

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Μεταμόρφωση
Αριθμός Άδειας
154

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Τρίμηνη Έκδοση της Ένωσης Αποφοίτων
της Εκκλησιαστικής Σχολής και του Εκκλησιαστικού Λυκείου Κορίνθου
Αριθμός Φύλλου 51 • Καλοκαίρι 2021 • ISSN 1790-9864

Τ.Θ. 52057 – Μεταμόρφωση Αττικής, Τ.Κ. 14410

Αφιερωματικό τεύχος για τον εορτασμό των 200 ετών από την Επανάσταση του 1821

Η Ένωση Αποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου, επιχειρώντας να συμβάλει στην προώθηση του μηνύματος του 1821 και στις προεκτάσεις του, αποφάσισε την έκδοση του παρόντος αφιερωματικού τεύχους, με την ευκαιρία της 200στής Επετείου από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα. Η ελληνική Επανάσταση υπήρξε ένα συναρπαστικό

φαινόμενο, μια εμβληματική στιγμή στην ιστορία του ελληνικού λαού, που συγκίνησε και συνεπήρε τις καρδιές όλων των φιλελεύθερων λαών του κόσμου. Η μελέτη πολλών όψεων της τότε πραγματικότητας είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση, που χρειάζεται γνώση και υπευθυνότητα.

Εμείς, από την πλευρά μας, θα ασχοληθούμε κα-

τά κύριο λόγο με τη συμβολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον αγώνα του Έθνους και στην απελευθέρωσή του από τον δυναστικό ζυγό των Οθωμανών. Στα χρόνια της δουλείας, όπως και σε όλες τις κρίσιμες για το έθνος στιγμές, η Εκκλησία πρόσφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες. Την ώρα που όλοι σχεδόν είχαν αποσυρθεί από τη χώρα, η Εκκλησία ήταν αυτή που διατήρησε τη φλόγα άσβεστη και πολέμησε δυνατά για την Πατρίδα και τη Θρησκεία αλλά και για την παιδεία των Ελληνοπαίδων μέσα και έξω από τη χώρα.

Και σε όλη τη διάρκεια του Αγώνα προέταξε τα στήθη των ηρωικών κληρικών της, πρόσφερε στην αγχόνη φλογερούς Ιεράρχες και στρατιές μαρτύρων κληρικών, που μόχθησαν μαζί με τους άλλους αγωνιστές και πέτυχαν την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού και την ανατολή της λευτεριάς. ☺

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ:

Τατοϊου 121, Μεταμόρφωση Αττικής,
Τ.Κ. 14452

Fax: 210 28 19 550

e-mail: mkal8645@gmail.com
www.eesk.gr

TAX. ΘΥΡ.: 52057, T.K. 14410

Συνδρομές – Δωρεές: ΕΤΕ 151/296112-14

ΕΤΕ IBAN: GR 0701101510000015129611214

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

Ένωση Αποφοίτων Εκκλ. Σχ. Κορίνθου

ΕΚΔΟΤΗΣ – ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Μιχάλης Καλλαράς, τηλ.: 6944 24 30 41

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Ελένη Σταυροπούλου – Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.

Αριθμός φύλλου 51

Καλοκαίρι 2021

Το Δ.Σ. εύχεται σ' εσάς
και στις οικογένειές σας
Καλό Καλοκαίρι!

ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΟΥ Δ.Σ. ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΑΣ,
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ
ΕΧΕΙ ΑΝΑΛΑΒΕΙ
Ο κ. ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΛΛΑΡΑΣ,
ΣΥΝΕΠΙΚΟΥΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΑΠΟ ΤΟΥΣ κ.κ.
ΦΩΤΗ ΤΖΑΒΕΛΛΑ
fotistzav@gmail.com
ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΠΑΠΑΖΑΡΗ
papazaris@gmail.com

Ο ΕΝΔΟΕΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΥΔΡΑΙΟΣ

† Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ύδρας, Σπετσών & Αιγίνης Εφραίμ
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1962-1968)

Xαιρετίζω τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ τίμια μέλη τοῦ Δ.Σ. τῶν ἀποφοίτων τῆς τροφοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου καὶ ὅλους τοὺς ὁμογάλακτους ἀδελφοὺς μὲ τὴν θεμελιώδη Ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας ὅτι Χριστός Ἄνεστη καὶ Ἅδης ἐσκυλεύθη.

Ωσαύτως ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ τὴν τιμητική πρόσκληση νὰ συμμετάσχω μὲ κείμενό μου στὴ «Φωνὴ τῶν Ἀποφοίτων».

Διανύομεν τὸ ἔτος μιᾶς μεγάλης ἐπετείου, τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὴν Ἑθνικήν Παλιγγενεσία τοῦ 1821, ὡς πολλῶν συμβολισμῶν καὶ μηνυμάτων πνευματικῶν, ἀλλὰ καὶ προβληματισμῶν γιὰ τὴν συνέχεια καὶ τὴν ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἐπέλεξα νὰ ἀναφερθῶ στὸν Νεομάρτυρα Ἅγιον Κωνσταντίνον τὸν Ὅδραιον μεταξύ τῶν ἀμετρήτων Νεομαρτύρων τῶν ὅποιων ἡ συμβολή εἰς τὸν ἀγώνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως, ὅπως ἄλλωστε ὁμολογοῦν ὅλοι οἱ ἱστορικοί, καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε μέγιστη στὴν ἀποτίναξη τοῦ ὅντος τῆς δουλείας 400 καὶ πλέον χρόνων. Τὸ ὥθιος καὶ ἡ θυσία τῶν Νεομαρτύρων συνήγειρε τὶς συνειδήσεις τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἀναφλόγισε τὶς διψασμένες γιὰ ἐλευθερία καρδιές τῶν ὑποδούλων.

Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἀγώνας τετρακοσίων χρόνων γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ Γένους

Ἡ Ἐκκλησία κατά τὴν μακράν καὶ σκοτεινή περίοδο τῆς δουλείας ἀνέλαβε ὡς φιλόστοργος μητέρα τὴν κηδεμονία τῶν Ἑλλήνων. Ἀπεσόβησε τὴν ἀφομοίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ – τῶν Ρωμιῶν Ὀρθοδόξων – ἀπὸ τοὺς κατακτητές, περιόρισε τοὺς ἔξιλαμισμούς καὶ ἀνέδειξε μέγα ἀριθμό λογίων, κληρικῶν, καὶ διδασκάλων τοῦ Γένους.

Ἠδρυσε Σχολεῖα καὶ ἐφρόντισε γιὰ τὴν λειτουργία τους. Διετήρησε βιβλιοθήκες, συνέστησε τυπογραφεῖα, ἐξέδωκε βιβλία, ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν διαφύλαξη τῶν θησαυρῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, τῆς μοναδικῆς αὐτῆς ἑθνικῆς κληρονομιᾶς καὶ παρακαταθήκης τοῦ παρελθόντος.

Ἐργάστηκε γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τῆς ἑθνικῆς συνει-

δήσεως, τὴν διατήρηση τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἑθνικῆς παιδείας. Συνέβαλε σημαντικῶς στὴν κοινοτική ὁργάνωση καὶ ἀνταποκρίθηκε πλήρως στὴν κοινωνική ἀποστολή τῆς μὲ τὴν παροχή κάθε εἰδους βοηθείας πρός τούς πάσχοντες. Ἐνέπνευσε τὰ παιδιά τῆς μὲ τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ αἵματός των, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐγένειαν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἐτσι αὐτή ἡ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας ἔκαμε ἴσχυρή τὴν θέσιν τῆς στό κέντρο τῆς ἑλληνικῆς ἑθνικῆς ταυτότητος.

Αὐτό ἀποδεικνύεται μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἑθνικῶν συνελεύσεων καὶ τοῦ Συντάγματος τῆς Τροιζηνίας, γεμάτο ἀπὸ θρησκευτικά σύμβολα, ὅπως ἡ Ἀνάσταση καὶ ὁ Σταυρός, πού σύντομα ἀναδείχθηκε τό κεντρικό σύμβολον τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ σημαία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ.

Κέντρον καὶ συνισταμένη τοῦ ἑθνικοῦ βίου ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία, ὅχι ὡς μία ἔξουσία ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὡς ἐσωτερική πίστις καὶ δύναμις ἐνοποιοῦσα τὸ ἑθνικόν σῶμα.

Ολες οι ἑθνικές τραγωδίες ἔγιναν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ὑπόθεση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συμμετοχή τοῦ Ράσου σ' αὐτές ὑπῆρξε αὐτονόητη καὶ ἀστασίαστη.

Νεομάρτυρες

Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ δίσεκτα καὶ δύσμοιρα ἐκεῖνα χρόνια, τὸ ἔθνος, τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων ὑπέφερε

τά πάνδεινα. Οί κατακτητές ἔκαναν ό,τι μποροῦσαν προκειμένου νά μᾶς ἀλλάξουν τήν πίστη καί νά μᾶς χαλάσουν τήν ψυχή. Οἱ Ἑλληνες ἀντιστάθηκαν.⁷ Υψωσαν τήν ψυχή τους ὄλόρθη. Κρατήθηκαν μέ τήν Χάρη τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Παναγίας στήν ἀγίᾳ πίστη τῶν Ὁρθοδόξων, δι' αὐτήν ἐμαρτύρησαν καί αὐτοὶ ὄνομάσθηκαν Νεομάρτυρες.

Παμφαεῖς, ἡλιόμορφοι καί ὑπέρλαμπροι ἀστέρες μέσα στό σκοτάδι τῆς δουλείας.

Οἱ Νεομάρτυρες ἐνσαρκώνουν τήν συνεπέστερη πρός τήν Ὁρθόδοξην παράδοση καί ἀποτελεσματικότερη γιά τό Γένος ἀντίσταση, χωρίς νά θυσιάζουν τούς ἄλλους, ἀλλά μόνο τούς ἔαυτούς των.

Τό αἷμα τῶν Νεομαρτύρων ἐπότιζε ἀδιάκοπα τό δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

Οἱ Νεομάρτυρες ἀγαποῦσαν τήν πατρίδα σέ σημεῖο πού ὁ «ὑπέρ πίστεως» ἀγῶνας εἶναι συγχρόνως καί «ὑπέρ πατρίδος». «Θυσιαζόμενοι γιά τήν πίστη μάχονταν καί γιά τήν πατρίδα τους. Ἡ πατρίδα γι αὐτούς κλεινόταν μέσα στήν πίστη» (π. Γ. Μεταλληνός).

Στήν πίστη εὗρισκε τήν ταυτότητά του ὄλοκληρο τό γένος.

Ἀνάμεσα στούς Νεομάρτυρες, σπουδαῖος καί μεγάλος καί φωτεινός καί ζηλευτός, ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος ὁ Ὑδραιος.

‘Ἡ Ἀρχόντισσα’ Υδρα, πού ὑπῆρξε ἡ πρώτη καί μεγα-

λύτερη ναυτική δύναμη στόν κατά θάλασσαν ἵερόν ἀγῶνα, κοντά στούς ἀτρομητοτάτους θαλασσατούς Ναυάρχους, τούς θαλασσομάχους Μπουρλοτιέρηδες ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος, εὐλογήθηκε νά προσφέρει στήν Ἐκκλησία καί στήν πατρίδα τόν γενναῖον Κωνσταντίνον, «τό κλέος τῆς Υδρας» καί τό «καύχημα τῆς Ρόδου».

‘Ομεγάλος ὑμνητής τῶ Νεομαρτύρων, ὁ ἄγιος Νικόδημος ὁ Ἅγιορείτης τούς ὀνόμασε «ἀνακαινισμόν ὅλης τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως».

‘Οντως ἀποτέλεσαν γιὰ τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ Γένος μας μιὰ ἐξαιρετική εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἡ θυσία τους λειτούργησε ἀφυπνιστικά καὶ λυτρωτικά γιὰ τὶς μαραμένες χριστιανικές παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ ώς ἔνα ἐγερτήριο σάλπισμα πρὸς τὸ ὑπόδουλο Γένος.

Τέλος, ὅλοι στὶς δύσκολες ἐποχές ποὺ ζοῦμε νὰ πάρουμε τὸ μήνυμα ὅτι ὅλα μποροῦν νὰ κατορθωθοῦν, ἀφοῦ κάθε ἀληθινός ἀνθρωπος κλείνει μέσα του ἔνα Εἰκοσιένα, δηλαδὴ φιλότιμη διάθεση γιὰ ἀγώνα, δημιουργία καὶ κτίσιμο ἐνός κόσμου ἐλευθερίας καὶ ὄμορφιᾶς.

‘Ἐνα Ἔθνος γιὰ νὰ εἶναι ἰσχυρό, γιὰ νὰ ἀντέξει τὶς δυσχέρειες τῆς ἱστορικῆς του πορείας, πρέπει ἐκτός ἀπὸ την ἡζιονική βιολογική ρίζα νὰ τρέφεται ἀπὸ μιὰ πνευματική παράδοση, ἡ ὁποία θὰ δίδει νόημα στὴ ζωὴ του, στοὺς ἀγῶνες καὶ στὶς θυσίες του. Καὶ αὐτή ἡ πνευματική παράδοση εἶναι ἡ Ἑλληνορθοδοξία. ◎

200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 – ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

*Τον Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θηβών και Λεβαδείας κ. Γεωργίου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1968-1971)*

Η φετινή χρονιά, κατά την οποία συμπληρώνονται 200 χρόνια από την παλιγγενεσία της πατρίδας μας, αποτελεί ορόσημο για τό Γένος των Ελλήνων. Ορόσημο που αναδεικνύει το παρελθόν και δείχνει το μέλλον της πατρίδας μας.

Η Επανάσταση των Ελλήνων απέναντι στην 400 χρόνων Οθωμανική σκλαβιά αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο που ἐλκυσε τα βλέμματα όλης της ανθρωπότητας και ἐγίνε πηγή δύναμης για κάθε καταπιεσμένο και σκλαβωμένο. Οι αξίες και τα ιδανικά για τα οποία πολέμησαν οι πρόγονοί μας συμπυκνώνονται σε μια πρόταση: «Για τον Χριστού την πίστην την αγίαν και της πατρίδος την ελευθερίαν».

Στα δύσκολα χρόνια της σκλαβιάς η πίστη στον Χριστό αποτελεί το στήριγμα του Ρωμιού και η Εκκλησία γίνεται η Μάνα που κρατάει στην αγκαλιά Τῆς το Ἔθνος. Τα μοναστήρια και οι Εκκλησίες γίνονται καταφύγια των σκλαβωμένων και ορμητήρια για τους επαναστατημένους.

Η Βοιωτία, που βρίσκεται στην καρδιά της Ρούμελης, παίζει καθοριστικό ρόλο στην Επανάσταση του 1821 και βρίσκεται στο επίκεντρο των πολεμικών αναμετρήσεων στη Στερεά Ελλάδα από την αρχή του ξεσηκωμού. Σημαντικό ρόλο παίζουν τα μοναστήρια της, που προσφέρουν τα πάντα για τον αγώνα του Ἔθνους.

Συμβάλλουν οικονομικά στον ξεσηκωμό, προμηθεύουν με τρόφιμα και πυρομαχικά τους οπλαρχηγούς, περιθάλπουν τους τραυματίες από τις μάχες, φροντίζουν τα γυναικόπαιδα και οι μοναχοί τους πολεμούν δίπλα στους οπλαρχηγούς.

Πρωταγωνιστικό ρόλο από την αρχή της Επανάστασης διαδραμάτιζε η Ιερά Μονή του Οσίου Λουκά, η οποία υπήρξε εστία και ορμητήριο του Αγώνος, με τον Επίσκοπο Σαλώνων Ησαΐα. Ο Ησαΐας Σαλώνων αποτελούσε έμπιστο πρόσωπο, στον οποίο ανέθεσε ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' και η Φιλική Εταιρεία τον ξεσηκωμό της Ρούμελης. Και για αυτόν το λόγο κλήθηκε από τον Πατριάρχη στην Κωνσταντινούπολη στο τέλος του 1820, μαζί με τον Ηγούμενο της Μονής Ιωάσαφ Χατζή και τον ιερομόναχο Θεοδόσιο, για δήθεν υπόθεση της Μονής του Οσίου Λουκά.

Επιστρέφοντας ο Ησαΐας από την Κωνσταντινούπολη τον Μάρτιο του 1821 συγκαλεί σύσκεψη στον Όσιο Λουκά με τη συμμετοχή του Αθανασίου Διάκου, των προκρίτων της περιοχής και του εκπροσώπου της Φιλικής Εταιρείας Αθανασίου Ζαρείφη, κατά την οποία αποφασίζουν να ξεσηκωθούν. Από εκείνη την ημέρα, στη Μονή του Οσίου Λουκά, όλοι ετοιμάζονταν για την επανάσταση. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο ιστορικός της Μονής Γεώργιος Κρέμος: «Τής γενικής ταύτης κινήσεως ούχ· ἥττον θερμότερον μετεῖχον οί μονασταὶ τοῦ ὄσίου Λουκᾶ· ὑπηρέται, ποιμένες καὶ φύλακες τῆς μονῆς κατέστησαν ἀεικίνητοι εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως, τά δέ ζῶα αὐτῆς εἰς μετακόμισιν τῶν τοῦ πολέμου καὶ τροφῶν, αὐτοὶ δ' οἱ μονασταὶ εἰργάζοντο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς μονῆς λαμπρύνοντες τά ὅπλα, δέοντες φυσέκια καὶ ὀχυροῦντες τήν μονήν ἐπί προφάσει τῶν ἐπαπειλούντων αὐτήν κλεπτῶν καὶ στασιωτῶν».

Αφού προετοίμασαν την επανάσταση στην περιοχή της Λιβαδείας, της Δωρίδας και της Λοκρίδας συγκεντρώθηκαν στον Όσιο Λουκά ο Σαλώνων Ησαΐας, ο Αθ. Ζαρείφης και ο Αθ. Διάκος με τους άνδρες του στις 27 Μαρτίου 1821 και ο Ησαΐας τέλεσε δοξολογία και κήρυξε επίσημα την Επανάσταση στη Ρούμελη.

Αναφέρει ο Γ. Κρέμος: «...ἄμα τῇ ἔψαλῃ δοξολογίᾳ ἐν τῷ περιβλέπτῳ τῆς αὐτῆς μονῆς ναῷ μετά δακρύων χαρᾶς ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Ἀμφίσσης Ἡσαΐου καὶ πάντων τῶν ιερομονάχων ἐν λαμπρᾷ ἐκκλησιαστικῇ στολῇ καὶ πομπῇ, παρόντων τοῦ τε Ζαρείφη καὶ τοῦ Διάκου. Μετά τό τέλος τῆς δοξολογίας, φιλησάντων πάντων τήν χείρα τοῦ κρατοῦντος τήν ἀπλῆν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς μονῆς Ἡσαΐου, τῇ δ' ἐτέρᾳ εὐλογοῦντος τούς παρισταμένους καὶ ψάλλοντος τό: “Σῶσον, Κύριε, τόν λαόν σου” καὶ

πάντων ἀσπασμένων ἐν ἐνθουσιασμῷ ἀλλήλους τόν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, ἀπεχωρίσθησαν...».

Στη συνέχεια η Μονή Λυκούρεση στη Χαιρώνεια γίνεται ο τόπος, όπου ο Αθανάσιος Διάκος συγκεντρώνει τους άνδρες του και από εκεί φεύγει για την Λιβαδεία, την οποία ελευθερώνει την 31η Μαρτίου 1821. Και την 1η Απριλίου ο ελευθερωτής της Λιβαδείας Διάκος συμμετέχει στην δοξολογία που γίνεται στον Ναό της Αγίας Παρασκευής Λιβαδείας από τον Μητροπολίτη Αθηνών Διονύσιο και τους Επισκόπους Σαλώνων Ησαΐα και Ταλαντίου Νεόφυτο.

Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε από την αρχή της Επανάστασης η Μονή Ιερουσαλήμ με αποκορύφωμα τη συμβολή της στη Μάχη της Αράχωβας το 1826. Η Μονή ἐστειλε μήνυμα στον Καραϊσκάκη, ο οποίος βρισκόταν στο Δίστομο, πως τα τουρκικά στρατεύματα θα πήγαιναν μέσω της Αράχωβας στην Άμφισσα για να λύσουν την πολιορκία της από τους Έλληνες και να ελευθερώσουν τους Τούρκους της Άμφισσας. Ο Καραϊσκάκης χάρη στο μήνυμα της Μονής Ιερουσαλήμ κατάφερε να αιφνιδιάσει τους Τούρκους και να τους αποδεκατίσει.

Ο Ναός της Αγίας Σωτήρας Μαυροματίου, που ήταν μετόχι της Μονής Σαγματά, έγινε ο τόπος όπου ο οπλαρχηγός των Δερβενοχωρίων Αθανάσιος Σκουρτανιώτης με 70 παλληκάρια του θυσιάστηκαν πολεμώντας τους Τούρκους, όταν οι Τούρκοι έριξαν μέσα στον Ναό αναμμένα κλαδιά με θειάφι και ρετσίνι.

Στις Μονές Οσίου Σεραφείμ και Μακαριωτίσσης στον Ελικώνα εκπαιδεύονταν οι επαναστάτες και μεταφέρονταν πολεμοφόδια από την Πελοπόννησο και τη Ρούμελη αντίστοιχα, το ίδιο και στα άλλα μοναστήρια της περιοχής, όπως η Μονή Ευαγγελιστρίας, η Μονή Ακραιφνίου, η Μονή Σκριπούς κ.ά.

Η Μονή Αγίου Νικολάου στον Υψηλάντη συνδέθηκε με τον Δημήτριο Υψηλάντη, ο οποίος στρατοπέδευσε στη Μονή και από εκεί διηγήθηκε τη Μάχη της Πέτρας. Η νίκη του Υψηλάντη στην Πέτρα ανάγκασε τους Τούρκους να ζητήσουν το τέλος του πολέμου, και η υπογραφή της συνθηκολόγησης έγινε στην Ιερά Μονή στις 13 Σεπτεμβρίου 1829. Έτσι, η Μονή Υψηλάντη μένει στην ιστορία ως η Μονή όπου υπογράφτηκε το τέλος της Επανάστασης του 1821 εναντίον των Τούρκων.

Η συμβολή των μοναστηριών της Βοιωτίας και της υπόλοιπης Ελλάδας στον αγώνα των Ελλήνων στην Επανάσταση του 1821 αποτελεί αδιαμφισβήτητο μάρτυρα συμπόρευσης της Εκκλησίας με το Έθνος μας και τον οδοδείκτη της πορείας της πατρίδας μας στο παρόν και το μέλλον. ◎

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ (ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΤΟΥ 1821)

*Toν Ηλία B. Οικονόμον, Ομότιμον Καθηγητού του ΕΚΠΑ
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1945-1952)*

Τα αφορώντα στην ταυτότητα του αγώνος της απελευθερώσεως του 1821 περιέχονται αυθεντικώς, απεριφράστως και πρωτογενώς, δηλαδή άνευ ερμηνευτικών παρεμβάσεων, εις δώδεκα εννοιολογικές ενότητες, τις ακόλουθες:

1. Η ορθόδοξη πίστη συνιστά την εθνικήν αυτοσυνειδησίαν, αχώριστη και ταυτόσημη με την ελληνικότητα.
2. Είναι ενσυνείδητη και πολυμερώς εκπεφρασμένη η πεποίθηση ότι ο αγώνας θα επιτύχει, λόγω της πίστεως στον Θεό και της ελπίδας στην Θεία Πρόνοια.
3. Η σκοποθεσία του αγώνα είναι θρησκευτική, γίνεται υπέρ της πίστεως, πρώτον, και υπέρ της πατρίδος μετά, σύμφωνα με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.
4. Χρησιμοποιούνται χριστιανικά σύμβολα και εμβλήματα.
5. Υπάρχει έντονος ιδιωτικός και δημόσιος θρησκευτικός βίος.
6. Οι αγωνιστές αυτοδεσμεύονται με θρησκευτικούς όρκους.
7. Αποδίδονται τα πολεμικά επιτεύγματα στην Θεία βοήθεια.
8. Οι προηγηθέντες του αγώνα μάρτυρες είναι μάρτυρες της πίστεώς τους και της Πατρίδος (Εθνομάρτυρες).
9. Οι αφυπνίσαντες την εθνικήν συνείδησιν υπήρξαν ορθόδοξοι κληρικοί, όπως ο Κοσμάς ο Αιτωλός, και λαϊκοί, όπως ο Ρήγας.
10. Υπήρξαν διδάσκαλοι του γένους και μερίμνησαν για την εκκλησιαστική εκπαίδευση.
11. Υπήρξεν τεκμηριωμένη μεγάλη υλική και πρωσπική (πολεμική) συμμετοχή του κλήρου και των μοναχών.
12. Εχρησιμοποιήθηκαν τα πολυάριθμα και δυσπρόσιτα μοναστήρια ως φρούρια ανεφοδιασμού του αγώνα.

Παρά ταύτα, η διττή, ελληνοχριστιανική εθνική ταυτότητα των αγωνιστών του 1821 αμφισβήτηθηκε, δογματικώς, τον 20όν αιώνα από εσωτερικούς αμφισβητίες με εμφανέστατες ελλείψεις οικειότητας με τις πηγές και πρόδηλες ιδεολογικές προκαταλήψεις. Είναι ύψιστη

επιστημονική ανάγκη παν ό,τι λέγεται περί του απελευθερωτικού αγώνος να τεκμηριώνεται εις τα επίσημα κείμενα και εις τον λόγον και την πράξιν των πρωτουργών και των συναυτουργών, επισήμων και ασήμων, ολοκλήρου δηλαδή του ελληνικού λαού. Η απουσία σοβαράς τεκμηρίωσεως συνιστά πλαστογραφίαν της ιστορίας και προδοσία της αλήθειας.

Εργαζόμενοι με την απαιτούμενη επιστημονικήν ακρίβειαν και την πατριωτικήν τιμιότητα, δυνάμεθα να προσφέρωμεν την αλήθειαν με τον αυθεντικόν λόγον των καθ' οιονδήποτε τρόπον μεθεξάντων του αγώνος. Αναζητούντες μετά επιστημονικού και πατριωτικού πάθους τα τεκμήρια της αληθείας και αυτοπειριοιζόμενοι εις την πτυχήν της εθνικής ταυτότητος και την αυτοσυνειδησίαν τουών, ανεύρομεν και προσφέρομεν δειγματοληπτικώς τα επόμενα:

Την προεπαναστατικήν περίοδον, ο Ρήγας Φεραίος κατηχεί, δηλαδή προετοιμάζει διδακτικώς, τους υπόδουλους Έλληνες με την ονομαζομένην «Δημοκρατικήν Κατήχησιν» (ο ακριβής τίτλος είναι «Κατήχησις Δημοκρατική»). Αυτή είναι συντεταγμένη ως κείμενον ερωτοαποκρίσεων.

Το πρώτον ερώτημα αυτής είναι *Ποιος είσαι;* («Τίς ει;») και έχει ως απερίφραστη απάντηση: «Άνθρωπος, Έλλην το γένος...». Ο εκφραστής του Ελληνικού Διαφωτισμού προβάλλει το Ελληνικόν γένος –και όχι τους Έλληνες πολίτες–, γεγονός το οποίο διαφορίζει τους δυνάμει και μελλοντικούς επαναστάτες από την άλλης κατευθύνσεως Γαλλικήν.

Ο ίδιος υπογραμμίζει, στα «επαναστατικά τραγούδια» του, τη σχέση του προαναφερθέντος ελληνικού γένους με την θρησκευτικήν του ιδιότητα («όποιος λοιπόν είναι καλός/κι ορθόδοξος χριστιανός»). Η εθνική ταυτότητα των Έλλήνων συναπαρτίζεται από δύο ειδοποιά στοιχεία, από την ελληνικότητα και την ορθόδοξη χριστιανική πίστη. Η πρώτη αυτή σύνδεση του Ρήγα αποτελεί τη βάση της επαναστατικής θεολογίας του.

Η θέση ότι τη βάση και το κίνητρον (κατά λέξη «κίνημα») του αγώνος αποτελούν οι δύο όψεις (θρησκευτική και ελληνική) επανέρχεται και στη διατύπωση

του Γ. Κατακουζηνού: «*Η πρώτη βάσις του ιερού κινήματός μας είναι πίστις και πατρίς, αυτά εκηρύξαμεν, αυτά και τώρα κηρύττομεν*». Επιπλέον ο επιθετικός προσδιορισμός του επαναστατικού κινήματος ως ιερού παραπέμπει στην έννοια της επαναστατικής θεολογίας.

Κατά την έναρξη του αγώνος, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης εκδίδει, στις 24 Φεβρουαρίου του 1821, στο Ιάσιον, Προκήρυξη στην οποία προσφωνεί τους Έλληνες μόνον στην επικεφαλίδα ως Γραικούς. «*Άνδρες Γραικοί, όσοι ευρίσκεσθε εις τον Μολδαβίαν και Βλαχίαν*».

Στο κείμενον αναφέρεται πρώτα στο αρχαίον μυθολογικόν πτηνόν, τον Φοίνικα («*Ιδού μετά τοσούτων αιώνων οδύνας, απλόνει [sic] πάλιν ο φοίνιξ της Ελλάδος μεγαλοπρεπώς τας πτέρυγάς του*»). Ερμηνεύει το μυθικόν σύμβολον του Φοίνικα, που αναγεννάται από την τέφρα του, δηλαδή από την ανυπαρξία, χρησιμοποιώντας τον όρο «Ελλάς» και όχι Γραικία. («*Ιδού η φίλη ημών Πατρίς Ελλάς ανυψώνει μετά θριάμβου τας προπατορικάς σημαίας. Ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα Νησιά του Αρχιπελάγους, εν ενί λόγω η Ελλάς άπασα επίασε τα όπλα*»).

Η διακήρυξη καταλήγει στο διδακτικό συμπέρασμα: «*Οθεν όσοι εύχονται να ονομασθώσι Σωτήρες της Ελλάδος, και είναι διασκορπισμένοι [...] ας τρέξωσιν εις τους δρόμους [...] δια να συνενωθώσι με τους συναδέλφους*

τους». Προσθέτει όμως και προειδοποίηση προς όσους αδρανήσουν και δεν στρατευθούν ότι θα επιφέρουν ατίμωση στους εαυτούς τους και θα θεωρηθούν ως «*νόθοι*» Έλληνες, ανάξιοι του ελληνικού ονόματος. «*Όσοι, όμως, {είναι} γνήσιοι Έλληνες είναι άξιοι να πιάσωσι τα όπλα, και με όλον τούτο μένουσιν αδιάφοροι, ας ηξευρωσιν, ότι θέλουν επισύρει εις τον εαυτόν των μεγάλην ατιμίαν, και ότι η Πατρίς θέλει τους θεωρεί ως νόθους και αναξίους του Ελληνικού ονόματος*».

Ο στρατηγικός στόχος των επαναστατών είναι η αναγεννώμένη μεγάλη Ελλάδα, αφού περιλαμβάνει μαξιμαλιστικώς και τις βαλκανικές χώρες. Η αντίληψη αυτή οφείλεται, προφανώς, στον Ρήγα τον Φεραίο (βλ. Χάρτα). Οι στρατευόμενοι στον αγώνα θα είναι οι μόνοι γνήσιοι και άξιοι του «*ελληνικού ονόματος*», δηλαδή άξιοι να ονομάζωνται Έλληνες. Αυτή είναι η πρώτη επίσημη διακήρυξη της εθνικής ταυτότητας από τον Υψηλάντη. Σύμφωνα με την μαρτυρίαν του Ν. Κασομούλη, ο Υψηλάντης προσέφερεν «*εκ μέρους του έθνους*» την σημαίαν.

Ο σκληροτράχηλος ναύαρχος Α. Κριεζής διασώζει ένα ναυτικόν συμβάν, κατά το οποίον εδόθη προς ξένα πλοία η υπόσχεση ότι θα τηρηθούν από τους επαναστάτες «*αβλαβώς τα καθήκοντά των προς τα άλλα έθνη*», υπονοώντας ότι η υπόσχεση δίνεται από έθνος προς έθνη. ◎

Η ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Είναι γνωστόν ότι οι άνθρωποι επικοινωνούν με πολλούς τρόπους, αλλά κυρίως με τη γλώσσα και τα σύμβολα. Εις τα κείμενα του 1821, εκτός από την ιδιαίτερη θρησκευτική τους γλώσσα, που αποκαλύπτει την θρησκευτική, ορθόδοξη υποδομή των αγωνιστών και του αγώνος, αναφέρονται και σύμβολα, που και αυτά αποτελούν ένα άλλο σημαντικότατο και σπουδαιότατο σύστημα εκφράσεως ιδεών.

Τα σύμβολα είναι φορείς ιδεών, προκαλούν συναισθηματικούς κραδασμούς, απελευθερώνουν δυναμισμό και ενεργητικότητα από άτομα και κοινωνικά σύνολα. Τα σύμβολα που χρησιμοποιήθηκαν στον αγώνα είναι ποικίλα. Μεταξύ αυτών όμως δεσπόζουν απολύτως τα θρησκευτικά, δηλαδή ο σταυρός και οι εικόνες του Χριστού, της Παναγίας, διαφόρων Αγίων, κυρίως στρατιωτικών, όπως του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Γεωργίου, του Αγίου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης κ.ά.

Ο σταυρός είναι ή το μοναδικό σύμβολο της σημαίας και των σφραγίδων ή το κεντρικό σύμβολο, όπως λ.χ. στο έμβλημα της Φιλικής Εταιρείας. Ο σταυρός ως σύμβολο εκφράζει την απόλυτη πεποίθηση στην πεμπτουσία της σταυρικής θυσίας, δηλαδή την Ανάσταση και την απολύτρωση. Χρησιμοποιείται ως σύμβολο ομολογουμένης μεθέξεως του ορθόδοξου ελληνικού λαού εις την με αγώνες και θυσίες επίτευξη της ελευθερίας του, που είναι του Θεού το «ευμορφώτερον έργον», σύμφωνα με τη διατύπωση της «Δημοκρατικής Κατηχήσεως».

Η με τη σταυρική θυσία του Ιησού και με την Ανάσταση λύτρωση του ανθρώπου έχει εθνικές και κοινωνικές επεκτάσεις και συνέπειες. Για τον λόγο αυτόν, το σύμβολο της πανανθρώπινης απολυτρώσεως εχρησιμοποιήθη συνειδητώς και ως σύμβολο του αγώνος υπέρ της πίστεως και της ελευθερίας της πατρίδας, αφού η εσωτερική λύτρωση και η εξωτερική απελευθέρωση αποτελούν την ουσία της Ορθοδοξίας. Και στο σημείο αυτό πρέπει να θυμηθούμε πάλι την «Δημοκρατική Κατηχηση» που λέγει «πρέπει να έχη τις καθαράν καρδίαν, διά να ευφραίνεται τας ευεργεσίας και χάριτας της ελευθερίας αυτής».

Τα κείμενά μας αναφέρονται συχνά στον σταυρό, ως χρησιμοποιούμενο στην ατομική και ομαδική ευσέβεια («...και τους λέγω... έκαμα το σταυρό μου – όσοι αγαπάτε την πατρίδα ελάτε κοντά μου. Εκίνησα, με ακολουθούν διακόσιοι...» σημειώνει ο Θ. Κολοκοτρώνης). Το σταυροκόπημα και το σταύρωμα αναφέρονται επίσης συχνά. Τα σύμβολα που υπάρχουν στα έγγραφα

καθιερώσεως και αφιερώσεως των Φιλικών φέρουν απαραίτητας το σημείον του Σταυρού. Οι σημαίες, οι σφραγίδες και, τέλος, τα παράσημα είναι σταυροφόρα. Από το πνεύμα του 1821 προέκυψε και το ανώτατο παράσημον της χώρας μας, ο «Μεγαλόσταυρος του Σωτήρος», δηλαδή ο συνδυασμός του Σταυρού και της εικόνος του Χριστού.

Ειδικώς για τις σημαίες της επαναστάσεως που άλλοτε αναφέρονται ως «σημαίες του σταυρού» άλλοτε ως «σταυροφόρες σημαίες» και άλλοτε ως «σημαίες της Ελευθερίας», ο Γραμματέας του Γ. Αρχηγού της Πελοποννήσου Μιχαήλ Οικονόμου μάς εξηγεί ότι σημαία της επαναστάσεως και σημαία του σταυρού είναι ταυτόσημος, δηλαδή άλλοτε αναφέρεται το σύμβολο και άλλοτε ο σκοπός, τον οποίο υπηρετούν οι σταυροφόρες σημαίες. Εις το Ευαγγέλιον, τέλος, και εις τον σταυρόν εδίδοντο οι όρκοι υπέρ του αγώνος, αι ιεραί αυτοδεσμεύσεις. ☺

Αποσπάσματα από το βιβλίο

Ο Θεός και το 1821

Εκδόσεις Σαΐτη, 2018

**Παρακαλούνται τα μέλη
της Ένωσής μας
που έχουν πλεκτρονικές σελίδες
να μας αποστείλουν
το e-mail τους για να λαμβάνουν
ταχύτερα τις ανακοινώσεις μας.**

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

(25.3.1771- +30.4.1826)

*Toν Αθανασίον Θ. Βουρλή, Ομότιμου Καθηγητού των Πανεπιστημίου Αθηνών
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1959-1965)*

Ε νας από τους σημαντικότερους κληρικούς της επαναστατημένης Ελλάδας κατά το 1821 υπήρξε ο Μητροπολίτης Παλαίων Πατρών Γερμανός. Συμμετέχοντας στην επετειακή έκδοση του Περιοδικού μας, επιχειρούμε κατωτέρω την παρουσίαση της προσωπικότητάς του με όσο το δυνατόν σύντομη κι επιλεκτική περιγραφή της ζωής και της προσφοράς του στο Έθνος μας.

1. Καταγωγή-Παιδεία: Γεννήθηκε στη Δημητσάνα από Δημητσανίτες γονείς, τον Ιωάννη Γκόζια (χρυσοχόο-γεωργό) και την Κανέλλα, το γένος Σταμάτη Κουκουζή. Το βαπτιστικό του όνομα ήταν Γεώργιος και είχε τέσσερις αδελφές. Η πατρική του οικία σώζεται και

είναι αγορασμένη από το Ελληνικό Δημόσιο. Λόγω της αποτυχημένης επαναστάσεως του 1770 (Ορλωφικά) και της Αλβανοκρατίας στην περιοχή, διέκοψε τις σπουδές του από την ονομαστή για τους διδασκάλους της Σχολή της Δημητσάνας, η οποία λειτουργούσε από το 1764. Ευτυχώς, πρόλαβε να ακούσει εκεί κοινά μαθήματα κι ελληνικά, έχοντας ως Σχολάρχη τον Χατζη-Αγάπιο τον νεότερο. Στο χρονικό διάστημα 1791-1795 βρίσκεται στο Άργος για εργασία και, πιθανόν, σπουδές. Γ' αυτόν τον σκοπό τον προσέλαβε ο εκεί Δημητσανίτης Μητροπολίτης Ιάκωβος ως Γραμματέα και Διδάσκαλο. Τούτο σημαίνει ότι είχε ικανότητες και δια-

κρίσεις στις μέχρι τότε σπουδές του. Ο Ιάκωβος, διαπιστώνοντας την ιερατική του κλίση, τον χειροτονεί Διάκονο με το μοναχικό όνομα «Γερμανός». Μετά το 1795 πιθανολογείται η μετάβασή του στη Σμύρνη, όπου ήταν Μητροπολίτης ο επίσης Δημητσάνης Γρηγόριος, ο μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης και Εθνομάρτυρας. Εκεί πρέπει να συνέχισε σπουδές στην ελληνική και γαλλική φιλολογία. Από το έτος 1798 τον βρίσκουμε στην Κωνσταντινούπολη ως Διάκονο και Πρωτοσύγκελλο του λόγιου Μητροπολίτη Κυζίκου, Ιωακείμ, ο οποίος: α) δίδασκε πολλά χρόνια στην περίφημη Πατριαρχική του Γένους Σχολή (Κουρούτσεσμε), β) ήταν Μέλος της Πατριαρχικής Συνόδου, και γ) Γενικός Επιθεωρητής της συντακτικής ομάδας που εκπονούσε την έκδοση Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας. Το 1804 ο Γερμανός προσλαμβάνεται, πιθανότατα με εισήγηση του Ιωακείμ, ως Μέλος αυτής της συντακτικής ομάδας, πράγμα που αποδεικνύει επιστημοσύνη και άρτια κατάρτισή του στην ελληνική φιλολογία. Η παραμονή του στην Κωνσταντινούπολη του δίδει την ευκαιρία να παρακολουθήσει μαθήματα των σπουδαίων διδασκάλων της ως άνω Πατριαρχικής Σχολής και να συνδεθεί με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο Ε', τον οποίο και πιθανότατα ακολούθησε για μικρό χρονικό διάστημα στο Άγιον Όρος, μετά τη βίαιη εξορία του (1798).

2. Μητροπολίτης Παλαιών Πατρών: Την 25η Μαρτίου του έτους 1806 ο Γρηγόριος σε ηλικία 36 ετών εκλέγεται (ή χειροτονείται) Μητροπολίτης Παλαιών Πατρών διαδεχόμενος τον μετατεθέντα ως Κυζίκου, Μακάριο, τον εξ Ιωαννίνων. Η ενθουσιώδης υποδοχή του ποιμνίου και η ενθρόνισή του πραγματοποιούνται τον Μάιο του ίδιου έτους. Ο πολυχαρισματικός νέος ποιμενάρχης γρήγορα κερδίζει τις καρδιές και την εμπιστοσύνη όχι μόνο των Χριστιανών, αλλά κι αυτών των Μουσουλμάνων. Δίκαιος και αμερόληπτος στις κρίσεις του, αληθινός κι εντυπωσιακός, μορφωμένος κι εύγλωττος ιεράρχης, καυτηριάζει, πολλές φορές, τις παρανομίες και τις εκτροπές της τουρκικής εξουσίας, κερδίζοντας, έτσι, την εμπιστοσύνη του πατριαρκού λαού. Όταν χρειάζεται, απειλεί την τοπική Διοίκηση ότι θα κάνει αναφορές στην κεντρική εξουσία, αν δε συμμορφωθεί προς τις συμφωνηθείσες αρχές. Έτσι, χωρίς να εφαρμόζει τις απειλές, κατορθώνει να κρατάει κοινωνικές ισορροπίες και αλληλοσεβασμό μεταξύ των πολιτών. Ο Γερμανός, παράλληλα, ενδιαφέρεται και για τα προβλήματα της πατρίδας του, Δημητσάνας. Έτσι, το 1814 αναλαμβάνει την πρωτοβουλία αλλά και τα έξοδα για την ύδρευση της πόλεως («Τρίκρουνη Βρύση του Δεσπότη»),

καθώς και την κατασκευή αναγκαίας γέφυρας στον ποταμό Λούσιο. Ο Πατριάρχης Κύριλλος ΣΤ' τον ορίζει Έφορο της Σχολής Δημητσάνας (1816) με απόλυτη εξουσία για την εύρυθμη λειτουργία της. Ο Γερμανός, στη διετία 1815-1817, επανέρχεται στην Κωνσταντινούπολη ως Μέλος της Πατριαρχικής Συνόδου κι επιστρέφει στην Πάτρα στις αρχές του 1818. Η υποδοχή του λαού είναι εντυπωσιακή, αφού συμμετέχουν σ' αυτήν κι επίσημοι Τούρκοι.

3. Μέλος της Φιλικής Εταιρείας: Από εδώ και πέρα αφιερώνεται στη μυστική προετοιμασία της επαναστάσεως κατά του κατακτητή, αφού έχει μυηθεί από τον Αντώνιο Πελοπίδα από την 1η Νοεμβρίου του 1818. Ο ίδιος αναλαμβάνει το επικίνδυνο έργο της μυήσεως όλων των αρχηγών των πολιτικών και στρατιωτικών παρατάξεων της Πελοποννήσου, χωρίς όμως να κατορθώσει να γεφυρώσει τα μίση και τα πάθη τους. Στον Πατρινό πυρήνα της Φιλικής Εταιρείας συμμετέχουν, εκτός από τον Γερμανό, ο Ιωάννης Βλασόπουλος (Πρόξενος της Ρωσίας) κι ο Ιωάννης Παπαρρηγόπουλος (Γραμματέας του αυτού Προξενείου). Προκειμένου να συγκεντρωθούν χρήματα για τις ανάγκες της Επαναστάσεως, συγκροτεί Εφορεία και Επιτροπή για τον σκοπό αυτό, με το πρόσχημα της δήθεν ιδρύσεως «Επιστημονικής Σχολής». Έτσι, με την πάροδο του χρόνου και τις άοκνες πρωτοβουλίες και δραστηριότητές του, αναδεικνύεται κι αναγνωρίζεται ως ο σημαντικότερος παράγοντας μυήσεως και διαδόσεως του επαναστατικού κινήματος στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα. Πολλές φορές, δε, αντικρούει με θάρρος και κύρος την εμφανή και προκλητική ανθελληνική-φιλοτουρκική προπαγάνδα του Άγγλου Προξένου Πατρών, Φιλίππου Γκρην.

4. Συμμετοχή στην Επανάσταση του 1821: Ο Γερμανός πρωταγωνιστεί στη Σύσκεψη της Βοστίτσας (Αιγίου) και αντιπαρατίθεται με τον Γρηγόριο Δικαίο Παπαφλέσσα που ήλθε από την Πόλη και ήθελε άμεση κήρυξη της επαναστάσεως, χωρίς να υπάρχουν ούτε τα αναγκαία χρήματα, ούτε η κατάλληλη στρατιωτική προετοιμασία. Η συνετή και διαλεκτική στάση του Γερμανού εκτιμήθηκε από τους παρισταμένους, αφού τάχθηκε, μεν, υπέρ της Επαναστάσεως, αλλά με προϋποθέσεις επιτυχίας (κατάλληλος χρόνος, εθνική ενότητα και καλή στρατιωτική προετοιμασία). Τα επαναστατικά γεγονότα, ως γνωστόν, ξεκίνησαν ύστερα από διάφορες κατά τόπους σποραδικές κι απρογραμμάτιστες συγκρούσεις μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, στο δεκαήμερο 15-25 Μαρτίου (Χελωνοσπηλιά, Πόρτα και τρεις Πύργους Καλαβρύτων και άλλα μέρη της Μάνης), εξ αφορμής της αδικαιολόγητης φυλακίσεως

Προκρίτων κι Επισκόπων στην Τρίπολη. Ο Γερμανός, αντιληφθείς τη δολιότητα των Τούρκων και προφασιζόμενος διάφορες δικαιολογίες, αναβάλλει συνεχώς τη μετάβαση των προσκληθέντων Προκρίτων της επαρχίας του στην Τρίπολη. Βλέποντας, δε, το αδιέξοδο στα γεγονότα κι ότι δεν υπάρχει άλλη λύση, εντάσσεται στο επαναστατικό κίνημα, πραγματοποιεί την ορκωμοσία των αγωνιστών στην Αγία Λαύρα, ευλογεί τα όπλα και ζει από κοντά τα γεγονότα της πολιορκίας των Καλαβρύτων και των Πατρών, στην οποία κινδύνευσαν και η κατοικία του και η ζωή του. Συμμετέχει στις συσκέψεις των Καλαβρύτων, των Νεζερών, της Ζαράκοβας, των Τρίκορφων κλπ., καθώς και στις διαπραγματεύσεις παραδόσεως της Τριπόλεως. Προσφέρει τις υπηρεσίες του στην επίλυση των ποικίλων προβλημάτων που προέκυψαν εκεί. Είναι παρών στις Εθνικές Συνελεύσεις Α' (20.12.1821) και Γ' (6-16.4.1826) της Επιδαύρου ως πληρεξούσιος της Επαρχίας του και αναλαμβάνει σημαντικές πρωτοβουλίες και εισηγήσεις, όπως: τη ζήτηση εθνικού δανείου, την επίλυση συσσωρευμένων εκκλησιαστικών θεμάτων, τη δημιουργία ελληνικών Προξενείων στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, την παρέμβαση της Αγγλίας προς την Τουρκία για την αναγνώριση ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους κλπ. Ο ίδιος δέχεται να ταξιδέψει σε πολλές ιταλικές πόλεις και να έλθει σε επαφή με σημαίνοντα ελληνικά και ξένα πρόσωπα της Ευρώπης ζητώντας βοήθεια και κινητοποίηση υπέρ της αγωνιζομένης Ελλάδας.

5. Το τέλος του: Οι μεσολαβητικές του άκαρπες προσπάθειες στο Ναύπλιο για συμφιλίωση των αντιμαχόμενων Καπεταναίων, Στρατιωτικών και άλλων παρατάξεων, οι ξένες παρεμβάσεις στα ελληνικά θέματα, οι εμφύλιες συγκρούσεις που ακολούθησαν μετά την ένδοξη επανάσταση του 1821 προξενούν στον Γερμανό μεγάλη θλίψη κι απογοήτευση. Η κυβέρνηση Γ. Κουντουριώτη τον θεωρεί αντίπαλό του (ως συνεργάτη των στασιαστών) και τον έχει υπό διωγμό. Έτσι, αποσύρεται στην Επαρχία του. Αρχικά πηγαίνει στην Κερπινή Καλαβρύτων και ύστερα κλείνεται στο μοναστήρι της Χρυσοποδαρίτισσας Πατρών (1824). Με δόλιο τρόπο συλλαμβάνεται εκεί από στρατιωτικό άγημα (είτε με κυβερνητική εντολή, είτε αυθαίρετα) του Σοπωτινού Φρούραρχου Χλουμουτσίου Γαστούνης, Νικολέτου. Στη συνέχεια διαπομπεύεται, υβρίζεται, ληστεύεται, προσβάλλεται η αρχειοσύνη του και υποβάλλεται σε βασανιστικές μέσα στον χειμώνα αδικαιολόγητες οδοιπορίες (Πάτρα, Δροβιόβού, Λειβάρτζι, Δίβρη, Γαστούνη). Στο τέλος παραδίδεται στα χέρια του Γκούρα κι ευτυχώς ελευθερώνε-

ται από τον οπλαρχηγό Γεώργιο Δράκο Σουλιώτη, ο οποίος επέπληξε τον Γκούρα για την εξευτελιστική συμπεριφορά του έναντι του ιεράρχη Γερμανού. Από όλη αυτή τη σωματική και ψυχική ατιμωτική συμπεριφορά επηρεάστηκε ανεπανόρθωτα η υγεία του. Η κατάρα της εθνικής μας διχόνοιας έμελλε να πλήξει ακόμη έναν αγωνιστή, ευεργέτη και οραματιστή μιας ελεύθερης, ανεξάρτητης και Ορθόδοξης Ελλάδας. Ο Γερμανός, βεβαίως, διαμαρτυρήθηκε εγγράφως στον Πρόεδρο του Εκτελεστικού (Γ. Κουντουριώτη) για τα εις βάρος του συμβάντα και ζήτησε να του δώσουν και να δώσει εξηγήσεις. Την άνοιξη του 1826 μεταβαίνει στο Ναύπλιο και το Άργος. Οι πολιτικές εξελίξεις, όμως, τον θέλουν να λαμβάνει μέρος ως Πρόεδρος της Γ' εν Επιδαύρω Επιτροπής Συνελεύσεως (4-16.4.1826) και να εργάζεται και πάλι για το καλό και την προκοπή του Έθνους. Αίφνης, την 30ή Μαΐου 1826, ο Γερμανός, ύστερα από ολιγοήμερη ασθένεια, σε ηλικία μόλις 55 ετών, κοιμήθηκε στο Ναύπλιο, είτε από δηλητηρίαση, είτε από λοιμώδες νόσημα (τύφο), είτε από την επιδείνωση της υγείας του, λόγω των τιμωρητικών κακουχιών που πέρασε. Τα πολιτικά πάθη στάθηκαν εμπόδιο και μετά θάνατον για το πού και πώς πρέπει να γίνει η Εξόδια Ακολουθία του! Η παρουσία και δυναμική παρέμβαση επτανησιακού στρατιωτικού σώματος έσωσε την κατάσταση. Ο νεκρός Ιεράρχης φιλοξενήθηκε στα χώματα του Ναυπλίου, τα δε λείψανά του ανακομίστηκαν στην αγαπημένη του Δημητσάνα από τους συμπατριώτες του. Ένα καλό μνημόσυνο τιμής κι ευγνωμοσύνης για τους αγώνες και την αγάπη του προς την πατρίδα μας θα ήταν να μελετήσουμε τα «Απομνημονεύματά» του, ώστε να εκτιμήσουμε την προσωπικότητα, τις θυσίες και την όλη προσφορά του στο Έθνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ως κύρια πηγή του άρθρου είχαμε την εξειδικευμένη έκδοση: Μητροπολίτου Παλ. Πατρών ΓΕΡΜΑΝΟΥ, ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ (Επιμέλεια-Εισαγωγή-Ευρετήριον Ιωάννας Γιανναροπούλου, Τάσου Αθ. Γριτσοπούλου. 2 Εκδόσεις της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της Σχολής Δημητσάνης, Αθήναι 1973, β' έκδοση). ◉

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

στήριγμα καὶ ἐλπίδα τῶν Ραγιάδων κατὰ τὴν Τουρκοκρατία

Τον Πρωτοπρεσβυτέρον Ιωάννον Γ. Σκιαδαρέση,

Καθηγητού Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Σχολ. Έτος φοίτ. 1964-1970)

Η Ἀποκάλυψη τοῦ Ιωάννη, αὐτὸ τὸ δυσπρόσιτο ὅχι ὅμως ἀπρόσιτο βιβλίο, εῖναι τὸ μοναδικὸ τῆς Γραφῆς τὸ ὁποῖο στὴν Ἀνατολή, πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, καὶ συγκεκριμένα τὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας –τῆς μεγάλης δηλαδὴ ἀνάπτυξης γενικὰ τοῦ ἔρμηνευτικοῦ ἔργου τῆς Γραφῆς– ὑπομνηματίστηκε 1. Λιγότερο ἀπὸ δόλα τὰ ἄλλα βιβλία της. 2. Σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὴ τὴ φειδωλότητα, ἡ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας μᾶς ἀφήσεις ἵσως πάνω ἀπὸ εἴκοσι ὑπομνήματα στὴν Ἀποκάλυψη. 3. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν ἐκδοθεῖ καὶ ἄλλα ὅχι. Άλλα τὰ περισσότερα, ἀναφέρονται στὸ σύνολο τῆς Ἀποκάλυψης καὶ ἄλλα σὲ ἐπὶ μέρους θέματα αὐτῆς. Μερικὰ ἔχουν χαθεῖ.¹ Ή δὲν ἐπισημάνθηκαν ἀκόμη. 4. Ὁ μεγάλος αὐτὸς ὑπομνηματισμὸς σημαίνει ὅτι τὴν ζοφερὴ αὐτὴ περίοδο τῆς Ὁρθοδοξίας ἡ Ἀποκάλυψη διαβάστηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς περισσότερο ἀπὸ ὅσο διαβάστηκε ἡ ὑπόλοιπη Κ. καὶ Π. Διαθήκη. Ἐγινε, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ μὲ συντομίᾳ θὰ ἀναφέρουμε παρακάτω, ἡ καταφυγὴ καὶ ἡ τροφοδοσία τῶν Ὁρθοδόξων. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ καλύτερος Ἑλληνας μελετητὴς τοῦ φαινομένου αὐτοῦ Ἀστέριος Ἀργυρίου, Καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Στρασβούργου, ὀνόμασε στὴ διδακτορική του διατριβή, ποὺ ἀναφέρουμε στὴν ὑπομείωση 3, πολὺ ὀρθῶς κατὰ τὴν ἐκτίμηση μου, «ἔρμηνευτικὸ κίνημα» τὸν ὑπομνηματισμὸ τῆς Ἀποκάλυψης καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γενικὰ γιὰ αὐτὴν, ποὺ ἐπιδείχτηκε κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

Ποῦ ὀφείλεται ὅμως ἡ μεγάλη στροφὴ τοῦ κόσμου πρὸς τὴν Ἀποκάλυψη, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας; Τὶ εἶχε, μὲ ἄλλα λόγια, τὸ βιβλίο αὐτὸ, ὥστε νὰ προκαλέσει τὸ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον τῶν σκλαβωμένων Ραγιάδων; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἀπαντήσουμε στὴ συνέχεια, μὲ μεγάλη συντομία.

Ἡ ἄλωση τῆς Πόλης καὶ γενικὰ ἡ πτώση σύνολης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας τὸ 1453 ἦταν γεγονὸς κοσμογονικό. Οἱ ἔρμηνεις ποὺ δόθηκαν στὸ γεγονὸς αὐτὸ ἦταν πολλὲς καὶ ποικίλες, ἀνάλογες μὲ τὰ θεολογικά, πολιτικά καὶ ἰδεολογικὰ δεδομένα αὐτῶν ποὺ τὶς εἰσηγήθηκαν καὶ τὶς ἀποδέχονταν. Ιδιαίτερα βαρύνου-

σα, μεταξὺ ἄλλων, ἦταν ἡ ἔρμηνεία ποὺ ἔβλεπε τὴν πτώση τῆς αὐτοκρατορίας ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκατάλειψης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς παραμέλησης τῶν νόμων του ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ἀνατολῆς. Ὁπότε ἐκεῖνο ποὺ χρειαζόταν τώρα, ποὺ ἄρχιζε ἡ σκοτεινὴ περίοδος τῆς ὑποταγῆς, καὶ ποὺ ταυτόχρονα γιὰ ἄλλους σήμανε τὴν ἔναρξη τῆς περιόδου τοῦ ἀντιχρίστου ἦταν, ἀπὸ τὴ μιὰ, ἡ εἰλικρινῆς μετάνοια τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ὄμολογία τῆς ἐνοχῆς του, καὶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ καθοδήγηση καὶ ἡ παραμυθία τοῦ ὑπόδουλου Γένους.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλῖμα ἀπὸψεων, καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ ὑπάρξει μετάνοια τοῦ λαοῦ, δὲν ἦταν δύκολο νὰ ἀναπτυχθεῖ παράλληλα καὶ ἡ ἰδέα ὅτι πολὺ σύντομα ἡ αὐτοκρατορία θὰ ἀναστηθεῖ καὶ θὰ ἀναγεννηθεῖ ἀπὸ τὴν τέφρα της. Ιερωμένοι, μοναχοί, λόγιοι ή ἀνθρωποί, μὲ τὰ γνωστά μας κολυβιογράμματα, ρίχτηκαν στὸν σκληρὸ ἀγῶνα ποὺ θὰ ἔφερνε, κατὰ πῶς λέει ὁ ἄγιος Κοσμᾶς ὁ Αίτωλός, «τὸ ποθούμενο»: τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἀνόρθωση τοῦ γένους τῶν Ρωμιῶν. Θρύλοι, θρήνοι, δημοτικὰ τραγούδια, λαϊκὲς παραδόσεις καὶ ἄλλες ποιμαντικὲς συγγραφὲς ἔξεφρασαν τὴν ἰδέα αὐτὴ. Χρειαζόταν ὅμως νὰ βρεθεῖ βιβλικὸ στήριγμα γιὰ ὅλο αὐτὸ τὸ φαινόμενο.

Ο λόγος τῆς συγγραφῆς τὸσο μεγάλου ἀριθμοῦ ὑπομνημάτων στὴν Ἀποκάλυψη ἦταν τὸ ἀδιαφισβήτητο γεγονός ὅτι ἡ Ἀποκάλυψη τράβηξε τὴ μεγαλύτερη προσοχὴ τῶν σκλαβωμένων Ἐλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀπετέλεσε τὸ ζητούμενο βιβλικὸ στήριγμα. Ἡ Ἀποκάλυψη εἶναι, ἀπὸ τὴ μιὰ, τὸ βιβλίο τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου, τὸ βιβλίο τῶν μαρτύρων, τὸ βιβλίο τῶν διαφρῶν θλίψεων καὶ τῶν ὀδυνῶν τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι τὸ βιβλίο ποὺ μιλαει γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ ἀντιχρίστου, ἡ ἔξουσία τοῦ ὅποιου, κατὰ μία ἀποψη, ἄρχισε μὲ τὴν τουρκικὴ κυριαρχία. Εἶναι τὸ βιβλίο, τὸ ὅποιο ὁ λαός τοῦ Θεοῦ ταύτισε μὲ τὶς περιπέτειές του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶναι τὸ βιβλίο ποὺ προβάλλει τὴν, παρὰ τὰ φαινόμενα, ἐσχατολογικὴ νίκη τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου καὶ τῶν ἐκλεκτῶν του. Αὐτὸ τὸ βιβλίο ἦταν ἐπόμενο νὰ ἐλκύσει καὶ νὰ συγκινήσει τοὺς σκλαβωμένους καὶ πονεμένους Ραγιάδες. Ἡ ἀγωνιστικότητα ποὺ

έμπνεει τὸ βιβλίο αὐτὸ, ἡ ἐλπίδα τῆς ἐσχατολογικῆς νίκης, ποὺ σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή του ἀφήνεται νὰ διαφανεῖ, οἱ ἀφθονες καὶ χαρούμενες οὐράνιες λειτουργικὲς σκηνές, ποὺ ἐναλλάσσονται μὲ τὶς ἐπίγειες σκηνὲς ζόφου, τὰ θριαμβευτικὰ οὐράνια ἄσματα. Όλα αὐτὰ ἥταν στοιχεῖα ποὺ ἔδιναν θάρρος, ἐνέπνεαν, παρηγοροῦσαν καὶ δίδασκαν τοὺς Ἑλληνες. Τοὺς ἔτρεφαν τὴν ἐλπίδα τῆς λύτρωσης καὶ τῆς σωτηρίας.

Ίδιαίτερα συγκίνησε ἡ Ἀποκάλυψη μὲ τὴν ταύτιση ποὺ ἔγινε ἀπὸ τοὺς ὑπομνηματιστὲς τῆς –καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀπὸ ὅλους ὅσοι εἶχαν ἀναλάβει τὸ βαρὺ καὶ δύσκολο ἔργο τῆς ἀφύπνισης τοῦ λαοῦ (ἀρχιερεῖς, ἴεροκήρυκες, δάσκαλοι, διάφοροι λόγιοι κ.ά.)– τοῦ ἀντιχρίστου εἴτε μὲ τὸν Μωάμεθ εἴτε μὲ τὸν Πάπα. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ πρόσωπα γιὰ τοὺς κατακτημένους Ραγιάδες ἥταν σύμβολα, τὸ μὲν πρῶτο τῆς σκλαβιᾶς, τὸ δὲ δεύτερο τῆς Δυτικῆς ὑπουλης πολιτικῆς. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ μὲν Μωάμεθ βρισκόταν διαρκῶς πίσω ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατακτητές, μὲ τοὺς ἔξισλαμισμοὺς καὶ τὴ σκληρή ἀντιχριστιανικὴ διαγωγὴ καὶ συμπεριφορά, ὁ δὲ Πάπας πίσω ἀπὸ τὶς πολλὲς προσπάθειες τῶν Δυτικῶν μισιοναρίων νὰ ἐπιβάλουν μὲ ὑπουλους τρόπους τὸν παπισμό στοὺς σκλαβωμένους.

Ο μεγάλος λοιπὸν ὑπομνηματισμὸς τῆς Ἀποκάλυψης, ἡ μελέτη τῆς καὶ ἡ καθ' ὑπερβολὴν ἐπικαιροποίησή της στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας χρησιμοποιήθηκε ώς ὅπλο ἀντίστασης καὶ ἐπιβίωσης τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν κατὰ τῶν κατακτητῶν. Καταφεύγοντας σ' αὐτὴν ὁ Ραγιάς ἔξέφραζε τὴν πεποίθησή του ὅτι ὁ Θεός, ὁ σονούπω, θὰ ἐπενέβαινε στὴν ιστορία νὰ ἀποκαταστήσει τὴν παλιά δόξα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

1. Τὰ μοναδικὰ ὑπομνήματα ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ εἰναι:

1) τοῦ Οἰκουμενίου Τρίκκης (6ος-7ος αἰ.), τὰ δύο ὑπομνήματα τῶν 2) Ἀνδρέα (6ος αἰ.) καὶ 3) Ἀρέθα (8ος-9ος αἰ.) ἐπισκόπων Καισαρείας, 4) οἱ λιγοστὲς σημειώσεις ποὺ ἀποδίδονται στὸν Μιχαὴλ Ἀκομινάτο (12ος αἰ.), 5) τὸ Συριακὸ ὑπόμνημα τοῦ Διονυσίου Μπάρ-Σαλιμπῆ (1171) καὶ 6) ἡ ἐλληνικὴ μετάφραση (15ος αἰ.) μιᾶς ἵταλικῆς ἐρμηνείας στὴν Ἀποκάλυψη (14ος αἰ.).

2. Γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἡ Ἀποκάλυψη ὑπομνηματίστηκε τὴν περίοδο τῆς ἐρμηνευτικῆς παραγωγῆς λιγότερο ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα βιβλία τῆς Γραφῆς, βλ. π. Ιωάννης Σκιαδαρέσης, Ιωάννεια Γραμματεία, Θεσσαλονίκη, 2013, σ. 384-388.

3. Ἀναφέρω μόνο τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων, λόγω στενότητας χώρου, καὶ παραπέμπω γιὰ περισσότερα στὴ Γαλλικὴ διατριβὴ τοῦ καθηγητῆ στὸ Στρασβούργο Ἀστερίου Ἀργυρίου *Les Exégèses grecques de l'Apocalypse à l'époque Turque* (1453-1821). *Esquisse d'une histoire des courants idéologiques au sein du peuple grec asservi.* Ἔκδ. Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη

1982. Τὰ ἐν λόγῳ ὑπομνήματα καὶ οἱ παραπλήσιες μελέτες, ποὺ μὲ τὸν ἔνα ἡ ἄλλο τρόπο σχετίζονται μὲ τὴν Ἀποκάλυψη, εἰναι: 1) τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου (γράφτηκε γύρω στὰ 1600 στὴν Ἀλεξάνδρεια), 2) τοῦ Ζαχαρία Γεργάνου, τοῦ Ἀρτηνοῦ (γράφτηκε τὸ 1621\1622), 3) τοῦ Χριστοφόρου Ἀγγέλου (γράφτηκε τὸ 1624), 4) τοῦ Γεωργίου Κορεσίου (ἔγραψε, γύρω στὰ 1645, τὴν πιὸ συστηματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία. Δυστυχῶς ἀκόμη ἀνέκδοτη), 5) τοῦ Παϊσίου Λιγαρίδη, ἐπισκόπου Γάζης (ἔγραψε στὰ 1655), 6) τοῦ Εύσταθίου Ἀργέντη (γράφτηκε γύρω στὰ 1730), 7) τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου (γράφτηκε γύρω στὰ 1717\1720), 8) Ὁπτασία τοῦ Ἀγαθαγέλου (γράφτηκε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1745-1751), 9) τοῦ Πανταζῆ τοῦ Λαρισαίου (γράφτηκε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1769-1792), 10) τοῦ Ιωάννου τοῦ Λινδίου, Μητροπολίτου Μύρων τῆς Αυκίας (γράφτηκε τὸ 1791), 11) τοῦ Θεοδωρήτου Ιωαννίνων (γράφτηκε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1793-1799), 12) τοῦ Ἰδίου Ἐρμηνεία εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Δανιήλ (γράφτηκε τὸ 1813\4), 13) πάλι τοῦ Ἰδίου Ἐρμηνεία ἀλληλένδετον τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης (γράφτηκε τὸ 1817), 14) τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λαυριώτη (όκτατομη ἐρμηνεία, τὴν ὃποια διασκεύασε ἔντεκα φορὲς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1792 καὶ 1826), καὶ 15) τοῦ Ἀνθίμου Τερροσολύμων (γράφτηκε στὰ 1794\5).

4. Βλ. λεπτομέρειες στὸν Ἀστέριο Ἀργυρίου, Οἱ Ἑλληνικὲς ἐρμηνείες στὴν Ἀποκάλυψη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, Ἀνάτυπο, τ. 24, ἀπὸ Ε.Ε.Θ.Σ. Θεσσαλονίκη 1979. ◎

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ - ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑΣ

*Τον Σταμάτη Πορτελάνου, τ. Καθηγητού Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
Προέδρου του Ολυμπιακού Κέντρου Φιλοσοφίας και Παιδείας (Σχολ. Έτος φοίτ. 1964-1970)*

Ο πολυγραφότατος Καζαντζάκης στο βιβλίο του «Αναφορά στον Γκρέκο» γράφει: «ο Ελληνικός πολιτισμός, ο βυζαντινός πολιτισμός είναι κορφή της προσπάθειας. Είναι ιστορική η αποστολή της Ελλάδος». Στους ορειβάτες αυτής της αιωνόβιας κορυφής κατατάσσεται και ο Διονύσιος ο Φιλόσοφος, Μητροπολίτης Λαρίσης-Τρίκκης (1541-1611).

Η προεπαναστατική δράση του εθνεγέρτη Διονυσίου Φιλοσόφου πριν από την εξέγερση του 1821 ήταν η εμπροσθοβαρής πύρινη φλόγα για την ελευθερία του αιχμάλωτου Γένους των Ελλήνων και δίδαγμα διαγενεαλογικού ήθους και πολιτισμικής ταυτότητας.

Η πνευματική συγκρότηση του Μητροπολίτη Διονυσίου – διαγενεαλογική ηθική

Ο Διονύσιος γεννήθηκε, κατά την επικρατέστερη άποψη, στα μέρη της Παραμυθίας το έτος 1541. Η φιλομάθεια και η ευρυμάθεια του Διονυσίου ήταν μοναδικές. Είχε γνώση της Φιλοσοφίας, της Φιλολογίας, της Θεολογίας, της Ιατρικής, της ποίησης, της Αστρονομίας και γνώριζε επτά γλώσσες. Ο μαρασμός των κλασικών σπουδών στην Ελλάδα, η μεταφύτευσή τους δυτικότερα και ο ζήλος του Διονυσίου για σφαιρική γνώση τον οδήγησαν για ευρύτερες σπουδές στη Δύση, και αρχικά στην Ιταλία. Η γνώση της αριστοτελικής φιλοσοφίας και η έννοια της ελευθερίας, η οποία κυριαρχούσε στο ακαδημαϊκό περιβάλλον του Πανεπιστημίου της Πάδοβας, συνέβαλαν και ενίσχυσαν τη σύλληψη της ιδέας για απελευθέρωση του γένους από τον οθωμανικό ζυγό. Με την πίστη και την αγάπη του στον Θεό και την πατρίδα διαμόρφωσε τη συνείδησή του, ελληνική και χριστιανική. Διαφυλάσσει και διακηρύττει τις καταγωγικές ρίζες του ελληνικού και βυζαντινού πολιτισμού. Αρνείται την αποδόμηση του αρχείου διαγενεαλογικής μνήμης της ελληνικής και βυζαντινής φιλοσοφικής παράδοσης. Είναι απόγονος πνευματικών παρακαταθηκών της ελληνικής και χριστιανικής φιλοσοφίας, μεταμορφωτικές οικουμενικές δυνάμεις. Αποδίδεται στον Διονύσιο το προσωνύμιο «φιλόσοφος» από τους λογίους της εποχής του εξαιτίας των διευρυμένων σπου-

δών του και της πολύπλευρης μόρφωσης. Ωστόσο αισθάνεται πρόγονος του Αθανασίου Διάκου, Επισκόπου Ήσαΐα Σαλώνων, του Παπαφλέσσα, Γερμανού Καραβαγγέλη, Χρυσοστόμου Σμύρνης καθώς και όλων των κλεφτών και αρματολών της Επανάστασης του 1821.

Η αγάπη του Διονυσίου Τρίκκης για την πατρίδα ήταν φλογερή επειδή η πατρίδα είναι χώρα-χώρος υποδοχής ιερών λειψάνων των ηρώων της πίστης και της αγάπης προς τον Θεό. Όμως, προτάσσει την πατρίδα και αξιοποιεί την πίστη του για την ελευθερία της, γι' αυτό και ανήκει στη χορεία των εθνομαρτύρων. Έχει χαρακτηρισθεί πρώτα ως Έλληνας και μετά ως Ορθόδοξος. Σε αντίθεση με τους συγχρόνους του, εκπροσώπους της ησυχαστικής παράδοσης, όπως ο μεγάλος του αντίπαλος Μάξιμος ο Πελοποννήσιος. Ο Διονύσιος είναι τύπος πατριώτη Ιεράρχη, φίλος επιφανών προσώπων της εποχής του, που συνδέθηκε με Ευρωπαίους ηγεμόνες, αρωγούς των επαναστατικών του Σχεδίων.

Η ταυτότητα και ο χαρακτηρισμός Νεομάρτυρες διακρίνεται εκείνου των Εθνομαρτύρων. Οι Νεομάρτυρες διέθεταν ακλόνητη πίστη στον Χριστό και άκαμπτο φρόνημα με παρρησία ώστε να μην εξισλαμισθούν. Η ταυτότητα των Νεομαρτύρων ήταν σύνθεση θρησκευτικής και εθνικής συνείδησης αφού από τα μεταβυζαντινά χρόνια Ελληνισμός και Χριστιανισμός, εθνική και χριστιανική συνείδηση ήταν άρρηκτα συνυφασμένες. Και οι Εθνομάρτυρες εμφορούνταν απ' αυτήν τη δισύποστη συνείδηση, αλλά η αγάπη τους για την πατρίδα υπερίσχυε μαζί με τον αγώνα για πολιτική χειραφέτηση και εθνική ανεξαρτησία. Η ελευθερία της πατρίδας ενσωμάτωνε και την ελευθερία της χριστιανικής πίστης. Οι Νεομάρτυρες με την παθητική τους αντίσταση διεκδικούσαν το δικαίωμα της θρησκευτικής τους

Προτομή φιλοτεχνημένη από Άλμπερτ Κάσι και Γιώργο Μήτση.

ελευθερίας και διαφορετικότητας με σκοπό το «καθ’ ομοίωσιν». Οι Εθνομάρτυρες με τον ένοπλο αγώνα εναντίον των κατακτητών αποσκοπούσαν στη φυσική εξόντωσή τους με στόχο την ελευθερία της πατρίδας που «χωρούσε» και σάρκωνε έναν πολιτισμό μνημών ακατάλυτων. Έθεταν με την ανδρεία και τη γενναιότητά τους την ελευθερία της πατρίδας υπεράνω της χριστιανικής τους συνείδησης. Ο Διονύσιος, ως Εθνομάρτυρας, ήταν εμπνευστής και πρωτοπόρος ένοπλου αγώνα πριν από την εξέγερση του ’21 και άφησε ανεξίτηλα το όνομά του στις ένδοξες σελίδες της ιστορίας του Έθνους. Ομόψυχοι και συναγωνιστές του εθνομάρτυρες είναι ο αρχιεπίσκοπος Φαναρίου και Νεοχωρίου Σεραφείμ, ο Δημητριάδος Αγάπιος και ο Δρυϊνούπολεως Ματθαίος, τοποτηρητής του θρόνου των Ιωαννίνων. Ωστόσο, ο ενθουσιασμός και η αγωνιστικότητα του Διονυσίου παρομοιάζονται με εκείνες του Παπαφλέσσα. Η τόλμη άδολων πατριωτών, όπως ο Διονύσιος και ο Παπαφλέσσας, και η σύνεση και αυτοσυγκράτηση πνευματικών ηγετών, όπως ο π. Πατρών Γερμανός, λειτούργησαν συνθετικά και οδήγησαν στην Επανάσταση του ’21.

Ο οραματιστής Διονύσιος – Εθνομάρτυρας

Ο Διονύσιος μόλις ανήλθε στον Μητροπολιτικό θρόνο επιδόθηκε με ζήλο στην άσκηση των αρχιερατικών και ποιμαντικών του καθηκόντων και εργάστηκε με ευθύνη και συνέπεια για οκτώ ολόκληρα χρόνια (1593-1599). Όμως το τυραννικό καθεστώς των Τούρκων, οι υπερβολικοί φόροι και οι σκληρές καταπιέσεις δημιούργησαν ανυπέρβλητες δυσκολίες στην άσκηση των καθηκόντων του και τον οδήγησαν στην απόφαση για σχεδιασμό εξέγερσης εναντίον των Τούρκων.

Η συγκροτημένη αυτή προσωπικότητα του ιεράρχη Διονυσίου τού έδινε ισχύ και παρρησία ώστε να απευθύνεται και να επικοινωνεί με τις ηγεσίες της Δύσης. Στις επιστολές του που απευθύνει προς τους Δυτικούς ηγεμόνες για την αποστολή βοήθειας, ώστε να γίνει η προγραμματισμένη εξέγερση κατά των Τούρκων, κατακτητών, ομιλεί για το έθνος των Ελλήνων. Γράφει προς τον Πάπα ότι «...σύμπασα η Ελλάς, και μυρίους υπέρ πίστεως θανάτους υποστήσεται...». Ήδη από τον 17ο αιώνα φανερώνεται η διαμορφωμένη εθνική συνείδηση.

Το όραμα που είχε για την ελευθερία της πατρίδας τού έδινε το δικαίωμα να ήταν ενθουσιασμένος και δυναμικός στις απαίτησεις του προς τους δυτικούς. Είχε τη φλόγα της ελευθερίας που τον κατάκαιγε και τον ωθούσε να περιοδεύσει σε όλους τους Ηγεμόνες και Βασιλείς της Δύσης φτάνοντας μέχρι την Ισπανία, όπου

τόνιζε «ότι οι Έλληνες της Ηπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας είναι έτοιμοι με τους Επισκόπους να επαναστατήσουν με τον μόνο πόθο και όραμα την απελευθέρωση του Ελληνισμού». Για άλλους ήταν ρομαντικός και θεωρούσε ότι με την πίστη στο θέλημα του Θεού για την απελευθέρωση του Γένους θα ήταν αρκετό να ξεσηκωθούν οι Έλληνες και να ανακτήσουν την ελευθερία τους, έστω και με ελλιπή προετοιμασία. Οι ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι συμφέροντα άλλων δυνάμεων συνετέλεσαν στη ματαίωση των σχεδίων των Ελλήνων για την εξέγερση του 1600 χωρίς την υπαιτιότητα του φλογερού αγωνιστή και Έλληνα Ιεράρχη, του Διονυσίου Λαρίσης-Τρίκκης. Η αντιπαλότητα των δυτικών δυνάμεων και τα συμφέροντα κάθε μιας απ’ αυτές καθόριζαν κατά περίπτωση την κάθε ελληνική εξέγερση. Σ’ αυτά οφείλεται και η αντιφατική συμπεριφορά τους. Ανάλογα με τα δικά τους συμφέροντα και τη ρευστότητα των πολιτικών πραγμάτων χρησιμοποιούσαν εκάστοτε και τους Έλληνες. Άλλωστε αυτό ως τακτική διαιωνίζεται ακόμη και μέχρι σήμερα.

Ο Διονύσιος έγινε γνωστός κυρίως από τις δύο πιο ισχυρές και τολμηρές επαναστατικές εξεγέρσεις που ηγήθηκε ο ίδιος στις αρχές του 17ου αιώνα. Η μια έγινε στη Θεσσαλία (1600-1601), με συνέπεια να αποκεφαλισθεί ο επίσκοπος Φαναρίου και Νεοχωρίου Σεραφείμ. Ο Διονύσιος θεωρήθηκε από τους Τούρκους ότι είχε εμπλακεί σ’ αυτήν και στην άλλη εξέγερση στην Ήπειρο (1611), όπου είχε πρωτοστατήσει, με αποτέλεσμα να συλληφθεί και να θανατωθεί με τον πλέον ειδεχθή και άγριο, απάνθρωπο τρόπο. Μελανό σημάδι για την εξέγερση ήταν και πάλι οι Εφιάλτες στην Ελληνική ιστορία. Η οργανωμένη εξέγερση του Διονυσίου απέτυχε στην τελευταία επιχείρησή της, αφού ακόμη και Έλληνες εκτός των άλλων κατοίκων του Κάστρου των Ιωαννίνων αντί να τον βοηθήσουν, όπως υποσχέθηκαν, τον πρόδωσαν και τάχθηκαν στο πλευρό των Τούρκων ανοίγοντας τις πύλες του κάστρου. Δεν υπάρχει παρόμοιο μαρτύριο στην ιστορία που να υπέστη πρωταγωνιστής από τους τυράννους, υπερασπιζόμενος την απελευθέρωση του ελληνικού έθνους. Ήταν φρικτά τα βασανιστήρια που υπέμεινε ο Διονύσιος μέχρι τη θανάτωσή του. Γδάρθηκε ζωντανός για να καταγραφεί στον ιερό πίνακα των εθνομαρτύρων. Το μαρτύριό του κράτησε πέντε ολόκληρες ώρες, χωρίς να λυγίσει ούτε στιγμή. Οι δήμιοι γέμισαν με άχυρο το δέρμα του και το περιέφεραν από πόλη σε πόλη μέχρι την Κωνσταντινούπολη.

Ο Διονύσιος ο Φιλόσοφος φιλοσοφούσε έχοντας συνείδηση της διάκρισης μεταξύ της πραγματικότητας και της εμπειρίας του πραγματικού και αληθινού ορά-

ματος, γνήσιας υπακοής και ανυπακοής. Εμπνεόταν από το Παύλειο χωρίο (Ρωμ. 13,1): «πάσα ψυχή εξουσίαις υπερεχούσαις υποτασσέσθω. Ου γαρ εστιν εξουσία, ειμὴ από Θεού», αυτό όμως σε συνδυασμό με το αποστολικό «πειθαρχείν δει μάλλον ἡ ανθρώποις» (Πράξ. 5, 29). Σ' αυτή την πνευματική βάση θεμελιώνεται το μαρτύριο για την πατρίδα και την Ορθοδοξία, αλλά και η στάση σε τυραννικά καθεστώτα. Μετά τον θάνατο του προστάτη του Πατριάρχη Ιερεμίου Β' και εξαιτίας μεγάλων οικονομικών δυσπραγιών αναγκάστηκε να μην αποδίδει εισφορά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, όπως είχε επιβληθεί σε όλες τις Μητροπόλεις, ούτε να πληρώνει τα χαράτσια στους Τούρκους, σύμφωνα με τα Πατριαρχικά και Συνοδικά Γράμματα. Σύμφωνα με ιστορικούς αυτός είναι ο ένας λόγος που κατέστη έκπτωτος από το Πατριαρχείο. Κατ' άλλους ότι προσέγγισε και υποκλίθηκε στον Πάπα προκειμένου να λάβει την ποθούμενη βοήθεια. Ωστόσο, σύμφωνα με πηγές, αυτό αναφείται αφού ο Διονύσιος προσεποιείτο τον φίλα προσκείμενο προς τον καθολικισμό για να αποκομίσει βοήθεια για την εξέγερσή του. Και η άλλη αιτία είναι ότι το Πατριαρχείο, για να προφυλάξει τους χριστιανούς και τα χωριά τους από την εκδικητική μανία των Τούρκων, λόγω της εξέγερσης του Διονυσίου, αναγκάζεται να τον καθαιρέσει. Για τον Διονύσιο η συμβίωση και συνύπαρξη οθωμανικής αυτοκρατορίας και ελληνισμού ήταν μεν μια πραγματικότητα, αλλά όχι το όραμα. Ο Διονύσιος ήταν οραματιστής, δε συντασσόταν με την ιδέα της αναγκαστικής συνύπαρξης και τη δυνατότητα δημιουργίας ενός «Οθωμανικού Κράτους του Ελληνικού Έθνους». Κατά την άποψη αυτή η ανάμειξη των Ρωμιών στη διακυβέρνηση του Κράτους, η ανάσταση του Γένους, θα επερχόταν με εσωτερική διάβρωση. Ο Διονύσιος όλα αυτά τα έβλεπε με σκεπτικισμό.

Κάποιοι κρίνουν τις εξεγέρσεις των Ελλήνων της εποχής εκείνης ως ανωφελείς και καταδικαστέες. Όμως η ιστορία μάς διδάσκει ότι η ελευθερία κατακτήθηκε με αυτές τις προεπαναστατικές μικροεξεγέρσεις που αποδείχθηκαν και προανάκρουσμα της Επανάστασης.

Το επωνύμιο «σκυλόσοφος» ή «κακοδιονύσιος» απόδοθηκε από συκοφάντες και πολέμιούς του είτε για την αποτυχία του κατά των Τούρκων, είτε στο πλαίσιο των ιδεολογικών συγκρούσεων της εποχής, ενωτικών, ανθεντικών, ρομαντικών και τολμηρών έναντι των συνετών και συγκρατημένων. Όμως οι Έλληνες χρειάστηκαν τόσο τους τολμηρούς και άδολους πατριώτες, όπως τον Διονύσιο και τον Παπαφλέσσα, όσο και τη σύνεση και αυτοσυγκράτηση πνευματικών ηγετών, όπως του π. Πατρών Γερμανού, που ωστόσο λειτούργησαν συνθετικά και οδήγησαν στην Επανάσταση του '21.

Η αρετή της εθνομαρτυρίας – Μνημείο

Οι τότε απαίδευτοι υπόδουλοι Έλληνες είδαν το όλο εγχείρημα του Διονυσίου όχι με θυσιαστικούς και ηρωικούς όρους, αλλά με δουλόφρονες και ιδιοτελείς προθέσεις. Κάποιοι τον χαρακτήρισαν οραματιστή και αγωνιστή ονειροπόλο. Του ζήτησαν ευθύνες για το επαναστατικό κίνημά του που υπήρξε πρόδρομος άλλων μελλοντικών εξεγέρσεων και της Επανάστασης του '21. Όμως ο Διονύσιος είχε σοβαρές αιτίες και αφορμές που τον οδήγησαν να προετοιμάσει την εξέγερση του 1600 στα Άγραφα. Στα Τρίκαλα που επισκόπευε βλέπει τα βάσανα των Ελλήνων, τους βίαιους εξισλαμισμούς, και επηρεάζεται σοβαρά όταν μαθαίνει για την επανάσταση του Μητροπολίτη Αχρίδας Αθανασίου το 1596. Ο Διονύσιος δεν εφησύχασε με τα προνόμια που δίνουν οι Τούρκοι στους Έλληνες, είτε στη συνδιοίκηση, είτε στην αυτοδιοίκηση. Υποψιάζεται πού αποσκοπεί η διπλωματία των Τούρκων. Ο Διονύσιος φοβάται την αλλοτρίωση, όπως και εμείς σήμερα με την ανησυχητική κυριαρχία της παγκοσμιοποιημένης ιδιοτέλειας και την υποτέλεια μας σε αλλότριες υποσχέσεις και «ήθη». Ο Διονύσιος είχε πάθος για την ελευθερία του Έθνους, ενός μακραίωνος πολιτισμού, οικουμενικής εμβέλειας. Η προσωπικότητά του συνιστά υπόδειγμα θεματοφύλακα της παράδοσης και με την ευφυΐα του φοβάται μήπως η αφομοίωση των Ελλήνων από τους Τούρκους, ως κακή μορφή πολυπολιτισμικότητας ή διαπολιτισμικότητας, αποβεί πληγή, καρκίνωμα για τον Ελληνισμό και παγιωθεί ως κατάσταση, ιστορικά, μη ανατρέψιμη. Και θεωρεί την πατρίδα χώρα-χώρο που πρέπει να ελευθερωθεί αφού σ' αυτή διακινούνται ελεύθερα αιώνιες αξίες. Ίσως αυτή η πρόταξη και ιεράρχηση επέφερε την έκπτωσή του.

Η προτομή του Διονυσίου, όπως εμφανίζεται στην αρχή του παρόντος κειμένου, κοσμεί το παραλίμνιο της λίμνης Παμβώτιδας των Ιωαννίνων. Είναι φιλοτέχνημα των καλλιτεχνών Άλμπερ Κάσι και Γιώργου Μήτση όπου εμφανίζεται το πρόσωπο του Διονυσίου με αγωνιστική και επαναστατική όψη. Παρόμοια προτομή υπάρχει και στον προαύλιο χώρο της Ι. Μονής Αγίου Δημητρίου Διχούνιου Ιωαννίνων, όπου και εμόνασε. Η έκφραση του προσώπου του στην προτομή με αυστηρό βλέμμα και ελεγκτικό ύφος μάς ανακαλεί τη διαγενεαλογική μνήμη και την πολιτισμική μας ταυτότητα για την οποία μαρτύρησε. Αποτελεί μια εθνική παρακαταθήκη και πρόσκληση εθνικής αυτογνωσίας στους κρίσιμους καιρούς απάτριδος διεθνογένεσης. Η βλοσυρή όψη του που παρουσιάζεται στην προτομή διαλαλεί το ατίθασο, το ελεύθερο και ασυμβίβαστο από καιροσκοπισμούς πνεύμα του.

Η μορφή του Διονυσίου στην προτομή, αναπαριστώμενη μ'ένα σταυρικό-επαναστατικό κάλλος, συνιστά ένα εγερτήριο, αφυπνιστικό σάλπισμα. Η ιστορικότητα ερμηνευμένη με κοινωνικοοικονομικά κριτήρια δεν επιτρέπει την προσέγγιση και ανάδειξη τέτοιων εξεγέρσεων που ξεκίνησαν με αιτία πιστεύματα εδραιωμένα σε κοινές εμπειρικές εμμονές διαγενεαλογικού ήθους/χριστοήθειας. Ο Αλμπέρ Καμύ γράφει ότι: «Αν οι άνθρωποι δεν μπορούν ν'αναφερθούν σε μια κοινή αξία που αναγνωρίζεται στον καθέναν από όλους, τότε ο άνθρωπος είναι ξένος για τον άνθρωπο. Ο επαναστάτης απαιτεί να του αναγνωρίσουν ξεκάθαρα τούτη την αξία...». Η μοναδικότητα και ετερότητα του ελληνικού πολιτισμού δεν αξίζει να είναι διαπραγματεύσιμη και να εξαγοράζεται από ετερόκλητες δυνάμεις και συμφέροντα με υλιστικό και εφήμερο πρόταγμα, που εκμαυλίζουν συνειδήσεις και συσκοτίζουν το ασυνείδητο. Αυτό το χώμα, οι πέτρες, τα μάρμαρα αυτής της πατρίδας έχουν βαφεί με αίμα αυτών που μαρτύρησαν για την ουσία του «υπάρχειν». Σε κάθε σπιθαμή γης υπάρχουν αναγωγές αυθεντικού νοήματος και αλήθειας με φιλοτεχνήματα μνημειώδη, όπως η προτομή του εθνομάρτυρα Διονυσίου του φιλοσόφου. Αυτό το χώμα, όπως λέει και ο ποιητής και το τραγούδι, «δεν μπορεί κανείς

να μας το πάρει» γιατί είναι ποτισμένο με αίμα και δάκρυ του πνεύματος.

1. Διονύσιος ο Φιλόσοφος και η εποχή του, Επιμέλεια Αλεξάνδρα Μπεκιάρη-Γ. Παπαβασιλείου, Πρακτικά, Τρίκαλα 12-13 Μαΐου 2006, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Επιστημών Φυσ. Αγωγής και Αθλητισμού.

2. Παπάζης Δ., Διονύσιος Μητροπολίτης Λαρίσης, «Φιλόσοφος» ή «Σκυλόσοφος» {1541(;) - 1611}, Εκδ. Ιεράς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου, 2016.

3. Διονύσιος ο Φιλόσοφος και η εποχή του, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Επιστήμης Φυσ. Αγωγής και Αθλητισμού, Πρακτικά, Επιμέλεια: Αλεξάνδρα Μπεκιάρη-Γεώργιος Παπαβασιλείου.

4. Παπαδόπουλος Σ., Οι Νεομάρτυρες και το Δούλον Γένος, Εκκλησιαστικά Εκδόσεις Εθνικής Εκατονπεντηκονταετηρίδος, Αθήναι 1991.

5. Κρικώνης Χ., Η Ορθόδοξη Εκκλησία πρωταγωνίστης της Εθνεγερσίας του 1821. Κληρικοί Νεομάρτυρες-Εθνομάρτυρες, Θεσσαλονίκη 1991.

6. Σβορώνος Ν., Το Ελληνικό Έθνος, εκδ. Πόλις, 2004.

7. Αλμπέρ Καμύ, Ο επαναστατημένος άνθρωπος, μετφρ. Νίκη Καρακίντσου-Μαρία Κασαμπάλογλου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013. ◎

«Η ΠΟΛΙΣ ΕΑΛΩ»

Μνήμη Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου

Του Φώτη Γ. Παπαγεωργίου, Θεολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1950-1957)

Xρόνια τώρα, αιώνες, αυτές τις μέρες η σκέψη των Πανελλήνων ευγνωμόνως στρέφεται προς τους γενναίους υπερασπιστές της ΠΟΛΗΣ –τους επώνυμους και ανώνυμους– 556 χρόνια από τότε και πρώτιστα του κορυφαίου στη θυσία των Βυζαντινών Ελλήνων που το μυστήριο της Ιστορίας θέλησε να είναι: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α' ο Μέγας, ο ιδρυτής και θεμελιωτής – γιος της Αγίας Ελένης και ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ο έσχατος υπερασπιστής της, γιος της Ελένης Κ. Δραγάτη «εν Χριστώ τω Θεώ» πιστής Αυγούστας και Αυτοκρατόρισσας Ρωμαίων της Παλαιολογίνας, μητέρας έξι αγοριών και δύο κοριτσιών, της κατόπιν μοναχής με το όνομα Υπομονή και νεοφανούς Αγίας, της οποίας η ιερή κάρα τεθησαύρησται εις την Ιερά Μονή του Οσίου Παταπίου στην Κορινθία και στον Άσσο έχουμε την ευλογία της Αγίας Υπομονής στο

μοναδικό ανά την Ορθοδοξία επ' ονόματί της Ιερό Ναό.

Οι χρόνοι ήταν δύσκολοι για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, της οποίας η παρακμιακή πορεία φανέρωνε ότι όλα έφταναν στο ιστορικό της τέλος.

Κωνσταντίνος ΙΑ' ο Παλαιολόγος: Γιος του φιλοσόφου και συνετού Αυτοκράτορα Μανουήλ Β' του Παλαιολόγου διαδέχτηκε στον θρόνο της Κωνσταντινούπολεως τον αδελφό του Ιωάννη Η' τον Παλαιολόγο, στεφθείς Αυτοκράτωρ του Βυζαντίου στις 6 Ιανουαρίου 1449 στον Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Δημητρίου στον Μυστρά.

Εγκατέλειψε την Πελοπόννησο και ανέλαβε την ηγεσία της αγωνιώσης από τους περικυκλούντας αυτήν κινδύνους, της πάλαι ποτέ κραταιάς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Η ώρα της ιστορίας ή δωδεκάτη ώρα της νυκτός, μία από τις μεγάλες στιγμές της ανθρωπότητας κατά τον Στέφαν Τσβάιχ, η ώρα της πόλης των τελευταίων ολιγάριθμων υπερασπιστών της, η μεγάλη ώρα του ιδίου του Μαρτυρικού Αυτοκράτορα είχε πλησιάσει. Ο Γολγοθάς του Γένους άρχιζε. Η Κερκόπορτα δεν αργοπόρησε ν' ανοίξει.

Άνοιξε δύο χρόνια από της αναρρήσεώς του στον θρόνο της Βασιλεύουσας, στις 29 Μαΐου του 1453, και τα στίφη των βαρβάρων επέπεσαν επί των τελευταίων Μαχητών της. Το ψυχικό μεγαλείο του Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου αναδύεται από την ιστορική συγκυρία, τη μεγάλη πρόκληση, γιατί όσο δυνάμωνε το χάος γύρω του τόσο μέσα του –σαν έτοιμος από καιρό, που λέει ο ποιητής– αποκρυσταλλώνονταν οι αποφάσεις του και τον πλημμύριζε η ηρεμία του ανθρώπου που έχει ξεκαθαρίσει ποιος είναι ο σκοπός της ζωής του. Και από αυτόν τον σκοπό, αυτός ο κατ' ευθείαν απόγονος του Λεωνίδα δεν επρόκειτο να μετακινηθεί, οτιδήποτε κι αν συνέβαινε. Και δε μετακινήθηκε από τον θρυλικό Μυστρά, όπου ξεκίνησε, μέχρι την Πύλη του Ρωμανού.

Ο τελευταίος χρονολογικά των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων έπεσε μαζί με την πόλη μαχόμενος γιατί είχε επιλέξει τον δρόμο της θυσίας και της τιμής. Το ίδιο και οι συμπολεμιστές του. Όρθιοι και αδιαπραγμάτευτοι.

Δεν το παρήγγειλε άλλωστε στον μεγάλο αντίπαλο; «Τό την πόλιν σοι δούναι, ούτ' εμόν ἔστιν ούτ' ἄλλον των κατοικούντων· εν ταύτῃ γαρ κοινή γνώμη πάντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεν και ου φεισόμεθα της ζωῆς ημῶν».

«Κοινή γνώμη» οι πάντες. Απάντηση που δεν μπορούσε να ήταν διαφορετική. Γιατί είναι η αρμονία της συνέπειας και συνέχειας του Γένους των Ελλήνων.

Έρχεται από τα βάθη των αιώνων. Ζει στη συνείδηση του παρόντος και είναι αποδέκτης της μελλοντικής μας πορείας. Ίδια φωνή, ίδια πίστη, ίδιες αξίες.

Αταλάντευτη επιλογή ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, έστω με τίμημα ό, τι πολυτιμότερο: την ίδια τη ζωή μας.

Το διαβάζουμε στα Ομηρικά Έπη, το ακούμε με δύο λακωνικές λέξεις στις Θερμοπύλες, το επαναλαμβάνουμε στο πολύχρονο διάβα μας: «Μολών Λαβέ».

«Εμείς οι Έλληνες πάντοτε είμαστε οι λίγοι απέναντι

στους πολλούς και τα θηρία θέλανε να μας φάνε. Τρώγαν από μας, αλλά πάντοτε έμενε η μαγιά», φωνάζει ο Γιάννης Μακρυγιάννης.

Αλήθεια: ποτέ δεν μπήκαμε στη λογική των αριθμών. Σταθήκαμε Έθνος και Λαός στη λογική των ΑΞΙΩΝ. Δώσαμε και δίνουμε τις όποιες μάχες στα ψηλαλώνια της αρετής και ο θάνατος του Διγενή συντροφευτικός στις επιλογές μας. Γιατί μέσα από τον θάνατο κατακτιέται η καταξίωση της ζωής. Η ζείδωρη ελευθερία. Γιατί εκεί γεννιέται «εκ... γαρ θανάτου προς ζωήν».

Την οραματίζεται, τη βλέπει, τη βλέπουμε όλοι μας με τα μάτια του Εθνικού μας ποιητή να βγαίνει «από τα κόκαλα των Ελλήνων τα iερά». Ναι, από τα κόκαλα των Ελλήνων τα iερά, ίδια όπως πρώτα, Ανδρειωμένη. Σ' αναγνωρίζουμε, σε γνωρίζω, λέει ο Σολωμός, Ιερή Ελευθερία, από την κόψη του σπαθιού την τρομερή.

Πορεία ελευθερίας ακολούθησαν οι υπερασπιστές της Βασιλεύουσας και ο εμπνευστής τους Αυτοκράτορας. Η μορφή του δραπέτευσε από τον χώρο της Ιστορίας και ευθύς μετά τον γενναίο θάνατό του περιήλθε στη σφαίρα του θρύλου. Μπήκε στα οράματα και στις πολύμορφες παραδόσεις του Λαού.

Ο πιο ευγενικός ήρωας της ελληνικής ιστορίας ζει έκτοτε στις καρδιές και στη συνείδησή του, στη δημιουργική του φαντασία ως ο μαρμαρωμένος Βασιλιάς, που τον έκρυψε ο Άγγελος για ν' ακούσει το κάλεσμα, όταν σημάνει η ώρα, «όταν σημάνουν οι καμπάνες». Ποτέ δε βρέθηκε ο τάφος του. Εκεί σταμάτησε ο χρόνος για το Βυζάντιο. «Η Πόλις εάλω».

Και γράφει ο διακεκριμένος πνευματικός άνθρωπος του καιρού μας, ο αιδεσιμολογιώτατος πατέρας Κωνστ. Βελάδιος: «Όσοι μπορέσανε, μπήκαν στα πλεούμενα και φύγανε για τη Δύση, για να την αναγεννήσουν αργότερα, όσοι μείνανε “εν στόματι μαχαίρας απέθανον”».

Ο νεαρός Πορθητής τήρησε την υπόσχεσή του και παρέδωσε την Πόλη επί τριήμερο στη λεηλασία και τη σφαγή για να αναφωνήσει με τη μάταια πλέον μεταμέλειά του: «Αλλοίμονο, οποίαν πόλιν παρέδωσα εις εξανδραποδισμόν, σφαγήν και λεηλασίαν».

«Σίγησαν οι Εκκλησιές κι η Αγιά Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι με τα 300 σήμαντρα, τις 100 καμπάνες, κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και διάκος ασφάλισε κατάσαρκα την Παναγιά Παρθένα». Και εκείνος που έμεινε σκλάβος δε λόγιασε τη δική του κατάντια. Βρήκε μέσα του τη δύναμη να παρηγορήσει ακόμη και τη Μάνα του Χριστού, την αφέντρα της Πόλης, ρίχνοντας έτσι και το σπέρμα της μεγάλης ελπίδας: «Σώπασε, κυρα-Δέσποινα, και μη βαριολύπασκε, πάλι με χρόνια με καιρούς πάλι δικά μας θα’ ναι».

Αυτή η ελπίδα φώλιασε στην ψυχή της Ρωμιοσύνης στα 400 σκοτεινά χρόνια και έγινε η λάβα που ξέσπα-

σε νικήτρια στον αγώνα της εθνικής παλιγγενεσίας του '21. Το '21 που δεν ήταν απλά μια επανάσταση, αλλά ανάσταση ψυχών και Λαού.

Κάθε χρόνο στις 29 Μαΐου ο απανταχού ελληνισμός βιώνει την ιερή στιγμή, σε μια επικοινωνία με το πέρασμα του χρόνου, με το ιστορικό μας χθες. Και είναι αληθές ότι αυτό που έφυγε δεν ξανάρχεται παρά την ώρα του απολογισμού και της αξιολόγησης της Ιστορίας. Είναι εξίσου αληθές ότι οι γενιές που έρχονται και ξανάρχονται φιλοδοξούν να βάλουν το δικό τους λιθάρι στην πρόοδο της κοινωνίας και των εθνών.

Το χθες πάντοτε έχει πολλά να διαμηνύσει στο σήμερα. Και λέει με τη φωνή της η δική μας ιστορία: Από τα βάθη των αιώνων που πέρασαν, μέχρι το ανεξιχνίαστο διάβα των μελλούμενων χρόνων ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ, ίδιος πάντα και απαράλαχτος. Ελεύθερος στο πνεύμα, αδούλωτος στην ψυχή. Μια ΙΣΤΟΡΙΑ: ιστορία θυσιών και προσφοράς στο ιερό βήμα της ανθρώπινης προκοπής. Δεν ταλαντευτήκαμε, δε χάσαμε τον δρόμο.

Ο εθνικός ποιητής, ο Κωστής Παλαμάς, στο περίφημο ποίημά του «Ο Τάφος» ερμηνεύει τη διαχρονική μας πορεία και μας προτρέπει, καλύτερα, μας προστάζει: «Βάλε τα σημάδια σου, το δρόμο να μη χάσεις». Και δεν τον χάσαμε τον δρόμο, γιατί εμείς δεν ερχόμαστε από το πουθενά. «Απολαμβάνουμε της κοινωνίας μετά των προγενέστερων γενεών», παρατηρεί ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Έχουμε βάλει τα σημάδια μας... Ελληνικό πνεύμα και Ορθοδοξία.

Πορευόμαστε στην παραπέρα ζωή και εθνική μας δράση με το Ελληνικό μας πνεύμα, το μόνο αγαθό, το ENA, που μας δόθηκε με τόση απλοχειριά, κατά τον σο-

φό ακαδημαϊκό διδάσκαλο Κωνσταντίνο Τσάτσο. Πνεύμα που φώτισε την ανθρωπότητα και λάμπρυνε τον συνολικό της πολιτισμό.

Πορευόμαστε με το Πνεύμα και την Αγία Ορθοδοξία μας χρόνια τώρα και για πάντα – Ναι, και για πάντα. Ορθοδοξία που αγιάζει, φωτίζει και τρέφει την ψυχή και τον νου και που στις κρίσιμες ώρες, τις τραγικές ώρες του Έθνους, απέβη φιλόστοργη Μητέρα και Κιβωτός σωτηρίας του Γένους των Ελλήνων.

Αρίφνητες γενιές ηρώων του Έθνους, μαρτύρων και Εθνομαρτύρων καθαγίασαν με το ιερό τους αίμα τα ιερά της Ελλάδος εδάφη, εδάφη στα οποία κατά τον ποιητή: «Δεν φύτρωσαν αμπέλια, φιλύρες, δαφνόδενδρα, μονάχα αίμα και θάνατος». Καλότυχοι, γιατί η ζωή τους έταξε να φυλάξουν Θερμοπύλες «ποτέ από το χρέος μη κινούντες».

Αίμα και θάνατος!... Πτώσις και Ανάστασις.

Γ' αυτό πορευόμαστε με αίσθημα εμπιστοσύνης και αυτάρκειας στους νέους δρόμους που ανοίγονται μπροστά μας, παρά τις τόσες δυσκολίες του καιρού μας. Με εμπιστοσύνη στις δυνάμεις μας, στη νέα απαιτητική εποχή του σύγχρονου ιστορικού γίγνεσθαι.

Ο εθνομάρτυρας, ο υπερασπιστής της Πόλης Κωνσταντίνος IA' Παλαιολόγος και οι έσχατοι των Ελλήνων «οι γενναίοι υπερασπιστές της» πολλά έχουν και σήμερα να μας διαμηνύσουν. Ας αφήσουμε τις ψυχές μας και τις σκέψεις μας να τους ακούσουν. Και αυτή την ώρα, ώρα τιμής και μνήμης, ως ήχος ιερός ακούγεται η ποιητική λύρα του Παλαμά:

«Φτάνει μια σκέψη, μια ψυχή, φτάνεις εσύ, εγώ φτάνω, να δώσει νόημα στων πολλών την ύπαρξη ένας φτάνει». ◉

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

*Toν Μιχάλη Π. Καλλαρά, Θεολόγου-Φιλολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1954-1961)*

Από την αποφράδα ημέρα της Αλώσεως σκοτάδι κάλυψε τις ψυχές των Ελλήνων. Η πλημμύρα των ορδών του Αλλάχ νέκρωσε τα πάντα και το έθνος έπεσε σε βαριά δουλεία. Οι άνθρωποι του πνεύματος, για να αποφύγουν τη βιαιότητα των Οθωμανών, κατέφυγαν στη Δύση. Οι περισσότεροι όμως δεν ξέχασαν την καταματωμένη πατρώα γη και προσπάθησαν με κάθε τρόπο να προετοιμάσουν την αφύπνιση του υπόδουλου γένους και την πολυπόθητη ανάστασή του.

Όταν έσβησε και η τελευταία εστία αντιστάσεως των Ελλήνων, ο Μωάμεθ Β' ο Κατακτητής, επιθυμώντας να αποκαταστήσει τον διοικητικό ρυθμό στην επικράτειά του και διπλωματικά και σκόπιμα σκεπτόμενος, προσέφερε απροσδόκητα μεγάλες τιμές και δελεαστικά προνόμια στον Πατριάρχη Κωνσταντινούπολεως Γεώργιο Σχολάριο, τον οποίο απεκάλεσε Γεννάδιο και αναγνώρισε ως Εθνάρχη και φορέα μιας, έστω υποτυπώδους, αυτοδιοικήσεως. Κατά τους σκοτεινούς αιώνες της μακράς και στυγνής δουλείας η Εκκλησία ανέλαβε υπό τη σκέπη της και την καθοδήγηση του έθνους και διέσωσε στους κόλπους της, σαν άλλη Κιβωτός, την πίστη, την εθνική γλώσσα και την εθνική ενότητα, διατηρώντας αλώβητη τη μνήμη του ένδοξου ελληνικού παρελθόντος και άσβεστο τον πόθο για την ελευθερία. Από τις αρχές του ΙΖ' αιώνα ο ελληνισμός, κάτω από τη σκέπη της ορθόδοξης Εκκλησίας και με την καθοδήγηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ξεκινώντας από τον Κύριλλο Λούκαρι και τους οπαδούς του, αποκτά στέρεες βάσεις παιδείας.

Επίσης, η πρωτοφανής επέκταση των κατακτητικών οθωμανικών πλοκάμων, ακόμα και μέχρι την καρδιά της ευρωπαϊκής γης, με τους ηγεμόνες της οποίας χρειάζοταν να αναπτύξει η Πύλη διπλωματικές σχέσεις, καθώς και η ανάγκη για διαχείριση των ανυπολόγιστα αυξημένων δημόσιων πόρων της, σε συνδυασμό με την αμάθεια και την αμορφωσιά των Τούρκων, ανάγκαζαν τον εκάστοτε σουλτάνο να προσφεύγει στην πείρα, στη μόρφωση και στην επιτηδειότητα των Ελλήνων. Έτσι αναδείχθηκε η τάξη των Φαναριωτών και απέκτησε μεγάλη οικονομική και πολιτική δύναμη. Από αυτήν διο-

ρίζονταν σε θέσεις υψηλές, ως γλωσσομαθείς διπλωμάτες, υπάλληλοι της Υψηλής Πύλης, μεγάλοι διερμηνείς και ηγεμόνες των παραδονάβιων ηγεμονιών. Οι τελευταίοι εισήγαγαν στη νομοθεσία τους στοιχεία φιλελεύθερα και προοδευτικά και καλλιέργησαν τα γράμματα στις αυλές τους με στόχο τη διάδοση της παιδείας σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Αυτοί απετέλεσαν την πρωτοπορία του ελληνικού διαφωτισμού και η προσφορά τους στο υπόδουλο γένος καθ' όλη τη διάρκεια της δουλείας του ήταν μεγάλη. Ο Παναγιώτης Νικούσιος, ο Αλέξανδρος και ο Νικόλαος Μαυροκορδάτος, οι Καρατζάδες, οι Υψηλάντηδες, οι Σούτσοι, οι Μουρούζηδες, Μαυρογένηδες κ.ά. φρόντιζαν για τη διατήρηση και τόνωση του φρονήματος των υπόδουλων, μεριμνούσαν για τη μόρφωσή τους, ιδρύοντας σχολεία, και βελτίωναν, όσο μπορούσαν, τη δυσβάστακτη ζωή των ραγιάδων. Από τα σπλάχνα εκείνων ξεπήδησαν μεγάλες ηγετικές μορφές της Εθνικής Αναγέννησης.

Από τις αρχές του 17ου αιώνα «παρήχθη καθ' άπαν το γένος μέγα τι σύστημα διανοητικής αναπτύξεως εις την Εσπερίαν» (Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους*), εξαιτίας της ακμής και της αναβίωσης της ελληνικής παιδείας, κυρίως στις τότε ακμάζουσες Ελληνικές Κοινότητες της Ευρώπης, Βενετία, Βιέννη, Τεργέστη. Εκεί, μετά την Άλωση της Πόλης, είχε αναπτυχθεί η ελληνική μειονότητα από τους Έλληνες ορθοδόξους, εμπόρους, διανοούμενους, καλλιτέχνες, που μαζί με την Εκκλησία απετέλεσαν τους πόλους άνθησης του ελληνισμού. Οι ελληνόφωνοι χριστιανοί επέλεξαν ως κύριο όχημα την εθνική συσπείρωση σε Ακαδημίες (Βουκουρέστι, Ιάσιο κτλ.) και Εθνικές Εταιρίες (Φιλόμουνος Εταιρία).

Λίγο μετά την Άλωση, κέντρο της πνευματικής αναζωογόνησης του έθνους αναδείχθηκε η Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή, η αληθινή κιβωτός της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και της φιλοσοφίας, η πνευματική εστία, στην οποία δίδαξαν πολλοί σπουδαίοι διδάσκαλοι, όπως ο Ματθαίος Καμαριώτης, ο Μανουήλ ο Κορίνθιος, ο Κούμας, ο Σμυρναίος, ο Θεόφιλος Κορυδαλλεύς Ευγένιος Βούλγαρης και πλήθος άλλων φωτισμένων πνευματικών ανθρώπων.

Αλλά και σε πολλά μέρη της Ελλάδας, φωτισμένοι Έλληνες ίδρυσαν σχολεία. Στην Αδριανούπολη, έναν αιώνα μετά το πάρσιμο της Πόλης, λειτουργεί Ελληνική Σχολή που εγκαινίασε ο σπουδαίος Γάιννης Ζυγομάλας. Στα Γιάννενα, ο Επιφάνιος, Έλληνας που ζούσε στην Ενετία, ίδρυσε το 1648 σχολή, που η αίγλη της απλώθηκε σε ολόκληρη την Ελλάδα. Ονομαστές ήσαν και οι σχολές του Γκούμα, η Μαρουσαία Σχολή, η Καπλαναία και η Ζωσιμαία σχολή στα Γιάννενα, που αναδείχθηκαν σε μεγάλο πνευματικό κέντρο του υπόδουλου ελληνισμού. Εκεί συγκεντρώθηκαν όλα τα ζωντανά στοιχεία που φώτισαν και αφύπνισαν το έθνος. Στην υπόλοιπη Ελλάδα ιδρύθηκαν σχολεία με μεγάλη φήμη και ακτινοβολία: στη Λιβαδειά από τον Σταμάτιο Ρούφο, στην Πάτρα από τον Ανδρέα Κασή, στην Αθωνιάδα Σχολή στο Άγιο Όρος, στην Αθήνα, και σε πολλές άλλες πόλεις, όπου υπήρχε ελληνισμός. Θα χρειάζονταν ολόκληρα βιβλία για να καταγραφεί η δράση αυτών των σχολείων τον καιρό της σκλαβιάς. Σε όλη τη χώρα, απ' άκρη σε άκρη, τα πνευματικά αυτά ιδρύματα μετέδιδαν τα ελληνικά φώτα και την ελληνική παράδοση.

Σοφές φυσιογνωμίες από την Εκκλησία κυρίως, πολυγραφότατοι διδάσκαλοι, αναδείχθηκαν ως απόστολοι της χριστιανικής και της εθνικής σωτηρίας, χάρη στην εμπνευσμένη διδασκαλία τους, όπως ο Μελέτιος Πηγάς, Ευγένιος Βούλγαρης, ο Μεθόδιος Ανθρακίτης, ο Ηλίας Μηνιάτης, ο Νικηφόρος Θεοτόκης, ο Ψαλίδας, Δημήτριος Καταρτζής-Φωτιάδης, ο Κούμας, ο Οικονόμου, ο Βάμβας, ο μετέπειτα Πατριάρχης Χρύσανθος Νοταράς και πολλοί άλλοι. Αυτοί διαφώτισαν το έθνος με τα νάματα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και διέσπειραν την Μεγάλη Ιδέα και το αίσθημα υπεροχής της ελληνικής φυλής. Ο Καποδίστριας, σε επιστολή του προς τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τόνιζε: «αν τα σχολεία ευδοκιμώσι πολλαχού της Ελλάδος, τούτο συμβαίνει διότι ευρίσκονται υπό την αιγιάλα της Εκκλησίας και μόνον διά τούτο η Πύλη σέβεται αυτά».

Σημαντικός ήταν, επίσης, ο ρόλος των «κρυφών σχολειών» στα δυσπρόσιτα και απόμερα κυρίως μέρη της χώρας, στα οποία προσέτρεχαν διψασμένα τα Ελληνόπουλα για να ακούσουν και να μάθουν γράμματα κάτω από δύσκολες συνθήκες. Εκεί, μέσα απ' τα λόγια του παπα-δάσκαλου θέριευε η πίστη τους στα ιδανικά της φυλής. Η γενναία συμμετοχή της ελληνικής Εκκλησίας σε όλους τους αγώνες του έθνους, και ιδιαίτερα στον αγώνα του '21, σφυρηλάτησε ισχυρότατους δεσμούς με το έθνος και προετοίμασε την Ανάσταση του Γένους.

Μεταξύ των πνευματικών συντελεστών αυτής της αναστάσεως οφείλουμε να μνημονεύσουμε τη δράση

και το έργο του μεγάλου Εθναπόστολου, του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, ο οποίος ίδρυσε, περιερχόμενος την χώρα απ' άκρου εις άκρον, μεγάλο αριθμό κατωτέρων (200 περίπου) και ανωτέρων (10 περίπου) ελληνικών σχολείων, όπως ο ίδιος έγραφε στον αδελφό του. Με το σημαντικό του έργο, με την αδιάλειπτη διδασκαλία του και με τον μαρτυρικό του θάνατο, συγκράτησε τη χριστιανική και εθνική υπόσταση του Γένους, απέτρεψε τον εξισλαμισμό και προετοίμασε την επιτυχία της Εθνεγερσίας.

Το έργο του συνέχισαν οι δύο φλογεροί εθνικοί βάρδοι. Πρώτος ο Ρήγας Φεραίος, ο ποιητής του Θούριου, και, έπειτα, ο Αδαμάντιος Κοραής με το πολεμιστήριο Σάλπισμά του. Αυτοί συνάρπασαν τις καρδιές των καταπιεσμένων Ελλήνων και των άλλων λαών της Βαλκανικής Χερσονήσου, οραματίστηκαν και προανήγγειλαν την επικείμενη ανάσταση του Γένους, δίνοντας σάρκα και οστά στη Μεγάλη Ιδέα. Ο Ρήγας, μάλιστα, την καθαγιάσε με το αίμα του και τον τόσο μαρτυρικό θάνατό του. Η περίπτωση του Ρήγα είναι μοναδική: Από την αναστροφή του με τον κύκλο του Καταρτζή γοητεύεται από τις ιδέες του Διαφωτισμού και αντιλαμβάνεται ότι το ελληνικό πρόβλημα είναι πρόβλημα καθολικής αγωγής του έθνους. Δεν κατευθύνεται σ' αυτό με τη λογική, όπως ο Κοραής, αλλά προβάλλει το συγκινητισματικό στοιχείο, την παρόρμηση. Με τον ποιητικό του λόγο μιλάει στη γλώσσα της ρωμιοσύνης και φλογίζει τις καρδιές των υποδούλων. Τα τραγούδια του γρήγορα διαδίδονται σε όλη την Ελλάδα, ιδιαίτερα ο Θούριος, και αποκτούν καθολική αποδοχή. Ο Γ. Τερτσέτης αναφωνεί με περηφάνια: «είμαστε όλοι γεννήματα του Ρήγα».

Για τον Αδαμάντιο Κοραή υπάρχει μια κοινή παραδοχή: είναι ο αδιαμφισβήτητος πνευματικός ηγέτης και καθοδηγητής σε όλη τη διάρκεια του Αγώνα. Βρίσκεται μακριά από τη σπαρασσόμενη χώρα, αλλά με τη βα-

Θιά πολιτική πείρα που είχε αποκτήσει από τη διαβίωσή του στη Φωτισμένη Ευρώπη έβλεπε ρεαλιστικά την προοπτική της εθνικής απελευθέρωσης μέσα από την παιδεία. Η έκκλησή του «δράξασθε παιδείας» ήταν απόλυτα ρεαλιστική. Με το Υπόμνημά του ανοίγει τον δρόμο για την κατάσταση της πατρίδος το 1803 με στόχο ένα κήρυγμα αισιοδοξίας στους συμπατριώτες του, που ως άξιοι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων οφείλουν να φανούν αντάξιοι τους. Ο Κοραής, επί σαράντα χρόνια, μετακενώνει τα φώτα του διαφωτισμού στην πατρίδα με το πλήθος των συγγραμμάτων του, διαλύοντας «την αχλύν της αμαθείας», προτείνοντας για το γλωσσικό της «Μέση Οδό» και ανακαλώντας τους Έλληνες στην προγονική τους λαμπρότητα.

Κοντά σ' αυτούς κινείται και ο Ιώσηπος Μοισιόδακας, σπουδαγμένος στην Πάντοβα της Ιταλίας, διδάσκαλος στο νέο Γυμνάσιο Ιασίου και αργότερα διάδοχος του Νικηφόρου Θεοτόκη στην Αυθεντική Ακαδημία του Ιασίου. Καταγόμενος από άσημη και φτωχή οικογένεια, με χίλιους κόπους ανταποκρίθηκε στις σπουδές του. Ήταν από τους πρώτους στοχαστές που αγωνίστηκαν με πάθος για την καθιέρωση της Νεοελληνικής, της γλώσσας του λαού, ως γλώσσας της Ελληνικής Παιδείας, και πρότεινε να μεταφραστούν στην κοινή διάλεκτο τα νέα έργα που κυκλοφορούσαν στην Ευρώπη, για να μπορέσει το υπόδουλο γένος να αναπτύξει τις γνώσεις του. Αυτές, βέβαια, τις απόψεις του τις πλήρωσε ακριβά με διώξεις και προπηλακισμούς. Παρά τη μεγάλη πενία του και τη βασανισμένη ζωή του, ήταν ο πρώτος που πήρε σαφή θέση στο πρόβλημα της αντιμετώπισης του αρχαίου ελληνικού κόσμου από τους Νεοέλληνες.

Λίγα χρόνια αργότερα κυκλοφορεί η Ελληνική *Νομαρχία*, Ανωνύμου του Έλληνος, βιβλίο άκρως επαναστατικό και προφητικό, που με ορθή ρύθμιση των αιτίων και βαθύτατο ρεαλισμό προτείνει ως λύση την ανάγκη να στηριχτούν οι Έλληνες στις δικές τους δυνάμεις και να επιστρέψουν όλοι από τα μεγάλα ευρωπαϊκά κέντρα για να βοηθήσουν τη χειμαζόμενη πατρίδα. Ο συγγραφέας φοβάται, περισσότερο από τους Τούρκους, τον μεγάλο εσωτερικό εχθρό, την ανικανότητα των Ελλήνων να αυτοκυβερνηθούν μετά την απελευθέρωση χωρίς ξένη επιβολή, συμπλέοντας έτσι με τον Κοραή που ήθελε «πρώτα παιδείαν πεντήκοντα τουλάχιστον ετών διά να ἔλθει το έθνος σε κατάστασιν να κατορθώσει κάτι αυτοκινήτως και αυτουργώς». Το πρόβλημα αυτό έγινε αισθητό από τα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια.

Πολύ μεγάλη συγκίνηση και ενθουσιασμός επικράτησε με την κήρυξη της Επανάστασης. Πρώτα οι νέοι, όπως οι υπότροφοι σπουδαστές της Εταιρίας των Φιλομούσων και άλλων ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, κι

ανάμεσά τους ο Αναστάσιος Πολυζωίδης, ο Κωνσταντίνος Ασώπιος, ο ποιητής Δημήτριος Γουζέλης, ο Σπυρίδων Τρικούπης, Γραμματέας του Λόρδου Γκίλφορντ και ο Στέφανος Κανέλλος, ο αποκληθείς «κατ' έμπνευσιν διάδοχος του Ρήγα» λόγω της φλογερότητας των ποιημάτων του, θα κατεβούν στην Τεργέστη και στη συνέχεια στην Ελλάδα και θα λάβουν μέρος στον αγώνα. Στην Ιόνιο Ακαδημία, επίσης, θα καταφύγουν αρκετοί λόγιοι, που θα επανέλθουν στην πατρίδα για να πολεμήσουν με κάθε μέσο τον εχθρό. Άλλοι, επίσης, όπως ο Βενιαμίν ο Λέσβιος, ο Θεόφιλος Καΐρης, ο Ιωάννης Φιλήμων, ο Μιχαήλ Σχινάς, ο Γρηγόριος Κωνσταντάς, ο Νεόφυτος Δούκας, ο Δανιήλ Φιλιππίδης, ο Παναγιώτης Κορδικάς, ο Σπ. Ζαμπέλιος, ο Αθανάσιος Ψαλίδας, ο Ιωάννης Βηλαράς βρέθηκαν παρόντες στον Αγώνα, πολεμώντας με όπλο τη γραφίδα τους και εμψυχώνοντας τους συμπατριώτες τους.

Από τη στιγμή της έναρξης του Αγώνα, στη συνείδηση αυτών των Ελλήνων υπάρχει μόνο το αίσιο και ευτυχές τέλος του. Επομένως ήταν ανάγκη η καινούργια ζωή στην ελεύθερη πατρίδα να οργανωθεί έτσι όπως την είχαν οραματιστεί. Ενθουσιώδης υπήρξε η προσπάθεια των αγωνιστών, συγχρόνως με την ανεξαρτησία, να επιτύχουν την πνευματική αναγέννηση του έθνους. Την ανάγκη αυτή την έβλεπαν να περνά μέσα από την οργάνωση της διοίκησης, αφενός, και της παιδείας, αφετέρου.

Στο πρώτο, αμέσως με την έναρξη της Επανάστασης, λήφθηκε μέριμνα για τη θεσμική οργάνωση των απελευθερωμένων περιοχών και τη θέσπιση Συντάγματος, πολύ φιλελεύθερου μάλιστα και πρωτοποριακού για την εποχή του. Ψηφίστηκαν τρία Συντάγματα από τις Εθνοσυνελεύσεις. Γεννήθηκε όμως ένα μεγάλο πρόβλημα με τον παραμερισμό των λιμοκτονούντων αγωνιστών, που επαιτούσαν ως αντάλλαγμα για την προσφορά τους στον Αγώνα κάποια δημόσια θέση για να επιβιώσουν, από ένα πλήθος λογίων από την Ευρώπη και τα Επτάνησα, που γέμισαν τα Υπουργεία και τα διοικητήρια και συμπεριφέρονταν με υπεροψία και αδιαφορία προς τους αγωνιστές, που υστερούνταν ακόμη και τον επιούσιο.

Στο δεύτερο, όλοι είχαν την πεποίθηση ότι η παιδεία θα φέρει τον φωτισμό του Γένους. Π' αυτό θεώρησαν ότι έπρεπε να καταρτιστεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα και εξοικονομηθούν οι πόροι για τη λειτουργία σχολείων στοιχειώδους, μέσης, ακόμα και ανωτάτης (!) εκπαίδευσης. Αυτά όμως τα μεγαλεπήβολα σχέδια άρχισαν να πραγματοποιούνται μετά την άφιξη του Καποδίστρια και την απελευθέρωση. Η λαχτάρα τους ήταν τόσο ισχυρή, που πολλές φορές έκαναν και ανεδαφικές ενέργειες πασχίζοντας

να οργανώσουν έναν τομέα της κοινωνικής ζωής που απαιτούσε όχι μόνο καιρούς ειρηνικούς αλλά και άφθονα μέσα. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο κινήθηκε και η προσπάθεια για σύσταση Ακαδημίας από το έτος 1822 και το 1824 (!). Ήταν τέτοιο το πάθος για προσφορά στον αγώνα, που ακόμα και αγράμματοι αγωνιστές, γοητευμένοι από το μεγάλο όραμα της ελεύθερης πατρίδας, θέλησαν παντοιοτρόπως να εξυπηρετήσουν πνευματικές ανάγκες του έθνους. Ένα παράδειγμα είναι και η πρωτοβουλία του Νικήτα Σταματελόπουλου, του γνωστού Νικηταρά, που με αναφορά του στον Υπουργό Εσωτερικών, τον Φεβρουάριο του 1823, ζήτησε να του παραχωρηθεί ένα τζαμί για να το μετατρέψει σε... θέατρο! Πίσω βέβαια από αυτά τα σχέδια πρέπει να υπήρχε η σκιά του Κοραή.

Τέλος, πρέπει να κάνουμε μόνο μικρή μνεία στις εκδοτικές προσπάθειες που γίνονταν έξω από την Ελλάδα, η συμβολή των οποίων στον διαφωτισμό των Ελλήνων υπήρξε σημαντική. Η Βενετία, η Βιέννη και η Τεργέστη ήσαν εκείνη την εποχή τα μεγαλύτερα κέντρα του ελληνικού Τύπου στο εξωτερικό. Αυτό ήταν φυσικό αφού εκεί κατοικούσαν γύρω στους 480 χιλιάδες Έλληνες. Το πρώτο τυπογραφείο ιδρύθηκε το 1670 από τους αδελφούς Γλυκήδες στη Βενετία και τύπωσε πάνω από 230 βιβλία, μεταξύ των οποίων και τα βιβλία του Ρήγα. Η πρώτη «Εφημερίς» των αδελφών Μαρκιδών Πουλίου εκδόθηκε το 1790. Στα 1811 εκδίδεται το περιοδικό «Λόγιος Ερμής» με διευθυντές τον Άνθιμο Γαζή και τον Θεόκλητο Φαρμακίδη. Την ίδια εποχή στη Βιέννη κυκλοφο-

ρεί «Ο Ελληνικός Τηλέγραφος» από το γιατρό Δ. Αλεξανδρίδη και η «Καλλιόπη» από τον Αθανάσιο Σταγειρίτη, καθώς και άλλα έντυπα, όπως η «Ιρις» στο Παρίσι και η «Αθηνά». Εκτός από τον Ελληνικό Τηλέγραφο, όλα τα άλλα φύλλα ανέστειλαν την έκδοσή τους με την έναρξη της Επανάστασης και οι εκδότες και οι συντάκτες τους έσπευσαν να ενταχθούν στην υπηρεσία του Έθνους με σκοπό να εργαστούν για την ελληνική υπόθεση, άλλοι παραμένοντας στα ευρωπαϊκά κέντρα και άλλοι κατεβαίνοντας αμέσως στην Ελλάδα και φέρνοντας μαζί τους την πείρα και τις γνώσεις τους.

Συμπερασματικά, η πνευματική ηγεσία διαμόρφωσε, συγκρότησε και ενίσχυσε τον αγώνα με κάθε μέσο, προστάτεψε τους πολεμιστές με κάθε τρόπο, τους συντρόφεψε, προσπάθησε να τους τονώσει το ηθικό με τον ενθουσιασμό και με την εμμονή στις αξίες και την ανωτερότητα του ελληνικού πολιτισμού. Το πνεύμα πρωταγωνίστησε στην Ανάσταση του γένους. Αυτό σήκωσε από τη σκλαβιά τον Έλληνα και του πρόσφερε την εθνική και την πολιτική του αυτοτέλεια. Ετοίμασε το Εικοσιένα με επίμονη και πολυχρόνια καλλιέργεια μέσα από την αιωνόβια εθνική Παράδοση, χωρίς τίποτα το ξενικό. Γι' αυτό ολόκληρη η πολιτισμένη ανθρωπότητα χαιρέτησε την Επανάσταση σαν καθαρό δημιούργημα του πνεύματος, σαν κίνημα πανανθρώπινης σημασίας και ξεσηκώθηκε, το ύμνησε και το βοήθησε με κάθε τρόπο να επικρατήσει. ◎

Η ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ

*Τον Γιώργον Κορκόντζηλα, Φιλολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1958-1965)*

Εορτάζουμε φέτος τη 200ή επέτειο της εξέγερσης του Γένους για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού. Ο εορτασμός αποδίδει την οφειλόμενη μνήμη και τιμή στο γεγονός. Κάποια συμβάντα του αγώνα στάθηκαν καθοριστικά για τη σωτηρία του Γένους.

Μνημονεύονται εν συνεχείᾳ τρία παρόμοια:

1. Πριν από και κατά την έναρξη της Επανάστασης επικρίθηκε η Εκκλησία ότι δεν ήθελε εξαρχής την Επανάσταση με κύριο επιχείρημα την αποκήρυξη-αφορισμό της από τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε'.

Είναι αλήθεια η πράξη του Πατριάρχη, η οποία εξέ-

φραζε την αναγκαιότητα της χρονικής εκείνης συγκυρίας, αλλά σε καμία περίπτωση το φρόνημά του. Με την ευθυκρισία του, με τη συναίσθηση της ευθύνης και του καθήκοντος, με την αυτοθυσία του έσωσε τότε το Γένος των Ελλήνων από ολοκληρωτικό αφανισμό.

Επικρίθηκε ο Πατριάρχης και επικρίνεται ακόμη, επειδή έστερξε στον αφορισμό και έστειλε τις εγκυκλίους. Οι επικριτές όμως δεν αναλογίζονται τι θα πάθαινε το Έθνος, αν ο Πατριάρχης τηρούσε αρνητική στάση απέναντι στις αξιώσεις του σουλτάνου. Αν δε γινόταν ο αφορισμός, ήταν σχεδόν βέβαιο ότι θα εξοντώνταν χιλιάδες Ελλήνων ορθοδόξων χριστιανών. Με

τον αφορισμό απλώς θα απογοητεύονταν και θα αποθαρρύνονταν για την Επανάσταση αλλά σε πολύ περιορισμένο βαθμό. (IEE, τ. IB, σελ. 33-36).

2. Καθ' όμιο τρόπο ενήργησε την ίδια εποχή και ο Καποδίστριας, ο οποίος βρισκόταν στο συνέδριο στο Λάνυμπαχ (Μάιος 1821) με την ιδιότητα του Υπουργού εξωτερικών του Τσάρου ως μέλος της Ρωσικής αντιπροσωπίας. Με τους διπλωματικούς του χειρισμούς έσωσε το Γένος από επέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας για την καταστολή της Επανάστασης. Αποκήρυξε την Επανάσταση (έγραψε και υπέγραψε την αποδοκιμασία του κινήματος και τη διαγραφή του Α. Υψηλάντη από τους καταλόγους του Ρωσικού Στρατού) ενώ παράλληλα την έσωσε, χωρίς η ενέργειά του αυτή να σημαίνει αντίθεση στην Επανάσταση.

3. Έτος 1825. Ο αγώνας σε κρίσιμη καμπή. Μόλις είχε λήξει ο εμφύλιος. Ταυτόχρονα είχε αποβιβαστεί στην Πελοπόννησο ο Ιμπραήμ και προήλαυνε ακάθεκτος, λεηλατώντας την ύπαιθρο και απειλώντας τους κατοίκους με σκοπό να καταστείλει την ανταρσία. Τότε η κυβέρνηση αναγκασμένη από την κρίσιμη κατάσταση αποφυλάκισε τον Κολοκοτρώνη και τον διόρισε Αρχιστράτηγο για να οργανώσει την αντίσταση στον Ιμπραήμ και να σώσει την Πελοπόννησο και γενικότερα την Ελλάδα. Ο Κολοκοτρώνης επαναπροσδιόρισε την πολεμική δραστηριότητα, να συνεχιστεί ο πόλεμος εναντίον του εχθρού με τον ίδιο ενθουσιασμό και ηρωισμό όπως στην αρχή. Εφάρμοσε την πρακτική του κλεφτοπολέ-

μου: «Χτύπα και φύγε γρήγορα». Έτσι έφθειρε τον Ιμπραήμ και τον ανάγκασε να περιορίζει τις επιδρομές του. Ταυτόχρονα στράφηκε κατά των προσκυνημένων (έτσι χαρακτηρίστηκαν οι Έλληνες που σκέπτονταν και επιθυμούσαν την επιστροφή στο προηγούμενο καθεστώς της υποταγής και της αναγνώρισης της οθωμανικής εξουσίας λόγω φόβου και απογοήτευσης από τη φορά των πραγμάτων.): «Φωτιά και τσεκούρι: στους προσκυνημένους», έγραφε στους καπεταναίους. Οι προσκυνημένοι συνιστούσαν απειλή για την Επανάσταση και γι' αυτό ήταν αναγκαία η καταδίκη, η τιμωρία και η απαξίωσή τους στη συνείδηση του λαού. Η διοίκηση καταδίκασε τα προσκυνήματα με την απειλή και την άσκηση βίας και έδωσε τη δυνατότητα να ανανήψουν, δηλαδή να στηρίξουν και πάλι την Επανάσταση. Ο Κολοκοτρώνης με το κύρος του, τη φήμη του, τη στρατηγική του ικανότητα και την ορθή αντίληψη της πραγματικότητας κράτησε ζωντανό τον αγώνα. Η ολική επικράτηση του Ιμπραήμ πιθανώς θα επέφερε μια πρακτική γενικευμένης εθνοκάθαρσης και αφελληνισμού του πληθυσμού διά του εποικισμού χιλιάδων Αιγυπτίων.

Χρειάστηκε σκληρός αγώνας με πολλές και μεγάλες θυσίες γιατί η πάλη ήταν με μια ολόκληρη και σκληρή αυτοκρατορία, που είχε σύμμαχο την πολιτική της Ευρώπης εναντίον κάθε επαναστατικού κινήματος. Και οι Έλληνες τότε ήταν λαός φτωχός με ανύπαρκτο στρατό και άοπλο. Ο λαός όμως και οι αρχηγοί του πίστεψαν στο δίκαιο αυτού του αγώνα και στο δικαίωμα της ελευθε-

ρίας. Γι' αυτό και πάλεψαν με όλες τους τις δυνάμεις και κέρδισαν την ελευθερία. Αξίζει να διαβάσει κάποιος τα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη και του Μακρυγιάννη για να διαπιστώσει το ψυχικό σθένος, την επαναστατική ορμή, την αγωνία και τις δυσκολίες από τις ανθρώπινες αδυναμίες, τις μικρότητες και τις διχόνοιες, για να καταλάβει πόσο δύσκολα κερδήθηκε η ελευθερία.

Η ελευθερία του έθνους μας είναι μία συνεχής πά-

λη, μία συνεχίζομενη επανάσταση. Χρειάζεται μεγάλη τόλμη, συναίσθηση και γνώση για να ζει ο καθένας ελεύθερος και το Έθνος ελεύθερο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Παλιγγενεσία: Με τον όρο νοείται ο αγώνας των Ελλήνων για την αποτίναξη της οθωμανικής δουλείας και η απελευθέρωσή τους μετά την Επανάσταση του 1821. ☺

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

*Toν Αθανασίον Παπαζαρή, Επιτίμον Παρέδρον του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1960-)*

Η Επανάσταση του 1821 ήταν ένα μεγαλειώδες γεγονός. Αν τη συγκρίνει κανείς με άλλες επαναστάσεις, θα διαπιστώσει ότι έχει μεγάλες διαφορές να επιδείξει. Σ' αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο η Εκκλησία, ο ρόλος της οποίας ήταν καθοριστικής σημασίας. Σε όλα τα επίπεδα της οργάνωσης, της εκτέλεσης πήραν μέρος πάρα πολλοί κληρικοί, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν κυρίως στη Φιλική Εταιρεία. Δε θα μπορούσε να ήταν διαφορετικά αφού τα οράματα των αγωνιστών, Κληρικών και λοιπών, αφενός, διέφεραν από τα οράματα άλλων επαναστατών και, αφετέρου, επηρεάστηκαν από την ατμόσφαιρα της Εκκλησίας. Το ελληνικό έθνος ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με την ορθόδοξη χριστιανική πίστη κατά την Επανάσταση.

Μια από τις φράσεις που εξέφραζαν τον ελληνικό Αγώνα ήταν το «Μάχου Υπέρ Πίστεως και Πατρίδος». Όπως μας λέει και ο Φώτης Κόντογλου, «η ελληνική Επανάσταση είναι η πιο πνευματική επανάσταση που έγινε στον κόσμο. Είναι αγιασμένη».

Για τον εθνικό και θρησκευτικό χαρακτήρα της Ελληνικής Επαναστάσεως αψευδής μάρτυς είναι η ακόλουθη συνομιλία του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη με τον Άγγλο Ναύαρχο Χάμιλτον:

«Η επανάστασις η εδική μας δεν ομοιάζει με καμιάν απ' όσαις γίνονται την σήμερον εις την Ευρώπην. Της Ευρώπης αι επαναστάσεις εναντίον της διοικήσεώς των είναι εμφύλιος πόλεμος. Ο εδικός μας πόλεμος ήτον ο πλέον δίκαιος, ήτον έθνος με άλλο έθνος, ήτον με ένα λαόν όπου ποτέ δεν θέλησε να αναγνωρισθή ως τοιούτος, ούτε να ορκισθή παρά μόνον ότι έκαμνεν η βία.

Ούτε ο Σουλτάνος ηθέλησε να θεωρήσει τον Ελληνικόν λαόν ως λαόν, αλλ' ως σκλάβους. Μίαν φοράν όταν επήραμεν το Ναύπλιον ήλθε ο Άμιλτον να με ιδή. Μου είπε ότι πρέπει οι Έλληνες να ζητήσουν συμβιβασμόν, και η Αγγλία να μεσιτεύση. Εγώ του αποκρίθηκα ότι αυτό δεν γίνεται ποτέ, ελευθερία ή θάνατος. Εμείς Καπετάν Άμιλτον ποτέ συμβιβασμόν δεν εκάμαμεν με τους Τούρκους. Άλλους έκοψε, άλλους σκλάβωσε με το σπαθί και άλλοι, καθώς εμείς, εζούσαμεν ελεύθεροι από γεννεά εις γεννεά. Ο βασιλεύς μας εσκοτώθη, καμπία συνθήκη δεν έκαμε. Η φρουρά του είχε παντοτεινό πόλεμον με τους Τούρκους και δύο φρούρια ήτον πάντοτε ανυπότακτα. – Με είπε, ποία είναι η βασιλική φρουρά του, ποία είναι τα φρούρια. – Η φρουρά του Βασιλέως μας είναι οι λεγόμενοι Κλέφται, τα φρούρια η Μάνη και το Σούλι και τα βουνά. Έτζι δεν με ωμίλησε πλέον». (Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, Διήγησις Συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από τα 1770 έως τα 1836. Αθήνησιν 1846, σελ. 190).

Επίσης, παραθέτουμε σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ της 18.3.2020, το οποίο αναδεικνύει τον εθνικό και θρησκευτικό χαρακτήρα της Επαναστάσεως του 1821 μέσα από τις πρώτες Διακηρύξεις των αγωνιζομένων Ελλήνων:

«Η Α' Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου διακήρυξε την 1.1.1822 ότι: «Ο Λαός της Ελλάδος έλαβε τα όπλα και δεν ζητεί διά των όπλων παρά την δόξαν και την λαμπρότητα της του Χριστού Εκκλησίας, η οποία μετά του ιερού αυτής κλήρου κατεδιώκετο και κατεφρονείτο»».

Η Γ' Εθνική Συνέλευσις, η οποία εργάσθηκε κυρίως στην Τροιζήνα το 1826-1827, βροντοφώναξε προς τους ελευθέρους λαούς: «Ω, Χριστιανοί, ούτε ήτο ούτε είναι δυνατόν να πειθαρχήσωμεν δεσποζόμενοι από τους θρησκομανείς Μωαμεθανούς, οι οποίοι κατεξέσχιζον και κατεπάτουν τας αγίας εικόνας, κατεδάφιζον τους ιερούς ναούς, κατεφρόνουν το Ιερατείον, υβρίζοντες το θείον όνομα του Ιησού... Ο πόλεμός μας δεν είναι επιθετικός, είναι αμυντικός, είναι πόλεμος της Δικαιούσ-νης κατά της αδικίας...».

Είναι επίσης, όπως αναφέρει σε σχετικό άρθρο του ο πολιτικός επιστήμονας Κωνσταντίνος Χολέβας, χαρακτηριστικό των ελληνορθοδόξων ιδανικών των αγωνιστών ότι όλα τα Συντάγματα των Εθνικών Συνελεύσεων δηλώνουν ότι νόμοι του ελληνικού κράτους θα είναι οι Νόμοι «των Χριστιανών ημών Αυτοκρατόρων», δηλαδή των Βυζαντινών. Οι Έλληνες του 1821 πίστευαν ακράδαντα στη διαχρονική συνέχεια του Ελληνισμού και αισθάνονταν συνεχιστές της Αρχαίας Ελλάδος και του Βυζαντίου (Ρωμανίας). Σε εφημερίδα της Τεργεστης δημοσιεύθηκε το 1821 η προκήρυξη του Σαλώνων Ησαΐα και του Αθανασίου Διάκου, οι οποίοι έκαναν σαφές ότι αγωνίζονται «για τον Χριστό και για τον Λεωνίδα». Ορθοδοξία και Ελληνισμός μαζί. Μπορεί κατά τη διάρκεια της Επαναστάσεως να εμφανίσθηκαν και φαινόμενα τοπικισμού ή εγωιστικών φιλοδοξιών, αυτά όμως τα γεγονότα δεν είχαν σχέση με ταξικές διεκδικήσεις.

Η Επανάσταση του 1821 σηματοδότησε μια νέα εποχή για το Ελληνικό Έθνος και την Εκκλησία. Η πίστη των αγωνιστών βοήθησε την εκκλησία να σταθεί αντάξια των προσδοκιών τους. Τα μοναστήρια έγιναν κέντρα συγκέντρωσης και φροντίδας των αγωνιστών. Τους τροφοδοτούσαν και αποτελούσαν καταφύγιο για όσους διώκονταν από τους Τούρκους. Από τις πηγές που διασώζονται από το 1821 έως και σήμερα, είναι φανερή η σχέση των αγωνιστών με την εκκλησία και την ορθόδοξη πίστη.

Ο κυρ Φώτης Κόντογλου, αγιογράφος λογοτέχνης, στο βιβλίο του *Πονεμένη Ρωμιοσύνη*, Έκδόσεις Άστρη, αναφέρει:

Η σκλαβιά που έσπρωξε τους Έλληνες να ξεσηκωθούνε καταπάνω στον Τούρκο δεν ήταν μονάχα η στέρηση κι η κακοπάθηση του κορμού, αλλά, απάνω απ' όλα, το ότι ο τύραννος ήθελε να χαλάσει την πίστη τους, μποδίζοντάς τους από τα θρησκευτικά χρέη τους, αλλαξοπιστίζοντάς τους και σφάζοντάς ή κρεμάζοντάς τους, επειδή δεν αρνιότανε την πίστη τους για να γίνουνε μωχαμετάνοι. Για τόντο πίστη και πατρίδα είχανε γίνει ένα και το ίδιο πράγμα, κ' η λευτεριά που ποθούσαν δεν

ήτανε μοναχά η λευτεριά που ποθούνε όλοι οι επαναστάτες, αλλά η λευτεριά να φυλάξουνε την αγιασμένη πίστη τους, που μ' αυτήν ελπίζανε να σώσουνε την ψυχή τους. Γιατί, γι' αυτούς, κοντά στο κορμί, που έχει τόσες ανάγκες και που με τόσα βάσανα γίνεται η συντήρησή του, υπήρχε κι η ψυχή, που είπε ο Χριστός πως αξίζει περισσότερο από το σώμα, όσο περισσότερο αξίζει το ρούχο απ' αυτό.

Εκείνες οι απλές ψυχές, που ζούσαν στα βουνά και στα ρημοτόπια, ήτανε διδαγμένες από τους πατεράδες τους στην πίστη του Χριστού, και γνωρίζανε, μ' όλο που ήτανε αγράμματες, κάποια από τα λόγια του, όπως είναι τούτα: «Τι θα ωφελήσει άραγε τον άνθρωπο, αν κερδίσει τον κόσμο όλο, και ζημιώθει την ψυχή του;» «Η ψυχή είναι πιο πολύτιμη από τη θροφή, όπως το κορμί από το φόρεμα!» κ.ά.

Για τούτο, κατά τα χρόνια της σκλαβιάς, χιλιάδες παλληκάρια σφαχτήκανε και κρεμαστήκανε και παλουκώθηκαν για τη πίστη τους, αψηφώντας τη νεότητά τους, και μη δίνοντας σημασία στο κορμί τους και σε τούτη την πρόσκαιρη ζωή. Στράτευμα ολάκερο είναι οι άγιοι νεομάρτυρες, που δε θανατωθήκανε για τα υλικά αγάθα τούτης της ζωής, αλλά για την πολύτιμη ψυχή τους, που γνωρίζανε πως δε θα πεθάνει μαζί με το κορμί, αλλά θα ζήσει αιώνια. Ακούγανε και πιστεύανε ατράνταχτα τα λόγια του Χριστού, που είπε: «Μη φοβηθήτε εκείνον που σκοτώνει το σώμα, και που δεν μπορεί να κάνει τίποτα παραπάνω. Άλλα να φοβηθείτε εκείνον που μπορεί να θανατώσει και το σώμα και την ψυχή».

Η ελευθερία, που γι' αυτή θυσιαζόντανε, δεν ήτανε κάποια ακαθόριστη θεότητα, αλλά ήτανε ο ίδιος ο Χριστός, που γι' αυτόν είπε ο απόστολος Παύλος: «Όπου το Πνεύμα του Κυρίου, εκεί είναι κ' η ελευθερία». Κι αλλού λέγει: «Σταθείτε στερεά στην ελευθερία που σας χάρισε ο Χριστός, σταθείτε και μην πέσετε πάλι στο ζυγό της δουλείας. Γιατί για την ελευθερία σάς κάλεσε. Άλλα την ελευθερία μην την παίρνετε μονάχα σαν αφορμή για τη σάρκα σας.»

Τέλος, ιδιαιτέρως στις μέρες μας, υπάρχει μια αμφισβήτηση και γκρίνια γύρω από τον ρόλο της Εκκλησίας κατά την Επανάσταση του 1821 και εν πολλοίς ετεροπροσδιοριζόμενη. Ασφαλώς, σ' έναν τόσο μακροχρόνιο αγώνα, δεν αμφιβάλλει κανείς ότι θα υπήρξαν και μελανά, θλιβερά γεγονότα. Όμως, αυτό δεν αναιρεί τη μεγάλη προσφορά της πίστεώς μας στον αγώνα της απαλλαγής από τον οθωμανικό ζυγό. ☺

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

*Toν Γιώργη Χρ. Γιαννακόπουλον, Μουσικού-Συγγραφέα
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1964-1970)*

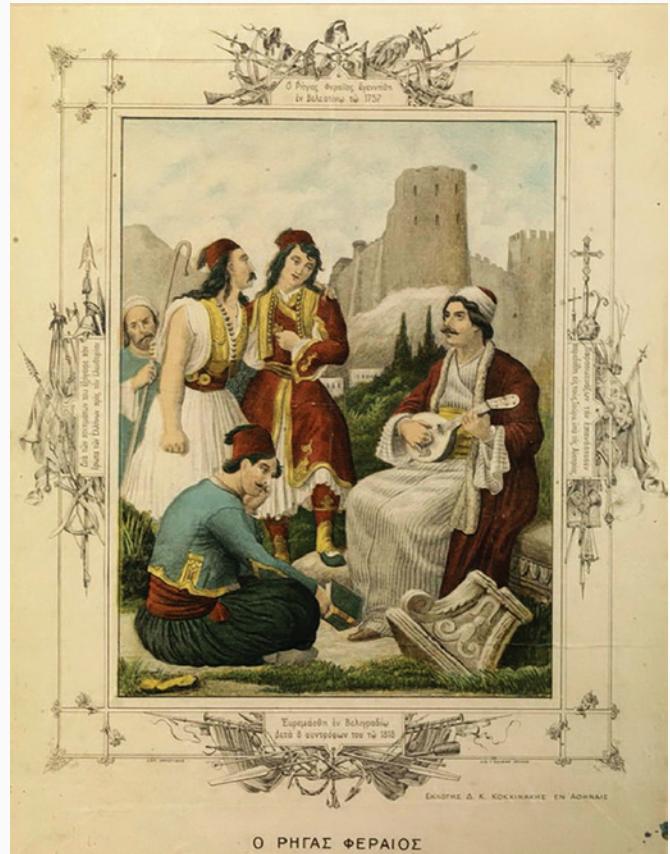
Εχουν περάσει διακόσια χρόνια από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα που κήρυξαν οι επί τετρακόσια ολόκληρα χρόνια σκλαβωμένοι πρόγονοί μας και κέρδισαν την ελευθερία τους και κατ' επέκταση και τη δική μας.

Έχουν περάσει διακόσια χρόνια, και όμως ζωντανά απομεινάρια από αυτόν τον αγώνα έχουμε κληρονομήσει που δεν είναι άλλα από τα Δημοτικά μας Τραγούδια και εν προκειμένω η κατηγορία των κλέφτικων-ιστορικών τραγουδιών. Ο λαός μας, γενιές ολόκληρες, τα μεταφέρει από στόμα σε στόμα και τα διατηρεί μέχρι και σήμερα ζωντανά. Πώς είναι δυνατόν να τα ξεχάσει, αφού μέσα από αυτά θυμάται τους ήρωες προγόνους του, τους αγώνες τους, τους διωγμούς τους, τις κακουχίες, τις σφαγές και τέλος την περιφανή νίκη τους απέναντι σε έναν κατακτητή.

Έχουν περάσει διακόσια χρόνια από την Επανάσταση και η πολιτεία αποφάσισε να γιορτάσει την επέτειο του ξεσηκωμού. Δυστυχώς η πολιτειακή και πολιτική ηγεσία «γιορτάζουν» την όντως μεγάλη αυτή επέτειο μόνοι τους χωρίς τη συμμετοχή των Ελλήνων. Ειδικά αυτές οι εκδηλώσεις που έγιναν την 25η Μαρτίου ήταν άκρως προσβλητικές, ταπεινωτικές και εξευτελιστικές απέναντι στους ήρωες του '21 και στους αγώνες τους, που έδωσαν τα πάντα για τη λευτεριά της Πατρίδας, περιουσίες, ακόμα και το αίμα τους και τη ζωή τους. Και όμως ονόματα ηρώων-αγωνιστών δεν αναφέρθηκαν πουθενά και από κανέναν. Δημοτικά Τραγούδια (Ηρωικά-Κλέφτικα-Ιστορικά) δεν ακούστηκαν ούτε από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης.

Γιορτάσανε (μόνοι τους) δήθεν την επέτειο με μια νεοευρωπαϊκή κουλτούρα, ρίχνοντας στην πυρά ό,τι θυμίζει ήρωες, αγώνες, σκλαβιά, λεηλασίες, τυραννία κτλ. Όπου εμφανίστηκαν, από ιδιωτική πρωτοβουλία, μορφές ηρώων, Κολοκοτρώνη, Καραϊσκάκη, Μπουμπουλίνας, Κανάρη, Ανδρούτσου κτλ., κάποιοι «Νεοέλληνες» έσπευσαν να τις καταστρέψουν και ταυτόχρονα να αποδώσουν στον εμπνευστή και δημιουργό αυτών των έργων την ταμπέλα του φασίστα και ακροδεξιού.

Κάποιοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κομπορημονούσαν ότι τάχατες οι μπάντες του Αμερικανικού

και του Ρωσικού Στρατού έπαιξαν το τραγούδι «Της δικαιοσύνης ήλιε νοητέ...»

Αλλά ας έρθουμε στα Δημοτικά μας Τραγούδια. Το Δημοτικό μας Τραγούδι είναι το πενταπόσταγμα της ελληνικής ψυχής. Όλα τα συναισθήματά του σε όλες τις φάσεις της ζωής του ο Έλληνας τα έκανε τραγούδι. Από την πρώτη στιγμή που έρχεται στη ζωή με τα νανουρίσματα και τα ταχταρίσματα μέχρι την έξοδό του από αυτή τη πρόσκαιρη και μάταιη ζωή με τα μοιρολόγια.

Εν προκειμένω θα αναλύσουμε εν συντομίᾳ μόνον την κατηγορία των ηρωικών και κλέφτικων τραγουδιών, τα οποία αναφέρονται στον επαναστατικό αγώνα των προγόνων μας.

Ο ρόλος του δημοτικού τραγουδιού κατά τους χρόνους της Επανάστασης ήταν πολλαπλός. Με τα τραγούδια του ο ανώνυμος λαϊκός δημιουργός σκόπευε

κατά πρώτον να ενθαρρύνει και να εμψυχώσει τον σκλαβωμένο λαό, να του τονώσει την ελπίδα ότι το «ποθούμενο», κατά τον Άγιο και Εθναπόστολο Κοσμά τον Αιτωλό, δηλαδή η λευτεριά, είναι κοντά.

Δεύτερον, με το τραγούδι του κατέγραφε, ως ιστορικός (χωρίς βέβαια να στοχεύει σ' αυτό), κάθε γεγονός που αφορούσε τον αγώνα, όπως ήρωες, μάχες, γιουρούσια, σκοτωμούς, ακόμα και προδοσίες.

Τρίτον. Ένας άλλος σκοπός και μάλιστα σοβαρός ήταν η πληροφόρηση του σκλαβωμένου λαού. Έπαιξε, δηλαδή (το δημοτικό τραγούδι), ρόλο δημοσιογραφικό, επικοινωνιακό. Για παράδειγμα, όταν ο λαϊκός ποιητής-τραγουδιστής τραγουδούσε το τραγούδι:

«Ο Θοδωράκης κάθεται στης Ζάκυνθος το κάστρο,
Παίρνει το κιάλι και τηράει και το Μοριά αγναντεύει,
Βλέπει την Αλωνίσταινα, το μαύρο Λιμποβίσι,
Τον πήρε το παράπονο και άρχισε να κλαίει...».

Δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να πληροφορήσει τον λαό αλλά κυρίως τους αγωνιστές ότι ο στρατηγός, ο Γέρος του Μοριά, ο Θοδωρής ο Κολοκοτρώνης έχει εγκαταλείψει τον αγώνα ύστερα από το ανελέητο κυ-

νηγητό της Υψηλής Πύλης αλλά και από τον ίδιο τον Πατριάρχη (ύστερα από σκληρή πίεση από τον Σουλτάνο), και ύστερα από τα θλιβερά γεγονότα στη Μονή Αιμυναλούς (κοντά στη Δημητσάνα), όπου προδομένοι από έναν καλόγηρο ο αδερφός του Θοδωρή Κολοκοτρώνη, Γιάννης ή Ζορμπάς Κολοκοτρώνης, και ο εξάδελφός του Γιώργας Κολοκοτρώνης βρήκαν τραγικό θάνατο στο ληνό της Μονής, κατέφυγε στη Ρωσοκρατούμενη Ζάκυνθο για ασφάλεια (Μάιος 1806).

Το Δημοτικό Τραγούδι ήταν τόσο συνυφασμένο με τον αγώνα των Ελλήνων ώστε, όταν γεννούσε μια κοπέλα, η ευχή που της έδιναν συγγενείς και φίλοι ήταν: «Να σου ζήσει, να γένει καπετάνιος και να του βγάλουνε και τραγούδι».

Δυστυχώς ο χώρος και ο χρόνος δε μας επιτρέπει να αναπτύξουμε το σπουδαίο αυτό κεφάλαιο της κληρονομιάς των Ελλήνων. Όμως, το Διοικητικό Συμβούλιο πήρε απόφαση να εκδοθεί ένας επετειακός τόμος αφιερωμένος στο «Δημοτικό μας Τραγούδι στην Επανάσταση», ο οποίος σύντομα θα είναι στη διάθεση των μελών της Ένωσής μας και όχι μόνον. ☺

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Η Μάχη των Δερβενακίων και η καταστροφή του Δράμαλη

Τον Κώστα Ζήκον, Μουσικοσυνθέτη
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1964-1970)

Η Μάχη των Δερβενακίων, γνωστή και ως Σφαγή του Δράμαλη, ήταν μία από τις σημαντικότερες μάχες που πραγματοποιήθηκαν κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Οι Τούρκοι επιχείρησαν να στείλουν στην Πελοπόννησο τον Μαχμούτ, ο οποίος ήταν πασάς της Λάρισας και διέθετε στρατιωτική πείρα από προηγούμενες επιχειρήσεις. Ονομαζόταν και Δράμαλης επειδή καταγόταν από τη Δράμα.

Ο Δράμαλης, φθάνοντας με 30.000 άνδρες στην Πελοπόννησο, κατέλαβε αμαχητί τον Ακροκόρινθο. Από εκεί, παρά την αντίθετη συμβουλή του Γιουσούφ Πασά, αποφάσισε να εισβάλει με όλο τον στρατό του στην αργολική πεδιάδα. Στις 13 Ιουλίου, κατέλαβε την πόλη του Άργους. Την ίδια ημέρα ξεκίνησε η πολιορκία του κάστρου της πόλης (Λάρισα). Μέσα στο κάστρο του Άργους κλείστηκαν ένοπλοι με αρχηγούς τον Δημήτριο Υψηλάντη και τον Πάνο, γιο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη.

Τότε ο Κολοκοτρώνης μαζί με άλλους αγωνιστές έθε-

Το εξωκλήσι του Αγίου Σώστη ανήκει στον Άγιο Βασίλειο και κατά τις αρχές του 20ού αιώνα είχε τέσσερις επίσημες εορτές: 7 Σεπτεμβρίου (εορτή Αγίου Σώζοντος), 21 Μαΐου (επέτειος εγκαίνιων του),

26 Ιουλίου (εορτή της Αγίας Παρασκευής, σε ανάμνηση της αθάνατης μάχης του Αγίου Σώστη) και εορτή Αγίου Παντελεήμονος, εικόνα του οποίου αφιέρωσαν στον ναό γυναίκες από το Άργος.

σε υπό τον έλεγχό του τις διαβάσεις και τα περάσματα, απομονώνοντας τη στρατιά του Δράμαλη στην πεδιάδα

της Αργολίδας, ώστε, απασχολούμενος ο Δράμαλης με την πολιορκία του κάστρου του Άργους, να χάσει χρόνο και με την ευκαιρία αυτή οι Έλληνες να εφαρμόσουν τακτική «καμένης γης», καταστρέφοντας τα σπαρτά της επαρχίας, ώστε να εξολοθρευθούν οι Τούρκοι από λιμό.

Πράγματι, ο θωμανικός στρατός άρχισε να αντιμετωπίζει σοβαρά επισιτιστικά προβλήματα και αρρώστιες. Εξαντλημένοι από την πολιορκία του κάστρου, από την έλλειψη τροφής και τις ασθένειες, οι Οθωμανοί αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Κόρινθο.

Ο Δράμαλης κινήθηκε προς τα Δερβενάκια, στενό που ενώνει την αργολική με την κορινθιακή πεδιάδα. Η βασική διάβαση, με βάση το σχέδιο του Θ. Κολοκοτρώνη, φυλαγόταν από τον Αντώνη Κολοκοτρώνη και περίπου 1.500 άντρες. Οι τέσσερις οδοί διαφυγής είχαν καταληφθεί έγκαιρα από τις ελληνικές δυνάμεις, με εντολή του Κολοκοτρώνη. Ο ίδιος έπιασε το στενό των Δερβενακίων με 2.500 πολεμιστές, κρύβοντας μέσα σε θάμνους 800 από αυτούς. Άλλα και άλλοι οπλαρχηγοί, όπως ο Νικηταράς (Νικήτας Σταματελόπουλος), ο Παπαφλέσσας και ο αδελφός του Νικήτας Φλέσσας, κατέφθασαν για να βοηθήσουν.

Στις 26 Ιουλίου του 1822 έγινε φονική μάχη στα Δερβενάκια, κατά την οποία οι Τούρκοι στρατιώτες παγιδεύτηκαν και η καταστροφή των στρατευμάτων του Δράμαλη ήταν μεγάλη. Κανείς από τους Έλληνες δε σκοτώθηκε, εκτός τριών ή τεσσάρων ελαφρά πληγω-

To 1936, αποφασίστηκε η ανέγερση ανδριάντα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, λίγο ψηλότερα από τον Άγιο Σώστη, με δαπάνες των πέριξ Δήμων και Κοινοτήτων και των Μητροπολιτών Αργολίδας και Κορινθίας. Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου έγιναν στις 26 Ιουλίου 1938, ημέρα της επετείου της μάχης των Δερβενακίων και της καταστροφής του Δράμαλη.

θέντων. Όσοι εκ των Τούρκων κατάφεραν να σωθούν, κατέφυγαν στην Κόρινθο. Από τις μάχες αυτές, 26 και 27 Ιουλίου 1822, στα χέρια των Ελλήνων έπεσαν πολλά λάφυρα. Ο Δράμαλης, έχοντας χάσει το 1/5 του στρατεύματός του, πολεμικό υλικό και πολλά ζώα, πέθανε από τη λύπη του στην Κόρινθο.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος. ☺

ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Του Φώτη Τζαβέλλα, Φιλολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1968-1971)

«Ολοι είμαστε Έλληνες». Πέρσι Σέλλεϋ (1792-1822)

«Οσον το κατ' εμέ, θέλω αποθάνει Έλλην». Σατωριάνδος (1768-1848)

«Ω! είναι από πέτρα όποιος για σε δε νιώθει, ωραία Ελλάδα». Βύρωνας (1788-1824)

Φιλελληνισμός ονομάζεται το ιδεολογικό, πολιτικό και λογοτεχνικό κίνημα υπέρ των ελληνικών θέσεων, που εκδηλώθηκε έντονα κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης με ποικίλους τρόπους.

Βασική πηγή του είναι ο θαυμασμός για την κλασική αρχαιότητα. Η αρχαιολατρία υπήρξε ο μακροβιότερος σύνδεσμος των Ευρωπαίων με την Ελλάδα, και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης μετασχηματίστη-

κε σε Φιλελληνισμό. Άλλοι παράγοντες που τροφοδότησαν τον φιλελληνισμό ήταν οι φρικαλεότητες των Τούρκων, το χριστιανικό στοιχείο που ένωνε τους Ευρωπαίους έναντι του μουσουλμανισμού, η αγάπη για την ελευθερία από την καταπίεση, όπως εκδηλώθηκε και στη Γαλλική Επανάσταση το 1789, και το πρόσφορο έδαφος που προκάλεσαν η Αναγέννηση και ο Διαφωτισμός. Η Ελληνική Επανάσταση, γράφει ο φιλέλ-

ληνας Διδότος (Didot), ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα, στη φιλολογία, στον χριστιανισμό και στην ελευθερία, διότι είναι αγώνας του πολιτισμού κατά της βαρβαρότητας.

Οι καταγεγραμμένοι φιλέλληνες ανέρχονται στους 940, από τους οποίους οι 313 σκοτώθηκαν σε μάχες ή πέθαναν από κακουχίες και ασθένειες. Προέρχονται κυρίως από την Ευρώπη, και ιδιαίτερα από Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Ελβετία, Πολωνία και Ρωσία. Περισσότερο γνωστοί φιλέλληνες είναι οι Λόρδος Βύρωνας, Βερανζέρος, Φαβιέρος, Σανταρόζα, Σατωβριάνδος, Κάνιγκ, Ουγκώ, Νόρμαν, Σέλλεϋ, Εϋνάρδος, Φίνλεϊ. Πούσκιν και Έβερετ και Χάου από την Αμερική. Σημαντική ήταν και η συμβολή των φιλελληνίδων γυναικών που πρωτοστατούσαν στους ερανους και στη συγκέντρωση ιματισμού, μεταξύ των οποίων ήταν και η δούκισσα της Πλακεντίας που προσέφερε 44.000 φράγκα για τον αγώνα.

Οι φιλέλληνες βοήθησαν τον χειμαζόμενο ελληνικό λαό ποικιλοτρόπως: «συνέτρεξαν τους Έλληνας δυνάμει και ενεργεία», όπως χαρακτηριστικά γράφει ο ιστορικός της Επανάστασης Αμβρόσιος Φραντζής.

Η αλληλεγγύη τους εκφράστηκε με τους εξής τρόπους:

α. Προσωπική συμμετοχή:

Εθελοντές –απλοί πολίτες και στρατιωτικοί– έρχονται στη χώρα μας και συμμετέχουν σε μάχες και αρκετοί από αυτούς αφήνουν την τελευταία τους πνοή στο πεδίο της μάχης. Τον Μάιο του 1822 κηρύχθηκε επίσημα η σύσταση του πρώτου φιλελληνικού στρατιωτικού σώματος, αποτελούμενου κυρίως από Γάλλους, Ιταλούς, Γερμανούς και Πολωνούς. Στη μάχη του Πέττα τον Ιούλιο του 1822, το τάγμα των φιλελλήνων αποδεκατίστηκε πολεμώντας για την ελληνική απελευθέρωση. Ο Νόρμαν, Γερμανός αξιωματικός, τραυματίζεται σε αυτή τη μάχη και πεθαίνει λίγο αργότερα. Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση ο Λόρδος Βύρωνας που πολέμησε στο Μεσολόγγι. Ο φημισμένος ποιητής οργάνωσε με δικά του έξοδα σώμα εθελοντών. Πέθανε όμως στις 7 Απριλίου 1824 και ο θάνατός του θεωρήθηκε συγκλονιστικό γεγονός, τόσο για τους Έλληνες όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο, γιατί η δράση του ταυτίστηκε με τον Φιλελληνισμό. Ο Ιταλός Σα-

νταρόζα σκοτώνεται στη Σφακτηρία (8 Μαΐου 1825) και ο συμπατριώτης του στρατηγός Ροζαρόλ πεθαίνει στο Ναύπλιο. Από το φιλελληνικό κομιτάτο της Βοστώνης στάλθηκε ο γιατρός Χάου (Howe) που πήρε μέρος ως πολεμιστής και γιατρός. Πολέμησε εναντίον του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, διορίστηκε ως χειρουργός στο ατμόπλοιο «Καρτερία» και διετέλεσε διευθυντής στρατιωτικών νοσοκομείων.

β. Οικονομική ενίσχυση:

Οι φιλέλληνες ιδρύουν φιλελληνικές επιτροπές (κομιτάτα) με σκοπό την περιθαλψη των προσφύγων, του άμαχου πληθυσμού και την ενίσχυση των αγωνιζομένων με πολεμοφόδια, τρόφιμα, υματισμό και χρήματα. Τα πρώτα φιλελληνικά σωματεία εμφανίστηκαν στην Ελβετία και τη Γερμανία, έπειτα οργανώθηκαν αντίστοιχα σωματεία σε Γαλλία, Αγγλία, Ολλανδία, Βέλγιο και Αμερική. Ο Αμβρόσιος Φραντζής στον 4ο τόμο του έργου του παραθέτει πίνακες με τα είδη και τα χρηματικά ποσά που απέστειλαν στην Ελλάδα τα φιλελληνικά σωματεία. Σταχυολογώ: «1.000 ζευγάρια παπούτζια στρατιωτικά, 500 υματισμούς, 409 σάκους αλεύρου, 120 σάκους ορυζίου, 536 σάκους αραβοσίτου, εργαλεία χειρουργικά, χρήματα για εξαγορά αιχμαλώτων, έξι πλοία αναχωρήσαντα εξ Αγκώνης με αραβόσιτον, άλευρον και άλλα τρόφιμα είδη, εν πλοίον εκ Λονδίνου με βαρούτην, πολεμοφόδια και κάρβουνα». Στον τομέα αυτό σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε ο Ελβετός Εүνάρδος, που συντόνιζε να έρχονται στην Ελλάδα χωρίς χρονοτριβή οι κάθε είδους επισιτιστικές βοήθειες από Γαλλία, Ελβετία και Ιταλία. Αυτός ήταν και ο λόγος που οι Έλληνες τον αποκαλούσαν «πατέρα». Ο ίδιος σε μια επιστολή του, όταν πληροφορήθηκε ότι πολλές γυναίκες και παιδιά σύρονται στην Άρτα και Πρέβεζα και πωλούνται ως κτήνη, έγραψε: «Κύριοι, ηδυνάμην να μείνω άκαμπτος; Ανυπερθέτως έπεμψα 50.000 φράγκα προς λύτρωσιν των δυστυχών... Εκ των τοιούτων συμβεβηκότων γεννάται η απορία, πότερον εν Αφρική ζώμεν ή εν Ευρώπῃ;» Η οικονομική ενίσχυση γενικά έσωσε χιλιάδες ψυχές από την πείνα και έδωσε τη δυνατότητα στους Έλληνες, με τη βοήθεια και των φιλελλήνων αξιωματικών, να οργανώσουν τακτικό στρατό και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τον ξένο δυνάστη.

γ. Ηθική-ψυχολογική συμπαράσταση:

Καλλιτέχνες, ποιητές, δημοσιογράφοι και γενικά άνθρωποι του πνεύματος προβάλλουν τα γεγονότα της Επανάστασης και διαμορφώνουν ένα θετικό κλίμα στην κοινή γνώμη υπέρ της χώρας μας. Γράφονται

ποιήματα με θέμα την Ελλάδα και γίνονται εκθέσεις ζωγραφικής, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις για την ευαισθητοποίηση των πολιτών. Τα γεγονότα εξάπτουν τη φαντασία των καλλιτεχνών που τα αποτυπώνουν στα έργα τους. Ο Ντελακρούα με τον διάσημο πίνακά του *Η καταστροφή της Χίου* ασκεί μεγάλη επίδραση σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο. Παράλληλα, διάφορα αντικείμενα χρηστικά ή διακοσμητικά, όπως σερβίτσια, έπιπλα, βεντάλιες και κεντήματα, εκλαϊκεύονται τα ιστορικά γεγονότα και διευρύνονται το παγκοσμιοποιημένο ήδη ρεύμα του φιλελληνισμού. Επιτυγχάνεται έτσι σφυρηλάτηση του δεσμού μεταξύ Ευρώπης και Ελλάδας. Το θετικό αυτό κλίμα επηρεάζει και τις κυβερνήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες αρχίζουν να βλέπουν θετικά την Επανάσταση και αποφασίζουν να δράσουν από κοινού (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) πρώτα με τη Ναυμαχία στο Ναυαρίνο (20 Οκτωβρίου 1827) και αργότερα με το Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας (Λονδίνο, 3 Φεβρουαρίου 1830).

Η συνεισφορά του φιλελληνισμού αποτιμάται άκρως θετική, διότι στήριξε τον αγώνα, αναπτέρωσε τις ελπίδες των υπόδουλων και εδραιώσε την ανεξαρτησία μας. Είμαστε ευγνώμονες απέναντί τους και λέμε με τη σειρά μας: «Είμαστε όλοι Φιλέλληνες». ◎

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος, Αμβρόσιον Φραντζή, τόμος Β, παράρτημα σελ. 529-535, και τόμος Δ, σελ. 31-83.
2. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΒ, σελ. 314-323 και 474-477.
3. Γεν. Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης, Λάμπρου Κουτσονίκα, τόμος 2, σελ. 56-57.
4. Αμερικανοί Φιλέλληνες-εθελοντές στο Εικοσιένα, Θάνος Βαγενάς, Ευρυδίκη Δημητρακοπούλου.

ΛΕΚΑΣ ΜΑΤΡΟΖΟΣ: «ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟ ΜΑΖΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙ»

(Μια προσπάθεια γνωριμίας με τη δόξα, το παράπονο, την προσβολή και τα δάκρυα του πρωταγωνιστή ενός έμμετρου ιστορικού Παραμυθιού)

Τον Γιάννη Σ. Ιωαννίδη, Ψυχολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1967-1971)

Η «γνωριμία» μου με τον Λέκα Ματρόζο έγινε στα μαθητικά μου χρόνια, στο πλαίσιο της ετήσιας σχολικής γιορτής για την επέτειο της 25ης Μαρτίου, μέσα από τις ανοιχτές πόρτες της ποιητικής συνεισφοράς του Γιώργου Στρατήγη. Θυμάμαι τον καλό καθηγητή μου να μου λέει: «Το ποίημα, που θα σου δώσω να πεις στη γιορτή, είναι μεγάλο και είναι Ο Ματρόζος. Θέλω να το πεις δυνατά και καθαρά. Μπορείς, αν θέλεις, να το αντιγράψεις στο τετράδιό σου από την “Ανθολογία” και να το πεις “από μέσα”...»

«Ένας Σπετσιώτης γέροντας, σκυφτός από τα χρόνια, με κάτασπρα μακριά μαλλιά, με πύρινη ματιά, σαν πλάτανος θεόρατος γερμένος απ' τα χιόνια, περνούσε πάντα στο νησί τα μαύρα γηρατειά.

«Είναι από κείνη τη γενιά κι ο γερο-καπετάνος που ακόμα και στον ύπνο του την έτρεμε ο Σουλτάνος...

»Άκουσες; Έτσι, αρχίζει το ποίημα. Ο ήρωας του ποιητή, ο Λέκας Ματρόζος, γεννήθηκε το 1795 και διακρίθηκε, ως μπουρλοτιέρης, σε πολλές ναυμαχίες και συμπλοκές, με τα καράβια του εχθρού. Τον Απρίλιο του 1836 του απονεμήθηκε, για την προσφορά του στον αγώνα, ο Αργυρούς Σταυρός του Ελληνικού Βασιλείου... Στο ποίημα περιγράφεται το μεγαλείο και η ανέχεια του απόμαχου Σπετσιώτη αγωνιστή, ο οποίος, γέρος πια, αποφασίζει να επισκεφθεί στην Αθήνα τον Υπουργό των Ναυτικών, συναγωνιστή και φίλο του Κωνσταντίνο Κανάρη, του οποίου, στην Τένεδο, είχε σώσει με ηρωικό τρόπο τη ζωή, για να του ζητήσει βοήθεια. Όταν όμως έφθασε στο Υπουργείο, του μίλησαν υποτιμητικά και θα τον έδιωχναν αν ο Κανάρης, “που άκουσε φιλονικία κάτου”, δεν τον ρωτούσε για τη ζωή του και τον αγώνα του. Στον αξεπέραστο διάλογο των δύο ανδρών, που θα ακολουθήσει, αποτυπώνεται το μεγαλείο της ψυχής τους που δακρυσμένοι αγκαλιάζονται. Καλή απαγγελία. Είναι δικό σου!» Πήρα, με προσοχή, το βιβλίο της «Ανθολογίας» από τα χέρια του καθηγητή μου, του είπα «ευχαριστώ» και κάθισα στο θράνο μου για να αντιγράψω το ποίημα. Ήταν, για μένα,

πολύ μεγάλο! Μικρό παιδί τότε, αυτό που ένιωσα από την ανάθεση και την απαγγελία του Ματρόζου στη γιορτή, ήταν απλά χαρά και περηφάνια. Όσο όμως περνούσαν τα χρόνια, η αύρα του Ματρόζου, σαν ιερή σκιά, ακολουθούσε ποικιλόμορφα τη ζωή μου μέσα από γούμενες και μπουρλότα, νικητήριες ιαχές και σωτήριες αδραξίες, αδικίες που πληγώνουν και σωτήριες κραυγές, βουρκωμένα μάτια κι αντρειωμένες αγκαλιές. Ο Γιώργος Στρατήγης έχει καταφέρει να ιστορήσει, στο αφηγηματικό ποίημά του, την ψυχή ενός ναυμάχου που έτρεξε, κατά τη διάρκεια του ναυτικού μας αγώνα, ελεύθερος σαν άλογο και άνοιξε τα φτερά του σαν περήφανος γυπαετός, σπρώχνοντας το μπουρλότο της ζωής του «από τη δόξα του αγώνα του μέχρι την προσβολή και τα δάκρυα», γιατί ήθελε η λευτεριά που έβλεπε με την πύρινη ματιά του να έρχεται, να... φτάσει και να περισσέψει για όλους. Το ποίημά του είναι μια «πέτρινη οδός» που ποτέ δεν την πατάς, γιατί ανοίγει τα φτερά σου κι από πάνω της πετάς: Είναι η «οδός Λέκα Ματρόζου». Αυτή την οδό σάς προσκαλώ να περπατήσουμε μαζί για να ξαναθυμήσουμε πως η λευτεριά, για να είναι αληθινή, πρέπει να είναι «ζεστή και καθαρή» σαν το ψωμί που τρώμε.

Περπάτησε στα χέρια του της λευτεριάς η δόξα

...Είναι από κείνους που έχνασαν το αθάνατό τους αίμα, από τους χλιούς που έβγαλες, πατρίδα μου χρυσή, είναι από κείνους που έβαλαν στην κεφαλή σου στέμμα και άγνωστοι σβηστήκανε στο δοξαστό νησί.
Είχες αστέρια ολόλαμπρα στον ουρανό σου κι άλλα, μα εκείνα που δεν έλαμψαν ήσανε πιο μεγάλα...
Σαν έγραψαν με το δαυλό της ιστορίας μόνοι,

χωρίς γι' αυτούς τους ήρωες μια λέξη αυτή να πει,
με την πληγή τους για σταυρό κι ατίμητο γαλόνι,
άλλοι στα δίχτυα εγύριζαν και άλλοι στο κουπί.
Κι οι στολοκάφτες των Σπετσών, τ' ατρόμητα λιοντάρια,
με τις βαρκούλες έπιαναν στο περιγιάλι ψάρια...

Ο ποιητής, αφού έσκυψε και πήρε, από το φιλόξενο περιγιάλι των Σπετσών, την πληγωμένη περηφάνια του ξεχασμένου καπετάνιου και την ξανάναψε, όρθια λαμπάδα, στο μανουάλι της Αθανασίας, δίπλα στους πολύφωτους αστέρες του ιερού αγώνα, άρπαξε τη γραφίδα του και έγραψε, με κεφαλαία γράμματα, πάνω γαλανόλευκη κορδέλα της λαμπάδας... «ΜΑΤΡΟΖΟΣ». Κι όλα αυτά, γιατί ήθελε να πει «ευχαριστώ» στον «θεό-ρατο πλάτανο» των παιδικών του χρόνων που του έμαθε ότι η δικαιοσύνη και η αλήθεια είναι «πράγματα», από αυτά που πρέπει να τα βλέπουμε και να τα πιάνουμε. Ο ποιητής «στεφάνωσε» παράπονα και πίκρες...

Παράπονο τον λύγισε και άπλωσε το χέρι

...Ο γέρος μας παράπονο ποτέ δε λέει κανένα,
μα καπετάνους σαν ιδεί μες στα βασιλικά,
εκείνους που χε ναύτες του με μάτια βουρκωμένα
στα περασμένα εγύριζε και στα πυρπολικά,
και ξαπλωμένος δίπλα μου, μου λεγε εκεί στην άμυο

πόσα καράβια εκάψανε στην Τένεδο, στη Σάμο.
«Παιδί μου, τώρα εγέρασα, παιδί μου, θ' αποθάνω»,
στο τέλος πάντα μου λεγε μ' έν' αναστεναγμό,
«Ένας Ματρόζος δεν μπορεί να κάνει το ζητιάνο,
μα να βαστάξω δεν μπορώ της πείνας τον καημό.
Κλαίω που αφήνω το νησί, θα πάω στην Αθήνα,
πριν πεθαμένο μ' εύρετε μια μέρα από την πείνα...
Μου λεν, ο καπετάν Κωνσταντής, απ' τα Ψαρά κει πέρα,
πως υπουργός εγίνηκε μεγάλος και τρανός,
κι αν θυμηθεί πως τη ζωή του έσωσα μια μέρα
απ' έξω από την Τένεδο, μπορούσε ο Ψαριανός
να κάνει τίποτε για με κι ίσως να δώσουν κάτι
σ' εκείνον που χε τάλαρα τη στέρνα του γεμάτη»...

Ο μελίρρυτος ποιητής βουρκώνει. Τα λόγια του του ήρωα του στο περιγιάλι είναι σκληρά. Τον βλέπει να γυρνάει στα περασμένα και να δακρύζει. Τον ακούει να μιλάει για τα πυρπολικά του κατορθώματα και ακούει τον «πόνο της αδικίας» να βγαίνει από το στήθος του. Κάτι σαν ιερό παράπονο. Κάτι σαν χνότο λαβωμένου λιονταριού. Η αξιοπρέπεια του ήρωα δοκιμάζεται. Η πείνα δε φοβάται τα μπουρλότα και αποφασίζει, τώρα που η «εξουσία» είναι... μακριά, να κάνει τον ήρωα ζητιάνο. Η αγάπη δε ζητάει ποτέ τα δικά της. Ο Ματρόζος, όμως, βλέπει «τον θάνατο να έρχεται» και θα πάρει τη μεγάλη απόφαση:

Θα πάει στον Κανάρη. Θα του ζητήσει «να κάνει τίποτε» για τον άνθρωπο που του είχε σώσει τη ζωή. Θυμάμαι όταν είδα, γεμάτος έκπληξη και θαυμασμό, την προτομή του Ματρόζου στην είσοδο του αρχαιολογικού μουσείου των Σπετσών, τον... ρώτησα με τη φωνή του στοχασμού και της φαντασίας: «Γέροντα, πώς και πήρες την απόφαση και πήγες στην Αθήνα;» Εκείνος (ο άνθρωπος, ο πατέρας, ο ήρωας) με κοίταξε με νόημα στα μάτια και μου απάντησε: «Η πείνα παίζει και γελά και ξεγελά τη σκέψη...»

Στο πρόσωπο του ήρωα η προσβολή τρομάζει

«Εδώ τι θέλεις, γέροντα;» ρωτά τον καπετάνο στο υπουργείον εμπροστά κάποιος θαλασσινός ντυμένος στα χρυσά. «Παιδί μου, είναι πάνω ο Κωνσταντής;».

«Ποιος Κωνσταντής;».
«Αυτός... ο Ψαριανός». «Δε λεν κανένα Ψαριανό, εδώ είναι Υπουργείο, να ζητιανέψεις πήγαινε μες στο φτωχοκομείο!»
Ο γέρος ανασήκωσε το κάτασπρο κεφάλι και τα μαλλιά του εσάλεψαν σαν χαίτη λιονταριού και με σπιθόβολη ματιά μες απ' τα στήθια βγάνει με στεναγμό βαρύγυνωμο φωνή παλληκαριού:
«Αν οι ζητιάνοι σαν κι εμέ δεν έχουναν το αίμα, οι καπετάνοι σαν και σε δεν θα φορούσαν στέμμα!»

Η κακότροπη συναισθηματική ουδετερότητα της «εξουσίας» αφού πρόσβαλε την καλοσυνάτη ευγένεια του φτωχοντυμένου επισκέπτη, τον αποκάλεσε περιφρονητικά «ζητιάνο» και τον έστειλε στο φτωχοκομείο. Όμως ο βαρύγυνωμος στεναγμός και η παλικαρίσια φωνή του γερο-ήρωα όπλισαν το χέρι του ποιητή, που μόνο με δυο χαρισματικούς στίχους έγραψε δυο ορισμούς μαζί: της αδικίας και της αλήθειας του Εικοσιένα: Ή τέχνη ξέρει τη ζωή όσο κανένας άλλος...

Τα δάκρυα τους πότισαν το χώμα που πατάμε

...Τότε ο Κανάρης που άκουσε φιλονικία κάτου, στο παραθύρι πρόβαλε να δει ποιος τον ζητεί και το νησιώτη βλέποντας λαχτάρησε η καρδιά του και να ρθει επάνω διέταξε με τον υπασπιστή.
Κάτι η φωνή του γέροντα του εξύπνησε στα στήθη, κάτι που μοιάζει με όνειρο μαζί και παραμύθι.
«Δεν με θυμάσαι, Κωνσταντή;» σε λίγο του φωνάζει, «γρήγορα συ με ξέχασες, μα σε θυμάμαι εγώ!...».
«Ποιος το λπίζε να δει ποτές», ο γέροντας στενάζει, «τον καπετάνο ζήτουλα, το ναύτη υπουργό!...
Απ' έξω απ' την Τένεδο, θυμάσαι; Μια φρεγάδα

σ' έβαλε εμπρός μ' αράπικου αλόγου γληγοράδα σε μια στιγμή χανόσουνα, σε μια στιγμή και μόνη και «όρτσα! μάινα τα πανιά!» φωνάζω στα παιδιά μου.

Οι ναύτες μου φωνάζανε: «Τι κάνεις καπετάνο;» Κι εγώ τους λέω: «Τον Ψαριανό να σώσω κι ας πεθάνω...». Και σου πετώ τη γούμενα... και δένεις το μπουρλότο...

κάνω τιμόνι δεξιά... το φλογερό το χνώτο του Τούρκου θα σε βούλιαζε – θυμάσαι; Σου φωνάζω, «Πρώτος απ' όλους ν' ανεβείς», μα δεν μ' ακούς κι αφήνεις άλλοι ν' ανέβουν... έσκυψα κι απ' τα μαλλιά σ' αδράζω, και σ' έσωσα κι εφύγαμε... μα δάκρυα βλέπω χύνεις!...» «Ματρόζε μου!» δακρύζει τος Κωνσταντής φωνάζει και μες στα στήθη τα πλατιά σφιχτά τον αγκαλιάζει.

Κι ενώ οι δύο γίγαντες με τα λευκά κεφάλια στ' άσπρα τους γένια δάκρυα κυλούσαν σαν κρυστάλλια, δυο κορφοβούνια μοιάζανε γεμάτα από το χιόνι, δύταν του ήλιου το φιλί την άνοιξη το λειώνει.

Η ιστορική συνάντηση κορυφώνεται. Ανοιχτά πλέον, στο πέλαγος της αφηγηματικής δύναμης του έμμετρου ιστορικού παραμυθιού, οι άνεμοι δυναμώνουν... Ο «ζήτουλας» θυμάται, και ενώ ο υπουργός προσπαθεί να θυμηθεί, ο ποιητής αποφασίζει να τους βοηθήσει. Δίνει ένα δυνατό κλότσο στην ανέμη του παραμυθιού και το γαλανό της νήμα αρπάζει τους ήρωες και τους πηγαίνει μέχρι τα χρόνια τα πυρπολικά. Εκεί ο Σπετσιώτης, πάνω στο μπουρλότο του, μας παρασύρει με την παλικαρίσια του φωνή στη «ναυμαχία της σωτηρίας»: πύρινα βλέμματα, καπνοί και κρότοι, κορβέτες και «όρτσα! μάινα τα πανιά!» και μια κραυγή «Τον Ψαριανό να σώσω κι ας πεθάνω», δεμένα με τη γούμενα της ιστορίας, θα αποτελούν το σκηνικό της ηρωικής «σωτηρίας» που δε ζήτησε ποτέ ανταλλάγματα και του ανθρώπινου παράπονου που έπρεπε να ακουστεί γιατί μόνο η «σωτηρία» θα μπορούσε να το καταλάβει...

Αγαπητέ αναγνώστη, διακόσια τόσα χρόνια μετά, το φιλί του ήλιου της άνοιξης θα εξακολουθεί να «στεγνώνει» τα λυτρωτικά δάκρυα στα πρόσωπα των ηρώων του Γιώργου Στρατήγη, γιατί «κάτι που μοιάζει με όνειρο μαζί και παραμύθι» το παίρνουν στο σπίτι τους οι αιώνες.

Κύριε καθηγητά, σας ευχαριστώ για το ατέλειωτο «ταξίδι». Συγγνώμη για τα... «συναισθήματα», αλλά από τότε που μου δώσατε το ποίημα, φιλοξενώ τον Ματρόζο στην καρδιά μου. ◎

ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟ Ε'

Του Σπύρου Κ. Κουλούρη από το Περιβόλι Κερκύρας, Εκπαιδευτικό
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1967-)

Ηταν Μάιος στα 1972, όταν τελειόφοιτος της Εκκλησιαστικής Σχολής Τήνου βρέθηκα με τους συμμαθητές μου στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και τελευταίο να μ' αγκαλιάζει ο Μέγας εν Πατριάρχαις Αθηναγόρας Α'. Μας είχε κάνει αίσθηση ο φόβος του! Δεν μπορούσε να μιλήσει ελεύθερα, με τον Κεμάλ Ατατούρκ σε κάδρο πάνω από το κεφάλι του σαν να τον επιτηρεί.

Αυτές τις μέρες η ίδια αίσθηση μας διακατέχει: η σιωπή του σημερινού Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου Α' για τα διακόσια χρόνια από το 1821.

Αυτές οι δυο εμπειρίες μάς γυρίζουν 200 χρόνια πίσω, σε έναν Πατριάρχη μάρτυρα, τον Γρηγόριο Ε'. Με τους «προοδευτικούς» μας να συμφωνούν με τους Τούρκους, αποκαλώντας τον προδότη, και τους «συντηρητικούς» μας εθνομάρτυρα.

Προδότης ο Γρηγόριος Ε'! Γιατί όντως αφόρισε την Επανάσταση, αλλά το βράδυ της Μ. Δευτέρας έκαψε τον αφορισμό! Εθνομάρτυρας, γιατί, ενώ μπορούσε να φύγει, δεν έφυγε. Έμεινε «τοις κείνων ρήμασι πειθόμενος» και τον κρέμασαν οι Τούρκοι στη μεσαία πύλη των Πατριαρχείων ως προδότη.

Ποιες οι αλήθειες;

* Μετά την άλωση δεν είναι εύκολο να 'σαι πατριάρχης στη Βασιλεύουσα.

* Πολύ δύσκολο να αγγίξεις το βαθύτερο «είναι» ενός πατριάρχη και μάλιστα εθνάρχη.

* Ο Γρηγόριος Ε' μυημένος στη Φιλική Εταιρεία επι-

κοινωνούσε κρυπτογραφικά με τον Παλαιών Πατρών, με τον Σαλώνων κτλ.

* Τον αφορισμό τον περίμεναν οι επαναστάτες και δεν τους επηρέασε, κι ο Γρηγόριος Ε' δεν αποθάρρυνε αλλά ενέπνευσε το δούλο γένος.

* Μπροστά στη σφαγή του γένους προτίμησε την αγχόνη.

* Ο Πατριάρχης έγινε δημοτικό τραγούδι με το σωστό αισθητήριο του Δήμου (λαού).

Τον Πατριάρχη κρέμασαν, τον Άγιο τον Γρηγόρη, σαν νάτανε κατάδικος στης εκκλησιάς τη πόρτα.

Εκεί που ελειτούργαε κι ευλόγαε το Γένος,

πλακώνουν οι Γενίτσαροι, κι οι Οβρηοί αντάμα.

«Κόπιασ' αφέντη Δέσποτα και διάβασ' τα φιρμάνια, που λεν να σε κρεμάσουνε στης εκκλησιάς την πόρτα.

* Ο Πατριάρχης ενέπνευσε τον Βαλαωρίτη.

Το λείψανό σου το φτωχό, το ποδοπατημένο, τ' ανάστησε η αγάπη μας κ' εδώ μαρμαρωμένο θα στέκει ολόρθιο, ακλόνητο κ' αιώνια θα ζήσῃ, να' ναι φοβέρα αδιάκοπη σ' Ανατολή και Δύση...

Στην 50ετηρίδα του '21 ο Γρηγόριος ενέπνευσε τον Βαλαωρίτη:

το φοβερό μας κήρυγμα... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!...

Μη λησμονείτε το σχοινί, παιδιά, του Πατριάρχη!»...

Γιατί τελικά το σχοινί της αγχόνης βαραίνει πιο πολύ από όποιο αφοριστικό χαρτί. ☺

«ΔΥΟ ΑΦΑΝΕΙΣ ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΣΣΕΣ ΗΡΩΙΔΕΣ ΤΟΥ 1821»

Του Γιάννη Μητράκου

Η Ιστορία, συνήθως, ρίχνει τους προβολείς της στους άνδρες ήρωες και παραβλέπει τις γυναίκες εκείνες που τόλμησαν σε καιρούς δύσκολους να σηκώσουν το ανάστημά τους και να βρεθούν στην πρώτη γραμμή, χωρίς να υστερήσουν σε θάρρος και γενναιότητα.

Έτσι συμβαίνει και με την Επανάσταση του 1821, κατά την οποία οι Ελληνίδες όλων των ηλικιών διαδραμάτισαν πρωτεύοντα και σπουδαίο ρόλο, που τις κατάτασσε αβίαστα και ισάξια στην ίδια θέση και στο πλευρό των ανδρών αγωνιστών.

Είναι ευτύχημα που για κάποιες απ' αυτές τις ηρωίδες διασώθηκαν τα ονόματα και η δράση τους, γιατί στην πλειονότητά τους οι απλές γυναίκες του λαού, που σήκωσαν στις πλάτες τους το βαρύ φορτίο του αιματηρού αγώνα για την Ελευθερία, έμειναν εντελώς αφανείς και άγνωστες, αν και είναι βέβαιο πως ως σύζυγοι, μητέρες, αδελφές και κόρες στάθηκαν στο πλάι των ανδρών και πλήρωσαν συχνά βαρύ το τίμημα της ωμής τουρκικής βίας.

Ως μνημόσυνο αιώνιο για όλες τις γυναίκες του 1821 θα ανασύρουμε, σήμερα από τη λήθη του χρόνου δύο γυναικείες μορφές που κατάγονταν από την περιοχή μας και πρόσφεραν τα μέγιστα στην υπόθεση της Επανάστασης.

Η πρώτη είναι η Κωνσταντίνα Ζαχαριά, για την οποία τις λιγοστές πληροφορίες που την αφορούν τις οφείλουμε στον Γάλλο περιηγητή και ιστορικό Φ. Πουκεβίλ.

Η Κωνσταντίνα ήταν κόρη του θρυλικού πρωτοκλέφτη του Μοριά Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη, που έδρασε στα προεπαναστατικά χρόνια και ήταν μια ηγετική φυσιογνωμία που έδωσε στον αγώνα των Κλεφτών εθνικό προσανατολισμό. Ο Ζαχαριάς, όταν οι κοτζαμπάσηδες προσπάθησαν να τον πείσουν να πάψει να χτυπάει τους Τούρκους κατακτητές, τους απάντησε: «Μου γράφετε ότι θα χαθούν τα χωριά σας. Στάχτη να γίνουν. Ντουφέκι και σπαθί, ή να ελευθερωθούμε ή να χαθούμε!»

Στα τέλη του 18ου αιώνα κι ενώ ο Καπετάν Ζαχαριάς

Η Κωνσταντίνα, κόρη του πρωτοκλέφτη Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη – Η Σταυριάνα, μόλις χήρεψε, οπλίστηκε και κατατάχθηκε στο σώμα του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

βρίσκεται στο απόγειο της δύναμής του τόσο ώστε οι Ρωμιοί να τον σέβονται και οι Τούρκοι να τον τρέμουν, οι κατακτητές πείθουν τον κουμπάρο του τον Μανιάτη Κουκέα να τον δολοφονήσει με αντάλλαγμα το μπεγλίκι της Μάνης. Ο Ζαχαριάς βρήκε τον θάνατο στις 20 Ιουλίου 1805, καθώς ανέβαινε τη σκάλα στον πύργο του Κουκέα. Η λαϊκή μούσα τραγούδησε το τέλος του:

*Σκοτώσανε το Ζαχαριά τον πρώτο Καπετάνιο,
Που ήταν κολώνα στο Μωριά και φλάμπουρο στη Μάνη...*

Ο Ζαχαριάς είχε τέσσερα παιδιά: την Αγγελίνα, που παντρεύτηκε αργότερα τον Νικηταρά, την Κωνσταντίνα, τον Ανδρέα και τον Σωτήρη. Απ' αυτά η Κωνσταντίνα, που ήταν βρέφος όταν σκοτώθηκε ο πατέρας της

και πήρε το όνομά του, ορκίστηκε μεγαλώνοντας να εκδικηθεί τη δολοφονία του. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση του 1821, η νεαρή κοπέλα, που ήταν περίπου 22 ή 23 χρόνων, αποφάσισε να φτιάξει ένα δικό της ένοπλο σώμα, που το αποτελούσαν πεντακόσιοι άνδρες και γυναίκες. Είχε δικό της φλάμπουρο λευκού χρώματος με κυανό σταυρό.

Η έναρξη της Επανάστασης ξάφνιασε τους Τούρκους της Πελοποννήσου και τους ανάγκασε να υποχωρήσουν, αναζητώντας καταφύγιο στην Τριπολιτσά. Η Κωνσταντίνα συμμετείχε στην καταδίωξη των φυγάδων μέχρι τον Μυστρά, όπου κλείστηκαν στο κάστρο του για να γλιτώσουν. Στη συνέχεια, ακολουθώντας πορεία δίπλα στον ποταμό Ευρώτα, έφτασε ως το Λεοντάρι, που ήταν έδρα του Βοεβόδα (στρατιωτικού διοικητή της επαρχίας). Έπειτα από επίθεση απελευθέρωσε το κεφαλοχώρι, κατέστρεψε την ημισέληνο στα τεμένη κι έβαλε φωτιά στην οικία του Τούρκου αξιωματούχου, τον οποίο σκότωσε με τα ίδια της τα χέρια.

Η καπετάνισσα Κωνσταντίνα Ζαχαριά θα πρέπει να πήρε μέρος και σε άλλες συγκρούσεις και μάχες (πολιορκία Μεθώνης και Κορώνης, Μάχη στο Διρό), για τις οποίες δεν υπάρχουν πληροφορίες, όπως μας είναι άγνωστο και το τέλος της.

Η δεύτερη Σπαρτιάτισσα ηρωίδα του 1821 είναι η Σταυριάνα Σάββαινα, η οποία γεννήθηκε στο Παρόρι της Σπάρτης το 1772. Παντρεύτηκε τον πρόκριτο και μέλος της Φιλικής Εταιρείας Γιωργάκη Σάββα, που τον απαγχόνισαν οι Τούρκοι στον Μυστρά κατά τις πρώτες μέρες της Επανάστασης.

Η Σταυριάνα, μόλις χήρεψε, ανέθεσε την επιμέλεια των ανήλικων παιδιών της στην αδελφή της, οπλίστηκε και κατατάχθηκε στο σώμα του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, που ήταν φίλος του άντρα της, και τον ακολούθησε σε όλες τις μάχες. Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, στη νικηφόρα μάχη του Βαλτεσίου (12-13 Μαΐου 1821), στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, στη μάχη των Τρικόρφων (23 Ιουνίου 1824), στην Εύβοια, στο Πέτα, στη Βέργα του Αλμυρού. Ήταν τότε, σύμφωνα με όσα έγραψε η Καλλιρρόη Παρρέν στην ιστορική «Εφημερίδα των Κυριών» (φ. 25.3.1890), «τεσσαρακοντούτις, μελαχροινή, ευειδής, με ύφος αρρενωπόν, με φωνή βροντώδη, με παράστημα στρατιώτου». Σχετικά με το Θάρρος και την αγωνιστικότητά της η Παρρέν έγραψε: «Η Σταυριάνα, μόνη μεταξύ των αν-

δρών, αψηφούσε τις σφαίρες και μετέφερε τις πυριτιδοβόλες από προμαχώνος εις προμαχώνα. Οι περί τον Κολοκοτρώνη Μαυρομιχάλης και Πλαπούτας δυσκολεύονταν να πιστέψουν ότι γυναίκα είχε τόσο θάρρος». Και ο ιστορικός Ι. Φιλήμων την εκθειάζει με αυτά τα λόγια: «Μόνη ετόλμα συνεχώς εξέρχεσθαι από του ενός εις τον άλλον προμαχώνα και διανέμειν πυριτοβολάς, όπου η ανάγκη εκάλει. Ην δε αύτη αναστήματος υψηλού, εξαισίας γενναιοψυχίας...».

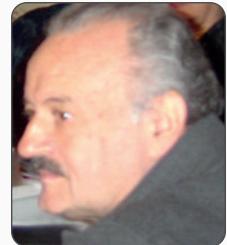
Με το τέλος της Επανάστασης και την ίδρυση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κρατιδίου, η Σταυριάνα αποστρατεύεται με τον βαθμό του ταγματάρχη, χωρίς καμία σύνταξη, κι εγκαθίσταται στο Ναύπλιο, σ' ένα λιτό σπιτάκι δίπλα στο Γυμνάσιο, δουλεύοντας σκληρά για να εξασφαλίσει τα προς το ζην!

Τον Αύγουστο του 1829, όταν συνέρχεται στο Άργος η Δ' Εθνοσυνέλευση, με νωπές ακόμα πάνω στο σώμα της τις πληγές του πολέμου, η Σάββαινα κάνει μια αναφορά και ζητά να της δοθεί κάποια σύνταξη. Στην αναφορά αυτή μεταξύ άλλων έγραφε: «Το στάδιον της πολεμικής δόξας είναι βέβαια διά τους άνδρας, όταν όμως είναι λόγος περί σωτηρίας της πατρίδος, όταν όλη σχεδόν η φύσις συντρέχει προς υπεράσπισή της, αι γυναίκες της Ελλάδος έδειξαν πάντοτε ότι έχουν καρδίαν να κινδυνεύσουν συναγωνιζόμεναι ως οι άνδρες, ημπορούν να ωφελήσουν μεγάλως εις τας πλέον δεινάς περιστάσεις...».

Πράγματι, ο πρώτος Κυβερνήτης, ο Ιωάννης Καποδίστριας, εισακούνει το δίκαιο αίτημά της και της χορηγεί μια οικονομική ενίσχυση, που την αφαιρούν μετά τη δολοφονία του οι Βαυαροί του βασιλιά Όθωνα.

Η Σταυριάνα, όπως πολλοί άλλοι αγωνιστές και αγωνίστριες του 1821, ζει φτωχή κι εγκαταλειμμένη στο περιθώριο, ζώντας από τη βοήθεια οικογενειών άλλων συμπολεμιστών της, ενώ τα παιδιά της βρίσκουν εργασία έπειτα από μεγάλες προσωπικές της προσπάθειες στο «Οπλοστάσιον», το εργοστάσιο κατασκευής όπλων. Η Σάββαινα αντιμετώπισε τη φτώχεια της με αρχοντική αξιοπρέπεια. Ποτέ δεν παραπονέθηκε και δεν είπε πικρό λόγο για την πατρίδα. Καθώς τα χρόνια περνούσαν, είχε την εμφάνιση μιας σκελετωμένης γριούλας που αργόσβηγε. Πέθανε στο Ναύπλιο το έτος 1868 και για την ταφή της χρειάστηκε να γίνει έρανος! ◎

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ ΤΟΥ 1821

Τον Γιώργον Φωτόπουλον, Θεολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1953-1960)

Διακόσια χρόνια πέρασαν από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και, γιορτάζοντας φέτος την επέτειό τους, θα ακούσουμε αρκετές θριαμβολογίες, ίσως και υπερβολές. Σημασία όμως για μας τους σημερινούς Έλληνες είναι να ενσκήψουμε κυρίως στις εμφύλιες πολιτικές συγκρούσεις των προγόνων μας, που συνέβησαν κατά την πορεία της Επανάστασης, να προβληματιστούμε μήπως, στο πέρασμα του χρόνου, αλλάξουμε τακτική και γίνουμε καλύτεροι.

Η λατρεία προς το πνεύμα των Ελλήνων δεν εμπόδισε πολλούς ξένους να δουν αμερόληπτα και κριτικά τον δαιδαλώδη και ανεξιχνίαστο χαρακτήρα μας. Την πρωσαπογραφία μας παρουσίασε ο δικαστής Κέλλυ μέσα σε λίγες γραμμές, που απέσπασε και το πρώτο βραβείο, λέγοντας: «Ο Έλλην είναι ευφυέστατος αλλά και οιηματίας, δραστήριος αλλά και αμέθοδος, ανυπόμονος αλλά και πολεμιστής, φιλότιμος αλλά και πλήρης προλήψεων. Έκτισε τον Παρθενώνα και τον άφησε να γίνει ερείπιο. Ανέδειξε τον Σωκράτη για να τον καταδικάσει σε θάνατο. Τον δίκαιο Αριστείδη για να τον εξοστρακίσει. Δημιούργησε το Βυζάντιο για να το εγκαταλείψει, να περιέλθει στους Τούρκους. Έκανε την Επανάσταση του 1821 για να την διακινδυνέψει. Κάλεσε τον Καποδίστρια για να τον δολοφονήσει. Τον Όθωνα για να τον εξορίσει... Παράδοξο πλάσμα, εκπληκτικό, ατίθασο, ημίκαλο, ημίκακο, αβέβαιων διαθέσεων, σοφόμαρον, εγωπαθές».

Ανέκαθεν, δύο μεγάλα τρωτά σημεία διαβρώνουν την ψυχή των Ελλήνων, που, δυστυχώς, εμφανίζονται και στο '21 αλλά και διατηρούνται μέχρι τις μέρες μας. Η αντιφατικότητα και η διχόνοια. Διάσπαση και κατακερματισμός κατοικούν μέσα στην ουσία της ατομικής και συλλογικής ύπαρξής μας και χρωματίζουν τη δράση μας.

Η πολιτική κρίση, που υπόβοισκε από το πρώτο έτος της Επανάστασης του '21 και είχε οξυνθεί κατά τους τελευταίους μήνες του 1823, εξελίχθηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του 1824 σε εμφύλιο πόλεμο. Αντιμαχόμενοι, από τη μια πλευρά, οι σημαντικότεροι στρατιωτικοί της Πελοποννήσου με τον Κολοκοτρώνη επικεφαλής, και, από την άλλη, ο κύκλος του Μαυροκορδάτου με τους σημαντικότερους πολιτικούς της Πελοποννήσου και

τους νησιώτες. Το ρουμελιώτικο στοιχείο εκπροσωπούσε ο Κωλέττης. Άλλα και οι τελευταίοι μήνες του 1824 οδηγούν σε δεύτερο εμφύλιο πόλεμο. Πολιτικοί, τώρα, και στρατιωτικοί της Πελοποννήσου στρέφονται προς τους Υδραιοσπετσιώτες, υποστηριζόμενοι από Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς. Αποτέλεσμα: βιαιοπραγίες κυβερνητικών στην Πελοπόννησο, φυλάκιση αρχηγών «ανταρτών», θάνατος του Οδυσσέα Ανδρούτσου από τους ανθρώπους του Γκούρα, διασπασμένοι και αλληλομισούμενοι μέχρι το τέλος της Επανάστασης οι Έλληνες. Αποκορύφωση η δολοφονία του αναμορφωτή του ελληνικού κράτους Ιωάννη Καποδίστρια από τους Μαυρομιχαλαίους.

Αν οι συμμαχικές δυνάμεις στη Ναυμαχία του Ναυρίνου δεν έδιναν το τελευταίο χτύπημα στους Τούρκους, δε γνωρίζουμε αν μόνοι τους οι Έλληνες θα στερέωναν κράτος.

Ο Σολωμός, στον Ύμνο εις την Ελευθερία, εξορκίζοντας τη διχόνοια μεταξύ των Ελλήνων, τονίζει: «Η διχόνοια που κρατάει ένα σκήπτρο η δολερή/καθενός χαμογελάει πάρ' το λέγοντας κι εσύ» (στροφή 144). Και ο Ανδρέας Κάλβος στην Ωδή «Το φάσμα» γράφει για τη διχόνοια των Ελλήνων: «μεγάλη, τρομερή/με τα πτερά απλωμένα/καθώς αετός ακίνητος/κρέμεται στον αέρα/ψηλά η διχόνοια» (στροφή ιε').

Δυστυχώς, με την αντιφατικότητα, τον διχασμό και τη διχόνοια, όχι μόνο στην Επανάσταση αλλά και στη συνέχεια το έθνος μας «επικράνθη». Έφθανε σε εξου-

Θένωση, υφίστατο ταπείνωση, συρόταν σε υποταγή και αιχμαλωσία αιώνων, έπεφτε εύκολα στην παγίδα Μικρασιατικών Καταστροφών, οδηγούμενο σε φρικώδη δράματα εθνικών ολοκαυτωμάτων. Αυτές οι αμαρτίες έφτασαν μέχρι τις μέρες μας με τον εμφύλιο σπαραγμό που ζήσαμε αλλά και μετά τη Μεταπολίτευση. Χαρακτηριστικός ο χωρισμός σε «πράσινα» και «γαλάζια» καφενεία.

Η Επανάσταση του 1821, που γιορτάζουμε την επέτειο των 200 χρόνων της, μας διδάσκει ότι η Εθνική Ομοψυχία είναι ο μοναδικός δρόμος, γιατί περιθώρια άλλων διχασμών δεν υπάρχουν. Λαός, λοιπόν, και ηγεσία σήμερα, κατάφορτοι από ιστορική εμπειρία και πικρή γεύση της Ιστορίας, οφείλουμε, και για το δύσκολο παρόν και για το άγνωστο μέλλον του ελληνισμού, να μην ακροβατούμε πάνω στο σχοινί της διχόνοιας,

αιώνιοι υποψήφιοι αυτοκτόνοι. Ιδιαίτερα σήμερα, που η χώρα μας οδοιπορεί εν μέσω κινδύνων και η καταιγίδα της ανατολικής γειτονικής μας χώρας μάς απειλεί. Ας δώσει λοιπόν η επέτειος των διακοσίων χρόνων της Επανάστασης την ευκαιρία στον κάθε Έλληνα και στην κάθε Ελληνίδα να βελτιώσουν το περιβάλλον, αρχίζοντας από τον εαυτό τους.

Ας κάνουμε όλοι μας κριτική και αυτοκριτική για να γίνουμε καλύτεροι πολίτες, καλύτεροι οδηγοί, καλύτεροι δάσκαλοι, δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, καλύτεροι επαγγελματίες, επιχειρηματίες, καλύτεροι συνδικαλιστές και υποστηρικτές του δημοσίου χρήματος. Να αρχίσει να βελτιώνεται η ποιότητα των πολιτικών κομμάτων, της αυτοδιοίκησης, για να γίνονται στη χώρα μας σοβαρά έργα υποδομής. Αυτόν τον δρόμο του εορτασμού της επετείου είναι ανάγκη να ακολουθήσουμε. ☺

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

† ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΣΟΥΡΑΣ

(Σχολ. Έτος φοίτ. 1949-1956)

Αλλη μια μεγάλη απώλεια για την Ένωσή μας, που προξένησε μεγάλη λύπη και συγκίνηση. Τον πατέρα Βασίλειο εμείς οι παλαιότεροι τρόφιμοι της Σχολής τον γνωρίσαμε ως λαϊκό, Επιμελητή, και τον θαυμάζαμε για την ακεραιότητα του χαρακτήρα και την καλοκαγαθία του. Ήταν φιλικός μαζί μας και δε δημιουργούσε ποτέ προβλήματα. Προσπαθούσε πολύ να επιβάλει την τάξη όχι με την αυστηρότητα και τον φόβο αλλά με τον διάλογο και τη διαλλακτικότητα.

Προικισμένος με πολλές αρετές, διακρίθηκε ιδιαίτερα για την απλότητα και την ταπεινοφροσύνη, και την άδολη αγάπη του προς το ποίμνιό του. Απλός στη ζωή, στην αμφίσηση και στον λόγο, έλαβε επάξια το αξιώμα του Εφημερίου και το υπηρέτησε με πίστη και αφοσίωση πάνω από μισό αιώνα. Το κήρυγμά του ήταν απλό και όχι πομπώδες, ένα κήρυγμα καρδιάς, με στόχο να συγκινήσει και να φέρει καρπούς. Αξιοθαύμαστη ήταν, επίσης, η εργατικότητά του. Εργάστηκε άοκνα για να καλύψει τις ανάγκες του Ναού και ήταν πανταχού παρών στις χαρές και στις λύπες του ποιμνίου του. Βγαλμένος από τη φτώχεια, έδειχνε ιδιαίτερη ευαισθησία για τους φτωχούς, τους πολύτεκνους και τους μαθητές. Υπήρξε ένας αληθινός πατέρας που προσπάθησε πολύ να εμψυχώνει και να φλογίζει τις καρδιές με την αγάπη του. Πρόσφερε πολλά στα πνευματικά του τέκνα μέχρι την ολο-

κληρωτική εκπλήρωση του χρέους του, τον θάνατό του.

Την Εξόδιο Ακολουθία του μακαριστού Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Χασούρα, συνταξιούχου Εφημερίου του Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Ζωγράφου Αττικής, πενθερού του Αιδεσ. π. Αναστασίου Ριζόγιαννη, Κληρικού της Ι. Μητροπόλεως Κορίνθου, καταγομένου εκ του χωρίου της παροικίας Παναρίτι, τέλεσε την Τετάρτη, 7 Απριλίου 2021, στον Κοιμητηριακό Ιερό Ναό Ζωοδόχου Πηγής Κορίνθου, ο Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Διονύσιος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα υγειονομικά μέτρα.

Στον επικήδειο λόγο του ο Σεβασμιώτατος κ. Διονύσιος, αφού συνελυπήθη την Πρεσβυτέρα, τα τρία τέκνα αλλά και τα εγγόνια του αειμνήστου, μίλησε αρχικά για τη σπουδαιότητα και την ευλογία του Ιερατικού Αξιώματος, ενώ εξήρε το πνευματικό έργο του αοιδίμου συντοπίτη μας, πατρός Βασιλείου, ως απλού και ταπεινού εργάτη του Αμπελώνος του Χριστού.

Ο μακαριστός, κατά τα τελευταία χρόνια, διέμενε στην Κόρινθο και εξυπηρετούσε λειτουργικά τη Γυναικεία Ι. Μονή Αγίας Μαρίνης Λουτρακίου. Η ταφή του με μέριμνα της οικογενείας του εγένετο στην ιδιαιτέρα πατρίδα του, το Παναρίτι.

Εμείς, οι σπουδαστές της Ιερατικής Σχολής, θα τον έχουμε αιώνια στη μνήμη μας και θα τον μνημονεύουμε στην προσευχή μας. Ας είναι αιώνια η μνήμη του! ☺

† ΙΕΡΕΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΜΑΣΟΥΛΑΣ

«Έφυγε» ο άδολος Ισραηλίτης της ευλογημένης «σιωπής»

*Τον Γιάννη Σ. Ιωαννίδη, Ψυχολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1967-1971)*

Ενας «άνθρωπος του Θεού», ο πατέρας Σπυρίδων Μαμασούλας, ο ομογάλακτος «Κορίνθιος» αδελφός μας, από την Αγία Παρασκευή Τριχωνίδας, αναπαύεται «εν τη αγήρω μακαριότητι» του Κυρίου, που τόσο αγάπησε.

Η τραγική «ροπή» της πανδημίας, που προκάλεσε την αιφνίδια εκδημία του, συγκλόνισε όχι μόνο τους ενορίτες του Ιερού Ναού του Αγίου Αντωνίου Αγρινίου, στον οποίο υπηρετούσε ως εφημέριος, αλλά συγκίνησε βαθιά και όλους τους χριστιανούς συνοδοιπόρους της ζωής του, που έβλεπαν στο πρόσωπό του τον πιστό λειτουργό, τον δίκαιο συλλειτουργό, τον ανεπιτήδευτο ποιμένα, τον γλυκύτατο σύζυγο και πατέρα να βιώνει την ευχαριστιακή σχέση του με τον Θεό, μέσα από την ευλογημένη «σιωπή» των έργων της αγάπης και της προσφοράς.

Με τον πατέρα Σπυρίδωνα συναντηθήκαμε για πρώτη φορά στην Εκκλησιαστική Σχολή της Κορίνθου, στη δεκαετία του 1970, όταν μικρά παιδιά, από αγνά υλικά, ξεκινήσαμε γεμάτα ενθουσιασμό το χτίσιμο της πνευματικής μας ταυτότητας, με στόχο να διακονήσουμε τα μυστήρια του Θεού και τις ανάγκες των απλών ανθρώπων.

Πέρασαν χρόνια πολλά μέχρι το λυτρωτικό αντάμωμα του 2017, στην Αλίαρτο της Βοιωτίας, όταν ανοίγοντας την αδελφική αγκαλιά του για να με υποδεχθεί μου ψιθύρισε συγκινημένος: «Γιάννη, ήρθα εδώ γιατί ήθελα να σε δω!» Βούρκωσα! «Στα λόγια του η αλήθεια μας ξανάγινε παιδάκι». Ο καλός συμμαθητής μου ήταν μια λευτική παρουσία που έβλεπε τη φιλαδελφη διάθεσή του να μεταμορφώνεται από τον Θεό σε δύναμη και σοφία και να προσφέρεται, σαν καθαρό ψωμί, στους ελάχιστους αδελφούς του, που έμαθαν να συνομιλούν με τον Θεό, μέσα από τη δική του απλότητα. Η θεώρησή του για την πατρότητα και τη μητρότητα θα παραμένει ένας «γλυκός τόπος», που η παιδική αθωότητα θα διαλέγει πάντα για να βλέπει, να παίζει και να πιάνει την «αγάπη». Για όσους τον

γνωρίζαμε καλά, η χαμογελαστή προτροπή του στον ανθρώπινο αναστεναγμό του ενορίτη του «αχ, μάνα μου!», ήταν πάντοτε το... «πες και “αχ, πατέρα μου”», γιατί ήθελε να βλέπει στη ζωή των πνευματικών του παιδιών την οικογένεια να εργάζεται «καθαρά τη καρδία» τις εντολές του Θεού.

Η Εξόδιος Ακολουθία του εψάλη στον Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου στο αγαπημένο του χωριό, με τη διακριτική, λόγω πανδημίας, παρουσία συγχωριανών του ενοριτών όσο και ενοριτών των Ιερών Ναών Αγίας Βαρβάρας και Αγίου Αντωνίου, όπου υπηρέτησε διαδοχικά, για να βιώσουν δίπλα του, για τελευταία φορά, την αύρα της παραμυθίας του και να πάρουν την ευλογία της ευχής του.

Πατέρα Σπυρίδωνα, η σεβαστή πρεσβυτέρα σου Χαριτίνη, τα αγαπημένα σας παιδιά, οι ενορίτες σου, οι συγγενείς, οι φίλοι σου και όλοι εμείς που πήραμε κουράγιο και αντίδωρο από το χέρι σου, προσευχόμαστε στον Θεό να αναπαύσει την άδολη ψυχή σου και την ευλογημένη «σιωπή» σου, στους φωτοειδείς τόπους της Αναστάσιμης πόλης, που όλοι επιζητούμε, «εν οις αυλίζονται τα των δικαίων πνεύματα». Αμήν. ☩

Το Δ.Σ. εκφράζει τα θερμά του συλλυπτήρια στον συμμαθητή μας π. Παναγιώτη Χαλκιά για την απώλεια της πρεσβυτέρας του.

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ ΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΩΗΝ ΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Με Ιερά Αγρυπνία ξεκίνησε το τριήμερο των εορταστικών εκδηλώσεων προς τιμήν της Αγίας Φωτεινής της Σαμαρείτιδος στην Ι. Μητρόπολη Κορίνθου. Συγκεκριμένα, την Παρασκευή 28 Μαΐου 2021, προεξάρχοντος του Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Διονυσίου και με την συμμετοχή των συνοδών του Κληρικών και Ιερέων συνεργατών του πραγματοποιήθηκε η προεόρτιος Ι. Αγρυπνία. Λόγω της προλαβούσης εορτής του Οσίου Ιωάννου του Ρώσου, της εορτής της Οσίας Υπομονής και της επικειμένης εορτής της Αγίας Φωτεινής, ετέθησαν εις προσκύνηση και αγιασμό των Πιστών Ι. Εικόνα με απότμημα του Ι. Λειψάνου του Οσίου Ιωάννου, η Τίμια Κάρα της Αγίας Υπομονής, καθώς και απότμημα Ι. Λειψάνου της Αγίας Φωτεινής. Δραττόμενος της ευκαιρίας ο Σεβασμιώτατος αναφέρθηκε στα χαριτόβρυτα Ι. Λείψανα και την σημασία τους για τους Πιστούς αλλά και στα θαύματα που επιτελούνται από αυτά. Αναφέρθηκε ακόμα στο πώς οι Άγιοι πρεσβεύουν στον Ιατρό των ψυχών και των σωμάτων Κύριο Ιησού Χριστό και με την χάρη Τους θεραπεύουν πάσα νόσο και ασθένεια. Ολοκληρώνοντας τον λόγο του διάβασε την ευχή του Ι. Ευχελαίου και έχρισε τους Κληρικούς και τους Πιστούς με Άγιο Έλαιο από την κανδήλα του Αγίου Ιωάννου του Ρώσου.

Την επομένη, Σάββατο 29 Μαΐου 2021, με την συμμετοχή των Ιερέων της Αρχιερατικής Περιφέρειας Κορίνθου πραγματοποιήθηκε ο Μέγας Δισαρχιερατικός Πανηγυρικός Εσπερινός, χοροστατούντος του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Κεγχρεών κ. Αγαπίου και συγχοροστατούντος του Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Διονυσίου, παρέστη δε και η Κοινοβουλευτική Εκπρόσωπος και Βουλευτής Κορινθίας της Ν.Δ. κ. Μαρία-Ελένη Σούκουλη.

Τον Θείο Λόγο κήρυξε ο άγιος Κεγχρεών αναφερόμενος στην ανθρώπινη μικρότητα, αφού ο άνθρωπος «περίκειται ἀσθένειαν» (Εβρ. ε',2), η οποία θεραπεύεται όταν αυτός εντρυφά στην ζωή «ομοιοπαθών» ανθρώπων, που με τον ενστερνισμό της διδασκαλίας του Ιησού ξεπέρασαν τις μικρότητες και αδυναμίες

τους και ανεδείχθησαν ισχυροί ενδυναμούμενοι από τον «Άγιον Ισχυρόν» κατά τον λόγον του Θείου Παύλου «ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Β' Τιμ. β',1), όπως η Αγία Φωτεινή η Σαμαρείτις, τα δύο παιδιά της και οι πέντε αδελφές της. Περαίνοντας τον λόγο του ευχήθηκε να αξιωθούμε όλοι του Θείου Φωτισμού, να είμαστε με το παράδειγμα και την εν γένει συμπεριφορά μας «φωτεινοί» σαν την Σαμαρείτιδα και να αξιωθούμε και του Παραδείσου.

Την επομένη το πρωί, ανήμερα της εορτής, Κυριακή 30 Μαΐου 2021, τελέσθηκε η Πανηγυρική Θ. Λειτουργία προεξάρχοντος του Σεβ. Ποιμενάρχου μας κ. Διονυσίου, συλλειτουργούντος του Θεοφιλεστάτου Πρωτοσυγκέλλου της Ι. Μητροπόλεως μας Επισκόπου Κεγχρεών κ. Αγαπίου. Τους Αρχιερείς πλαισίωσαν ο Ιεροκήρυξ της Ι. Μητροπόλεως μας και Καθηγούμενος της Ι. Μονής Παναγίας «ΠΑΝΤΩΝ ΧΑΡΑ» Καλεντζίου Πανοσ. Αρχιμ. π. Άνθιμος Παπαλεξόπουλος, ο τελών χρέη Ηγουμενοσυμβουλίου της Ι. Μονής Αγίου Γεωργίου Φενεού Πανοσ. Αρχιμ. π. Αθανάσιος Πέζος, ο Αιδεσ. Πρωτ/ρος π. Αθανάσιος Κοντογιάννης, οι Διάκονοι π. Δαμασκηνός Γεννηματάς και π. Γεώργιος Μαρινάκης. Τον Ιερό Άμβωνα διακόνησε, τη σεπτή εντολή του Σεβ. Μητροπολίτου μας, ο Ιεροκήρυξ π. Άνθιμος, ο οποίος ανέλυσε την Ευαγγελική περικοπή με την ερμηνευτική βοήθεια του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Λίγο πριν από την απόλυτη της Θ. Λειτουργίας ο Σεβασμιώτατος ομίλησε, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στους κτήτορες και τους ευεργέτες του Ι. Ναού, και ευχήθηκε σε όλους τους παρισταμένους να ομοιάσουν στην Αγία Φωτεινή και ολόκληρη η ύπαρξή τους να εκπέμπει το φως του Χριστού.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας τελέσθηκε μεθέορτος Εσπερινός, Κτητορικό μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως των κτητόρων και απάντων των δωρητών και ευεργετών του Ι. Μητροπολιτικού Παρεκκλησίου. ☩

Από το Γραφείο Τύπου της Ι. Μητροπόλεως Κορίνθου

ΕΝΩΣΗ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ΟΚΤΑΗΜΕΡΗ ΟΔΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ – ΡΩΜΗ, ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ, ΒΕΝΕΤΙΑ

2 - 9 / 9 / 21

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1η μέρα: ΠΑΤΡΑ – ANKONA

Συγκέντρωση στον προκαθορισμένο χώρο και αναχώρηση για το λιμάνι της Πάτρας. Επιβίβαση στο πλοίο, τακτοποίηση στις καμπίνες και απόπλους για το λιμάνι της Ανκόνα. Διανυκτέρευση εν πλω.

2η μέρα: ANKONA – BENETIA

Άφιξη νωρίς το μεσημέρι στο λιμάνι της Ανκόνα και αναχώρηση για την περιοχή της Βενετίας. Αργά το απόγευμα άφιξη, μεταφορά και τακτοποίηση στο ξενοδοχείο μας. Διανυκτέρευση.

3η μέρα: BENETIA

Πρωινό στο ξενοδοχείο και ξενάγηση στην πιο ρομαντική πόλη του κόσμου, τη Βενετία, χτισμένη πάνω σε 118 μικρά νησιά, που ενώνονται με περίπου 410 γέφυρες, και έχει ανακηρυχτεί Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO. Από το Τρονκέτο, μεταφορά εξ ιδίων με βαπτορέτο στην περιοχή Καστέλλο, όπου βρίσκεται η ορθόδοξη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων και το Βυζαντινό Ινστιτούτο. Περνώντας από γραφικές γέφυρες και στενά σοκάκια, θα δούμε το επιβλητικό Παλάτσο των Δόγχηδων, μια φαντασμαγορία από ροζ και λευκό μάρμαρο σε βενετσιάνικο-γοτθικό στιλ, και θα καταλήξουμε στην Πλατεία του Αγίου Μάρκου, «το ωραιότερο σαλόνι της Ευρώπης», όπως το χαρακτήρισε ο Ναπολέοντας. Εδώ βρίσκεται ο περίφημος Καθεδρικός του Αγίου Μάρκου, αριστούργημα ιταλοβυζαντινής αρχιτεκτονικής, με εντυπωσιακά ψηφιδωτά, το καμπαναριό του (Καμπανίλε), ο Πύργος του Ρολογιού, η Μαρκιανή Βιβλιοθήκη και το περίφημο Μουσείο Καρέρ. Τέλος, θα επισκεφθούμε ένα από τα λίγα εργαστήρια κατασκευής Murano. Χρόνος ελεύθερος και το απόγευμα μεταφορά και τακτοποίηση στο ξενοδοχείο μας. Δείπνο και διανυκτέρευση.

4η μέρα: BENETIA – ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ

Πρωινό στο ξενοδοχείο. Αναχώρηση για τη Φλωρεντία, τη γενέτειρα της ιταλικής Αναγέννησης, πόλη που έχει ανακηρυχτεί Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO. Στην περιήγησή μας θα δούμε την Πιάτσα Σαν Τζοβάνι με το Βαπτιστήριο του Αγίου Ιωάννη και τον αναγεννησιακό Καθεδρικό Ναό Σάντα Μαρία ντελ Φιόρε, με τον περίφημο τρούλο του Μπρουνελέσκι. Συνεχίζοντας, θα πάμε στην Πιάτσα ντέλα Σινιορία, που τη στολίζει το σιντριβάνι του Ποσειδώνα και αντίγραφο του αγάλματος του Δαβίδ του Μιχαήλ Άγγελου. Εδώ βρίσκεται το Παλάτσο Βέκιο, κατοικία των Μεδίκων, που στεγάζει σήμερα το Δημαρχείο της πόλης, και η Λότζα με αγάλματα σπουδαίων Φλωρεντίνων γλυπτών, αλλά και η περίφημη Πινακοθήκη Ουφίτσι. Συνεχίζουμε για την ξακουστή και πολυφωτογραφημένη γέφυρα Πόντε Βέκιο, με τα αμέτρητα κοσμηματωπλεία, και την Πιάτσα Ρεπούμπλικα, μία από τις κεντρικότερες πλατείες της Φλωρεντίας, με τη χαρακτηριστική αγίδα Αρκόνε και τα ιστορικά καφέ Gilli και Paszkowski. Χρόνος ελεύθερος για ψώνια στην αγορά του Σαν Λορέντζο ή επισκεψη στο Παλάτσο Πίτι, την πολυτελή κατοικία των Μεδίκων. Δείπνο και διανυκτέρευση.

5η μέρα: ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ

Μετά το πρωινό επιβιβαζόμαστε στο λεωφορείο και αναχωρούμε για τη Ρώμη. Τακτοποίηση στο ξενοδοχείο, δείπνο και πρώτη γνωριμία με τη Ρώμη. Δείπνο και διανυκτέρευση.

6η μέρα: ΡΩΜΗ

Μετά το πρόγευμα αναχωρούμε για την ξενάγησή μας. Σήμερα θα έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίσουμε την πανέμορφη και, κατά πολλούς, την πιο πλήρη ιστορι-

κά πόλη του σύγχρονου κόσμου, την όχι τυχαία επονομαζόμενη «Αιώνια Πόλη», τη Ρώμη. Στην ξενάγησή μας θα κάνουμε έναν πανοραμικό γύρο συνδυασμένο με στάσεις σε κάποια από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης. Θα θαυμάσουμε τον Παλατίνο Λόφο, τις εκτεταμένες και μέσα στους αιώνες Ρωμαϊκές Αγορές, την Πλατεία της Βενετίας, το Παλάτσο Βενέτσια, το επιβλητικό αλλά και αμφιλεγόμενο μνημείο, αφιερωμένο στη δημιουργία του σύγχρονου Ιταλικού Κράτους και τον Βιττόριο Εμμανουέλε τον 2ο. Θα περπατήσουμε στην Πλατεία του Κολοσσαίου, κάτω από την Αψίδα του Θριάμβου του Μεγάλου Κωνσταντίνου, στον διαχρονικό Καπιτωλίνο Λόφο απ' όπου θα έχουμε και ένα μοναδικό πανόραμα της Αυτοκρατορικής Περιόδου, θα πάρουμε μια γεύση από τα δρομάκια της για να φτάσουμε και να κάνουμε τις ευχές μας στη «Φοντάνα της... Ντόλτσε Βίτα», τη Φοντάνα ντι Τρέβι. Θα περάσουμε στο Κράτος του Βατικανού για να επισκεφθούμε την επιβλητικότατη Βασιλική του Άγιου Πέτρου, τον μεγαλύτερο Ναό του χριστιανικού κόσμου, θαυμάζοντας τη συγκλονιστική Πιετά του Μιχαήλ Άγγελου και τα μπαρόκ αριστουργήματα του Μπερνίνι.

Η πόλη αξίζει να συνεχίσουμε την εξερεύνηση. Μπορούμε να πάμε μια βόλτα στην κοσμοπολίτικη Βία Βένετο για έναν καφέ εσπρέσο ή να συνεχίσουμε με το Θρυλικό Πάνθεον και την Πιάτσα Ναφόνα με τα περίφημα σιντριβάνια της.

7η μέρα: ΡΩΜΗ – ΠΟΜΠΙΝΙΑ – ΜΠΑΡΙ

Πρωινό και αναχώρηση νωρίς το πρωί για την Πομπήια. Θα περπατήσουμε στον αρχαιολογικό χώρο, στην πόλη που σκεπάστηκε από τη στάχτη και τα υλικά της έκρηξης του Βεζούβιου το 79 μ.Χ. Συστηματικές ανασκαφές άρχισαν το 1754 και έφεραν στο φως μεγάλο μέρος της πόλης, που παρέχουν πλούσια στοιχεία για τη ζωή και τον πολιτισμό της εποχής εκείνης. Συνεχίζουμε για το λιμάνι του Μπάρι. Φτάνοντας θα προσκυνήσουμε στον Ι. Ναό του Αγίου Νικολάου το σκήνωμα του Αγίου και κατόπιν θα επιβιβαστούμε στο πλοίο για την Πάτρα. Διανυκτέρευση εν πλω.

8η μέρα: ΠΑΤΡΑ

Άφιξη στην Πάτρα, επιβίβαση στο λεωφορείο και επιστροφή στη βάση μας.

Στην τιμή (750 ευρώ) περιλαμβάνονται:

- Μεταφορές με πολυτελές κλιματιζόμενο υπερυψωμένο πούλμαν.
- Ακτοπλοϊκά εισιτήρια Πάτρα-Ανκόνα & Μπάρι-Πάτρα και διαμονή σε εσωτερικές δίκλινες καμπίνες με μπάνιο και τουαλέτα.
- Δύο διαν/σεις στην περιοχή της BENETIA σε ξενοδοχείο 4 αστέρων.
- Μία διαν/ση στην περιοχή της ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ σε ξενοδοχείο 4 αστέρων.
- Δύο διαν/σεις στη ΡΩΜΗ σε ξενοδοχείο 4 αστέρων.
- Πρωινό καθημερινά (5 πρωινά σύνολο), γεύμα ή δείπνο καθημερινά (5 φαγητά σύνολο).
- Περιηγήσεις-ξεναγήσεις στη BENETIA, τη ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ, τη ΡΩΜΗ και την ΠΟΜΠΙΝΙΑ.
- Φόροι και λιμενικά τέλη, διόδια αυτοκινητοδρόμων, Φ.Π.Α.
- Έξοδα για check point και οι δημοτικοί φόροι ξενοδοχείων (περίπου 60 €).
- Ασφάλιση Επαγγελματικής Αστικής Ευθύνης.

ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ

- Είσοδοι μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, το βαπορέτο της Βενετίας.

Κατά την εγγραφή του κάθε εκδρομέας καταβάλλει:

1. 100 ΕΥΡΩ προκαταβολή.
2. Φωτοτυπία διαβατηρίου ή ταυτότητας (με λατινικούς χαρακτήρες).
3. Φωτοτυπία πιστοποιητικού εμβολιασμού.
4. Μία εβδομάδα πριν από την αναχώρηση για το ταξίδι οι εκδρομείς εξοφλούν ολόκληρο το ποσόν.

Δηλώσεις συμμετοχής μέχρι 31 Ιουλίου.

Δηλώσεις συμμετοχής και πληροφορίες:

Γιαννακόπουλος Γεώργιος
τηλ.: 6974880140, 210 9828683

Τζαβέλλας Φώτιος
τηλ.: 6945395598, 210 8990786

Η εκδρομή θα πραγματοποιηθεί αν συμπληρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός συμμετεχόντων.

Σημ.: Απαραίτητη προϋπόθεση οι εκδρομείς να κατέχουν πιστοποιητικό εμβολιασμού.

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Άσυλο και καταλήψεις – φαινόμενα σχολικού εκφυλισμού

*Toν Νικολάον Κ. Μαρκαντώνη, Θεολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1945-1952)*

Προδημοσίευση του «υπό έκδοσιν» βιβλίου με θέμα:
ΛΟΓΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΞΗ

Kατ' αρχάς, η παραβατική στάση και συμπεριφορά, ως κάλογη ροπή του θυμικού και ενέργεια κατά παρέκκλιση θεσμού ή Νόμου της παιδείας, συνιστά εν προκειμένω πράξη αυτόχρονη εγκληματική κατά του συνόλου.

Στην Αγία Γραφή, η παράβαση νοείται ως επιλογή της ελεύθερης βούλησης αντίθετα προς τον «εν ήμιν φύσει ενεργούμενον» ηθικό Νόμο. Η αρχαϊκή πτώση και η έξοδος από τον Παράδεισο θα σημάνει απαρχή της παραβατικής συμπεριφοράς, η οποία κορυφώνεται με την αδελφοκτονία του Κάιν.

Η πτώση θα οδηγήσει στον φυσικό θάνατο... «ίνα μη το κακόν αθάνατον γένηται!» Εγκαίρως το Μυστήριον της Αγάπης θα αποκαλυφθεί ως ΔΩΡΕΑ προσωπική του «Αγαπώντος προς αγαπώμενον», διανοίγοντας έτσι «θύρα» αμετάθετης ελπίδας. Αποδοχή της «Δωρεάς» προϋποθέτει αλλά και συνεπάγεται «παιδείαν διά βίου», την «ευγενεστάτην και ημετέραν» νοούμενη στο πλαίσιο της «θύραθεν» παιδείας, υπογραμμίζει ο θεολόγος Γρηγόριος. Μάταια οι νεοπλατωνικοί φιλόσοφοι και οι γνωστικοί συνολικά πάσχιζαν να εντοπίσουν την «ατέλειαν της φύσεως» ή αλλιώς την αιτία του κακού.

Χρησιμοποιώντας θεωρίες, περί «Υπορροής» και «μετενσαρκώσεως», πλανώμενοι και πλανώντες άλλους, έθεσαν εαυτούς εκτός Μυστηρίου της «Οικονομίας» και «Κοινωνίας» με τον Δημιουργό.

Σε κάθε περίπτωση η αλήθεια του Υπερβατικού Λόγου σηματοδοτεί προφανώς την έννοια της «διά βίου παιδείας» ως μέσου αναγωγής και «διόδευσης» προς την τελειότητα.

Παιδεία λοιπόν, η μόνη ανασχετική δύναμη κατά της παραβατικότητας, μας επαναφέρει, πρώτα, στην αιτία όσο και τη θεραπεία του θλιβερού φαινομένου. Θεραπεία με «γνώμονα» το γεγονός ότι ο παραβάτης –εντός ή εκτός του Σχολείου– εκτελεί «εξ ονόματος» ηθικών αντουργών, γνωστών ή και φορέων εξουσίας!

Η συγκυριακή έκπτωση αξιών, η σύγχυση όχι μόνο στον χώρο της γνώσης, ο φόβος και η αμφιβολία δρουν ως ένα είδος κοινωνικού αναισθητικού! Η αφασία ως

προς την «άσκηση» της χριστιανικής πρακτικής στο σχολείο, ενέργειες μέσω των σχεδίων αναλυτικών προγραμμάτων και των μεταρρυθμίσεων ευνοούν επίσης τον διαμορφωμένο ήδη παραβατικό περίγυρο.

Σήμερα γνωρίζουμε ακριβέστερα τις αιτίες μιας πραγματικότητας που βιώνεται στις ώρες διδασκαλίας όχι μόνο του μαθήματος θρησκευτικών. Ότι η, εκάστοτε, βούληση του αρμόδιου Υπουργείου και κάθε τίμια προσπάθεια εκτόνωσης του «πάγια» τοξικού κλίματος στην παιδεία φαίνονται καταδικασμένες, «εξ ορισμού», σε ναυάγιο.

Άσυλο και καταλήψεις. Τα φαινόμενα αρχίζουν ως αντίσταση κατά της Δικτατορίας και εξελίσσονται σε «όπλο» διεκδίκησης αιτημάτων. Συζητήσεις ατέρμονες, απαιτήσεις και συγκρούσεις, πυροδοτούμενες από κομματικούς παράγοντες και ομάδες περιθωριακών ακυρώνουν το «νόημα» της παιδείας όσο και της Δημοκρατίας «καθ' εαυτήν». Καταστάσεις έκρυθμες και όσα διεκτραγωδούνται σε τακτούς χρόνους και έκτακτες περιστάσεις, φθορές δημόσιων χώρων, καταστροφές περιουσίας αθώων πολιτών δίνουν «στίγμα» της βαθύτερης παρακμής. Ο κίνδυνος παγίωσης «καθεστώτος» ανωμαλίας, ύστερα από μακρά κοινωνική στρέβλωση, είναι ορατός. Ένα είδος «κράτους εν κράτει» με πυρήνες σε όλα τα Α.Ε.Ι. της χώρας θα μπορούσε ανά πάσα στιγμή να «βιαιοπραγήσει» απέναντι στο νόμιμο κράτος.

Το ονομαζόμενο άσυλο όπως και οι καταλήψεις, εδώ και δεκαετίες, έχουν επιβάλει μια μορφή «εθιμικού δικαίου», στο Πλανεπιστήμιο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σταθερό και απαραβίαστο! Δίκαιο «κόντρα» στοΝόμο και το Κράτος, παράνομο, παρανοϊκό και αυθαίρετο.

Και καθώς η εκπαιδευτική κοινότητα μετατρέπεται σε «κίνημα», κάθε φορά που ένας Νόμος ψηφίζεται, η αξία της παιδείας ιστοπεδώνεται και ο χώρος της παραδίδεται στη σύγχυση και τη βαρβαρότητα του περιθώριου. Σε μια εικόνα όπου εμείς όλοι γινόμαστε θλιβεροί θεατές –όντας και συνένοχοι– αναζητείται, επιτέλους, η γενναία και ανυποχώρητη στάση της Δημοκρατίας για να αρθεί το αδιέξοδο! Υπερνικώντας «στρέβλωσεις» δε-

καετιών, ψύχραιμη στις κραυγές, μεγαλόψυχη στις ομάδες αμετανόητων δραστών, να αποκαταστήσει «μεθοδικά» το διαταραγμένο κλίμα!

Με τις καταλήψεις αναστέλλεται όχι μόνο η λειτουργία του Σχολείου. Καταστρέφονται εποπτικά μέσα, καθίσματα κ.λπ., ενώ ρυπαίνονται –εκτός των εξωτερικών χώρων– και οι αίθουσες διδασκαλίας.

Οι παραπάνω ενέργειες ξεκίνησαν από τα πανεπιστήμια και «μετακόμισαν», τέλη της δεκαετίας 1980, στα λύκεια και γυμνάσια της χώρας. Με τον αδόκητο θάνατο του Ν. Τεμπονέρα στην Πάτρα, η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση δέχτηκε το πρώτο βαρύτατο πλήγμα!

Χαρακτηριστικό των καταλήψεων, «εν γένει», ο μιμητισμός, η αντιγραφή γνωστών μεθόδων παραβατικής συμπεριφοράς και η ανταλλαγή μηνυμάτων –ηλεκτρονικών κυρίως– για τον συντονισμό του «αγώνα»!

Τα αρνητικά δεν περιορίζονται στην αποδιοργάνωση της λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Διασπούν τον «ιστό» της παιδείας, καθώς εκτρέπουν από τους άξονες τη δεοντολογία και τους στόχους!

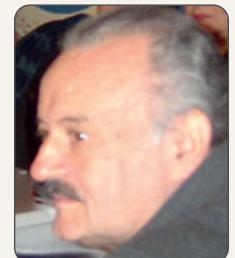
Προσβάλλουν την ευαισθησία, την αγνότητα και την ισόρροπη ανάπτυξη της νεανικής προσωπικότητας που αποδύεται στον «τραχύ» αγώνα διεκδίκησης αιτημάτων συχνά υπερβολικών και ανέφικτων. Οι καταλήψεις σχολείων, όπως και το άσυλο, θεωρήθηκαν κάποτε «της μόδας», προσελκύοντας και μ' αυτόν τον τρόπο τη νεότητα στο έγκλημα.

Τέλος, η «σωφρονιστική» αντιμετώπιση, τα «μέτρα», η σύγκρουση των απόψεων οξύνουν περισσότερο το κλίμα, απομακρύνουν προσδοκώμενες λύσεις, δυσχεράνοντας ενδεχόμενες νέες προσεγγίσεις.

Μορφές σύγχρονης παραβατικότητας, όπως οι αναφερόμενες, και άλλες «ωμής βίας», ανομολόγητες, έχουν «σταθμεύσει» και στην εκπαίδευση, μετακομίζοντας –τη φορά αυτή– από την ευρύτερη κοινωνία, όχι μόνο της λεγόμενης «ανώτερης τάξης»... Πληγές «χαίνουσες» σε αναμονή θεραπείας, και η αγωνία για τον «στρατόπο» Σαμαρείτη να κορυφώνεται! Εμπειρίες τραυματικές, εγκλημάτων κατά της παιδείας και του Έθνους, 200 χρόνια αθεράπευτες! ☺

ΑΝΑΠΟΛΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΜΑΣ ΗΛΙΚΙΑ

Από την ποιοτική ολιγάρκεια στην πληθωρική κατανάλωση

Του Γιώργου Φωτόπουλου, Θεολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1953-1960)

Γιατί να σβήσει στην καρδιά μας σήμερα η φλόγα, αφού κάποτε στα χωριά μας η Φύση μάς είχε γαλουχήσει;

Το τζάκι στη γωνιά φλογοβολούσε κούτσουρο, αγριελιά και κυπαρίσσι. Και το λυχνάρι, άμετρα χρόνια κάθε βράδυ, θρεφούμενο από το γλυκό, το ευωδάτο λάδι, ξαστέρωνε απ' τη μέση το σκοτάδι. Και αυτή η φλόγα, σε κατάλληλη ώρα, μας κινούσε τα νήματα, να προχωράνε στην μπόρα, μέσα από σαράντα κύματα.

Πώς τώρα να μη σβήσει στην καρδιά των παιδιών μας η ελπίδα, αφού πια η ανθρωπιά που μας έδινε η Φύση έχει σβήσει; Αφού δεν υπάρχει θράκα, ούτε τσιμπίδα να σκαλίσει στη σταχτοθερμίδα, να βρει την κρυμμένη σπιθυρίδα, να μπορεί με το καινούργιο το προσάνναμμα να δέσει, αφού το παλιό ξύλο πια έχει πέσει;

Πώς να μη σβήσει σήμερα στην καρδιά του παιδιού η θέρμη, αφού από τη γέννησή του κρυώνει και τρέμει

γυμνό σε παγωμένα χέρια μιας «αδελφής» που δεν είναι αδελφή του; Ποια μάνα σήμερα είναι κοντά του, όταν νυστάζει, με γάλα μητρικό να το βυζάξει, όπως η φύση ορίζει, όπως έχει η τάξη;

Πώς να μη σβήσει σήμερα στην καρδιά του παιδιού μας η αγάπη; Στα γόνατά της ποια γιαγιά θα το καθίσει, το παραμύθι σ' αυτό να ιστορήσει για δράκο ή για αράπη και με τραγούδια ζεστά να το κοιψίσει; Ποιος σκύβει τώρα με δέος το κεφάλι πάνω από το μικρό του προσκεφάλι, σταυρό ή φυλαχτό στην κούνια του να βάλει;

Ποιος στοργικός πατέρας τα μαλλάκια του μικρού με τα χοντρά του δάχτυλα χτενίζει και ποιος παππούς στην αγκαλιά του με τραγούδι λεβεντιάς θα το αποκοινίσει; Σήμερα σε ξένο ή δικό του σπίτι μεγαλώνει, χωρίς γλυκιά φροντίδα να μερώνει τη μικρή καρδιά του που είναι μόνη;

Πώς να μη σβήσει στο μυαλό του η φαντασία, αφού στη γωνία το παραμύθι έχει πεθάνει; Τώρα, ποιο τρυ-

φερό αδελφάκι θα τα πάρει, να ταξιδέψουν νύχτα με φεγγάρι, με αλογάκι δίχως χαλινάρι;

Έσβησε τώρα η ανθρωπιά με της εστίας τη φωτιά. Η γυναίκα απ' την εστία μπήκε στην παραγωγή, να αυξήσει τη σοδειά της με τον άντρα της μαζί. Με δελτίο πάνε οι δυο τους στην αναπαραγωγή, γιατί λείπει απ' τα παιδιά τους η ζέση και η θαλπωρή.

Ο παππούς και η γιαγιά δε χωράνε στην εστία. Κι αν δεν κράτησαν παρά, προϋπόθεση υγείας, θα εισέλθουν στα στερνά τους εις τους οίκους «Ευγηρίας».

Και τη θέση της μητέρας τώρα παίρνει η βοηθός, για να είναι στα παιδιά της ξενογάλακτη τροφός.

Η Φύση, όμως, τις καρδιές μας τις ζητάει πολύ κοντά, κι όταν βρίσκονται οι εστίες στην απέναντι μεριά.

Το ζήσαμε όλοι στα χωριά μας εκεί κοντά στα γονικά μας.

Πάντα οι καιροί αλλάζουν, νέες εποχές χαράζουν.

Ο χρόνος πάντα τρέχει εμπρός και δε μένει στάσιμος.

Τόπος δίνεται στα νιάτα, που είναι ο μελλοντικός καρπός.

Αν σ' αυτά ο ανθρωπισμός δεν τους είναι οδηγός, που τον δίνει η εστία, το σχολείο, η μαθητεία, συναντάνε στη ζωή τους πάντα προοδοπληξία.

Των γονέων και δασκάλων η ευθύνη είναι βαριά, τις δικές τους αστοχίες τις πληρώνουν τα παιδιά.

Έτσι, ας μη μας έλκει τώρα ο πατρογονικός μας νόστος, με το δίκιο τα παιδιά μας μας χρεώνουν το κόστος.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ;

*Τον Δημ. Λ. Δρίτσα, Δρος Θεολογίας
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1948-1955)*

Η α μπορούσε κάποιος να απαντήσει με το εξής ερώτημα: Και ποιος δε γνωρίζει τι είναι η ταπεινοφροσύνη; Απλά είναι η αρετή εκείνη, της οποίας φορέας είναι ο ταπεινός άνθρωπος, δηλαδή ο καλός χριστιανός. Είναι όμως έτσι; Μήπως χρειάζεται να προσεγγίσουμε το θέμα πιο προσεκτικά και πιο ουσιαστικά; Είναι διαπιστωμένο ότι στην εποχή μας, που χαρακτηρίζεται από υλιστικό ευδαιμονισμό και την εγωκεντρική χρησιμοθηρία, η ταπεινοφροσύνη είναι δυσεύρετη ή περιορισμένη σε κάποιους μοναχικούς κύκλους και θρησκευτικές εγκυκλοπαίδειες. Αν ρωτήσουμε τον Χριστό, θα μας απαντήσει με αγάπη «άρατε τον ζυγόν μου εφ' υμάς και μάθετε απ' έμού ότι πράος ειμί και ταπεινός τη καρδία και ευρήστε ανάπταυσιν ταις ψυχαίς υμών» (Ματθ., 11, 29). Συγκλονιστικό αλλά και υψηλό υπόδειγμα ταπεινοφροσύνης η «άκρα ταπείνωσις του Χριστού», την οποία οι αγιογράφοι αποδίδουν με θεϊκή μεγαλοπρέπεια και αφοπλιστική ηρεμία. Με τον πρώτο «μακαρισμό» ο Κύριος καλοτυχίζει τους ταπεινούς, οι οποίοι νιώθουν φτωχό τον εαυτό τους μπροστά στον Θεό.

Στην Παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου, ο Χριστός προβάλλει ως υπόδειγμα ταπεινού τον πρώ-

το, για να καταλήξει στη βαρυσήμαντη επισήμανση ότι «πας ο υψών εαυτόν ταπεινωθήσεται, ο δε ταπεινών εαυτόν υψωθήσεται» (Λουκ. 18, 14^ο βλ. και Ματθ. 23,12). Η Εκκλησία διαμέσου του υμνογράφου μάς προτρέπει: «Φαρισαίου φύγωμεν υψηγορίαν και Τελώνου μάθωμεν το ταπεινόν εν στεναγμοίς προς τον Σωτήρα κραυγάζοντες, ιλάσθητι ημίν, μόνε φιλάνθρωπε». Σχετική επιγραμματική διατύπωση υπάρχει και στην Παλαιά Διαθήκη: «Κύριος υπερηφάνοις αντιτάσσεται, ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν» (Παροιμ. 3, 34^ο βλ. και Ιακ. 4,6 και Α' Πέτρ. 5,5).

Κατά τους μεγάλους ασκητές και πατέρες της Εκκλησίας η ταπεινοφροσύνη είναι η βασίλισσα των αρετών. Η αρετή αυτή εκφράζεται ως αυτογνωσία και βαθιά επίγνωση της αδυναμίας και της μηδαμινότητάς μας ενώπιον του Θεού και της αιωνιότητας. Ο φορέας της ταπεινοφροσύνης δεν έχει καμία σχέση με την εγωιστική αυτοπροβολή και την εξουθένωση των άλλων. Έχει πλήρη συνείδηση της κατάστασής του και των δυνατοτήτων του. Δεν εμφορείται από ελεγκτική και κατακριτική διάθεση προς τους συνανθρώπους του. Υποκλίνεται με σεβασμό και ευγνωμοσύνη ενώπιον του Θεού,

έχοντας ως πολικόν αστέρα της συμπεριφοράς του το θέλημά του.

Είναι φανερό ότι μ' αυτή την έννοια η ταπεινοφροσύνη δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως αδυναμία ή ως μια συνεχής υποχώρηση του χριστιανού ενώπιον εκείνων που τον υποτιμούν ή τον ειρωνεύονται. Ο ταπεινός χριστιανός έχει έναν εσωτερικό δυναμισμό που τον εξοπλίζει με το ηρωικό φρόνημα της διαρκούς πάλης με «τον παλαιόν άνθρωπον» και με τις σατανικές επιθέσεις του πονηρού. Έχει ήσυχη τη συνείδησή του ότι ζει και συμπεριφέρεται σύμφωνα με τον υποδειγματικό τρόπο ζωής του Χριστού, ο οποίος «έπαθεν υπέρ ημών, ημίν υπολιμπάνων υπογραμμόν ίνα επακολουθήσωμεν

τοις ίχνεσιν αυτού» (Α' Πέτρ. 2, 21). Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος επισημαίνει επιγραμματικά και συμβούλευτικά «Οσω μέγας ει, τοσούτω ταπείνου σεαυτόν. Όταν αναβής εις το ύψος, ασφαλισθήναι χρείαν έχεις, ίνα μη πέσης... Τι μέγα φρονείς άνθρωπος ων, της γης συγγενής... σήμερον πλούσιος, αύριον δε πένης, σήμερον υγιαίνων, αύριον δε νοσών, σήμερον χαίρων, αύριον λυπούμενος;...» (Ομιλία 4η στο Η. 6, 1 Ε.Π. 56,125).

Μία σφυγμομέτρηση της κοινής γνώμης θα μας πιστοποιούσε την άμεση αναγκαιότητα του «επαναπατρισμού» της ταπεινοφροσύνης στον χώρο των διαπροσωπικών μας σχέσεων και της πνευματικής μας ζωής. ☺

ΨΥΧΩΦΕΛΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΤΑ ΤΡΙΑ ΦΟΒΕΡΑ ΠΑΘΗ

*Toν Σπύρον Μεσσηνιώτη, Νομικού-Θεολόγου
(Σχολ. Έτος φοίτ. 1947-1954)*

Ο άνθρωπος που γεννιέται στον κόσμο έχει μέσα του τα σπέρματα τριών μεγάλων παθών, της φιλαργυρίας, της φιλοδοξίας και της φιληδονίας. Από την αρχή της ζωής του θέλει να ζήσει δίχως φτώχεια και στεναχώριες. Μεγαλώνοντας αποζητάει τιμή και δόξα και φλέγεται από τον πόθο των ηδονών. Ξεχνά ότι είναι θνητός, ότι δεν πλάστηκε από τον Θεό για να μείνει για πάντα στην παρούσα ζωή, αλλά για να ετοιμαστεί για τη μέλλουσα.

Όταν λοιπόν υποδουλωθούμε σε ένα από αυτά τα αναφερόμενα τρία πάθη, δεν μπορούμε να απελευθερωθούμε εύκολα, όπως το πουλί που πιάνεται στην παγίδα. Τα φοβερά αυτά πάθη είναι παγίδες του διαβόλου. Έχουν μεγάλη δύναμη και γλυκύτητα. Ο διάβολος φέρνει την ψυχή σε τέτοια κατάσταση ώστε μόνο αυτά να την αναπαύουν, να την ευφραίνουν και να τη χορταίνουν.

Πώς λοιπόν θα λυτρωθεί ο άνθρωπος από αυτά τα τρία άγρια πάθη; Μόνο με ειλικρινή μετάνοια, εξομολόγηση, συντριβή και δάκρυα. Λέγει χαρακτηριστικά ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος: «και δάκρυνον στάξαν ισοδυναμεί τω λοιτρώ και στεναγμός επίμοχθος επανάγει την χάριν προς ολίγον αναχωρήσασαν».

Αυτή τη χάρη του Αγίου Πνεύματος οι πονηροί και ακάθαρτοι δαίμονες δεν την υποφέρουν και αγωνίζο-

νται να τη διώξουν από τον άνθρωπο. Έτσι τη νηστεία την αρχηστεύουμε, την ελεημοσύνη τη χάνουμε, την προσευχή τη λερώνουμε με αισχρές σκέψεις και φαντασίες, διότι δε μάθαμε να σπάμε τις αλυσίδες της φιλαργυρίας, της φιλοδοξίας και της φιληδονίας.

Κάθε άνθρωπος, βέβαια, μπορεί να είναι υποδουλωμένος και στα τρία πάθη ή να κυριεύεται από το ένα, αλλά να μετέχει και στα άλλα ή να υποδουλώνεται στο ένα και να καταφρονεί τα άλλα.

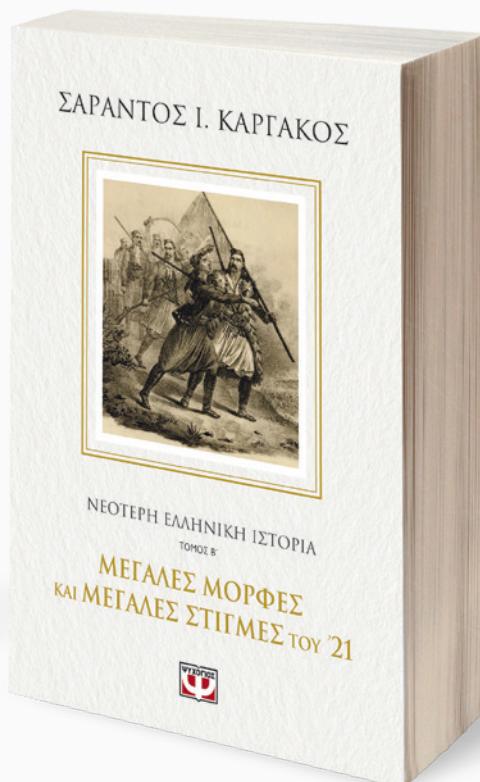
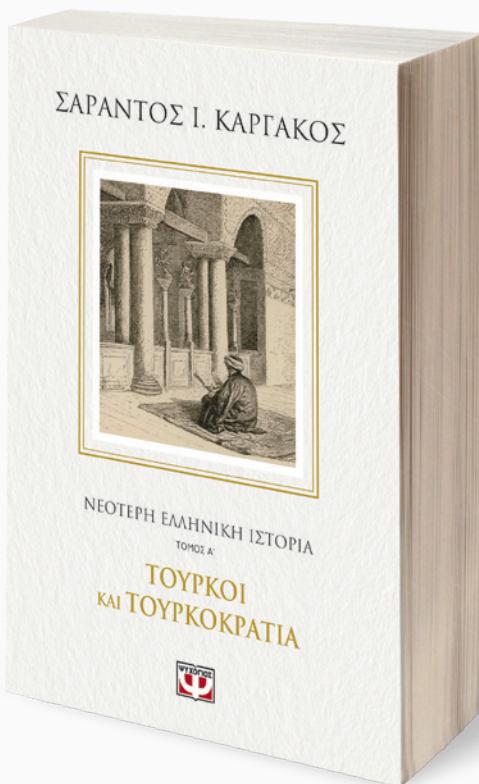
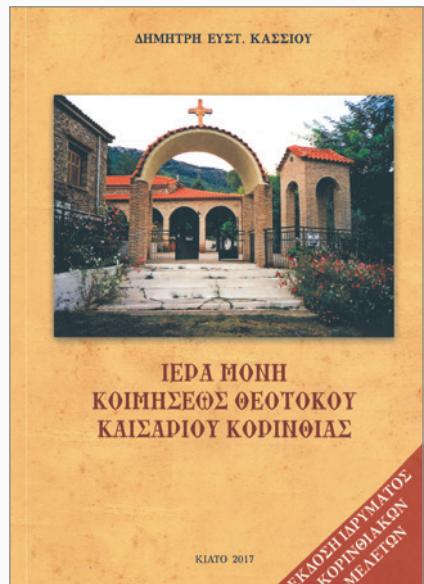
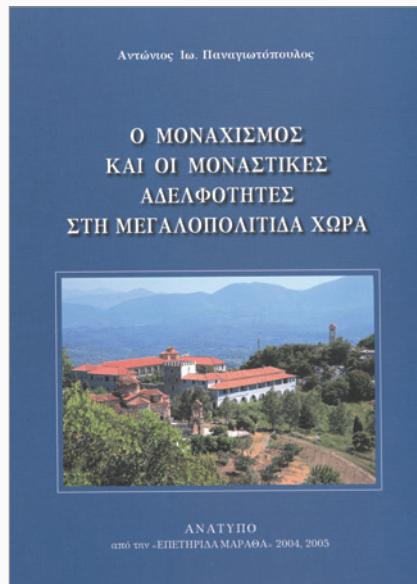
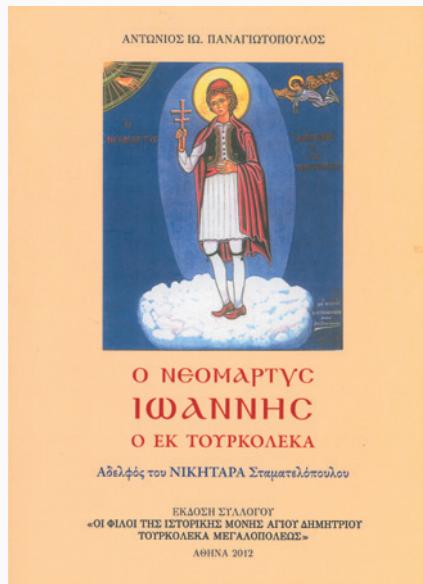
Ο φιλάργυρος, για να μαζέψει χρήματα, δε συγκινείται από τη δόξα και τις ηδονές. Επιδίωξή του είναι μόνο το χρήμα. Παραβλέπει τη δόξα και περιφρονεί την ηδονή για να μην ξοδέψει χρήματα.

Ο φιλόδοξος αφηφά τα χρήματα και τις ηδονές. Τα σκορπά μόνο για να δοξάζεται και να επαινείται. Την θητική την αποστρέφεται για να μη μειωθεί η δόξα του.

Ο φιλήδονος περιφρονεί τα χρήματα και τη δόξα. Τα ξοδεύει μόνο σε ακολασίες και ασωτίες. Δόξα γι' αυτόν είναι η ηδονή.

Χριστιανοί, να παρακαλούμε θερμά τον Θεό να λυτρώσει τον άνθρωπο από τα τρία αυτά φοβερά πάθη, ώστε να προκόψει στην αρετή για να σωθεί και να πάει στον Παράδεισο. Αμήν. ☺

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Τα περιεχόμενα των τευχών της Φωνής των Αποφοίτων
υπάρχουν και στην πλεκτρονική διεύθυνση:
Ένωση Αποφοίτων Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου: Ε.Α.Ε.Σ.Κ.
(<https://eaesk.gr/>)